

A tartalomról:

Patai József: Dr. Blau Lajos — Prof. Pfeifer Ignác: A Mult és Jövő egyetemi estjének megnyitója — Bialik: Kis levélkét küldött nékem (Vers) — Herzl Tivadar: Heine és a szerelem — Dr. Karl Schwarz: Az új telavívi múzeum — Somlyó Zoltán: Ima (Vers) — Prof. I. L. Landau jubileuma — Bernstein festőművész — Peterdi Andor: Pazaroljuk a tehetségeket — F. Fürth Margit: Márta férjhez megy — Prof. S. Klein: Áldás a termésthözónak! — Uri Cvi Grinberg: Ő bolond volt (Vers) — Szombathelyi Ervin: Egy lipótvárosi zsidólányhoz (Vers) — Dr. Baltazár Dezső püspök a jeruzsálemi egyetemről — Dr. Csillag Ignác: A nagy pillanat — Szántóné Kaszab Ilona: Salome (Vers), Ne ölj! (Vers) — Pap Izsák: Az utakat kiköveztem (Vers) — Dr. Enten Manó: „Maimonidesz a nép ajkán“ — Löw Immanuel Sándor Pálról — Kiss Arnold: A Szédereste pillangója — Sándor Erzs. Keren-Kajemet díszoklevele — Méir Grünwald: „Palesztina“ — „Zsidó írók“, avagy a zsidó könyvkiadás feladatai Magyarországon — Új könyvek — Tollhegyről — Zsidó humor — Krónika és szemle — Harminc illusztráció és két műmelléklet

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST-WIEN-TEL-AVIV

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 34

Felelős szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
minden hó elején

Telefonszám:
19-9-55

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 Pengő, Romániában 900 Lei, Csehszlovákiában 160 Kc, Jugoszláviában 350 Dinár, Ausztriában 32 Schilling, Németországban 20 Mark, Amerikában 5 Dollár

RISTORANTE TAUBER

Abbázia egyetlen szigorú orth. kóser étterme. Szobák minden komforttal, teljes penzióval 25 lírától. Cliring fizetés

TELEFON: 376

König *ארמיה כשר* **sütődéje**

VII., Dob-utca 33.

Telefon: 35-1-86

Készítményei: sütemény, caces, kalács, kétszersült
elismerten a legjobbak. Alkalmi megrendeléseket a
legpontosabban házhoz szállítok.

Tábla- és tükörüveg nagykereskedés

IFJ. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29

Telefon 10-1-14 *

Hangszerek, zongorák

részletre is
legolcsóbban

Reményinél

Budapest, VI. kerület, Király-utca 58

Pension Stern Abbazia

Modern, szigorúan rituális ház.
Folyó hideg- és melegviz, kilátás a
tengerre. Pensió 25 lírától kezdve.
Telefon 684. Kivánatra prospektus

MAGYAR KIRÁLYI

OSZTÁLYSORSJÁTÉK

**UJ JÁTÉKTERV,
NAGY NYEREMÉNYEK
TÖRÖK A. és TSA
BANKHÁZ RT.**

Budapest, IV., Szervita-tér 3. szám
Elérhető legnagyobb nyeremény

700.000 P

Minden második sorsjegy nyer
Hivatalos sorsjegyárak:

Negyed sorsjegy :
P 7.—

Fél sorsjegy :
P 14.—

Egész sorsjegy :
P 28.—

Nyereményhúzás április 17. és 20-án

**Fűzőt, gumiharisnyát,
gumi fűzőt
vásároljon bizalommal
a Hungária üzleteiben**

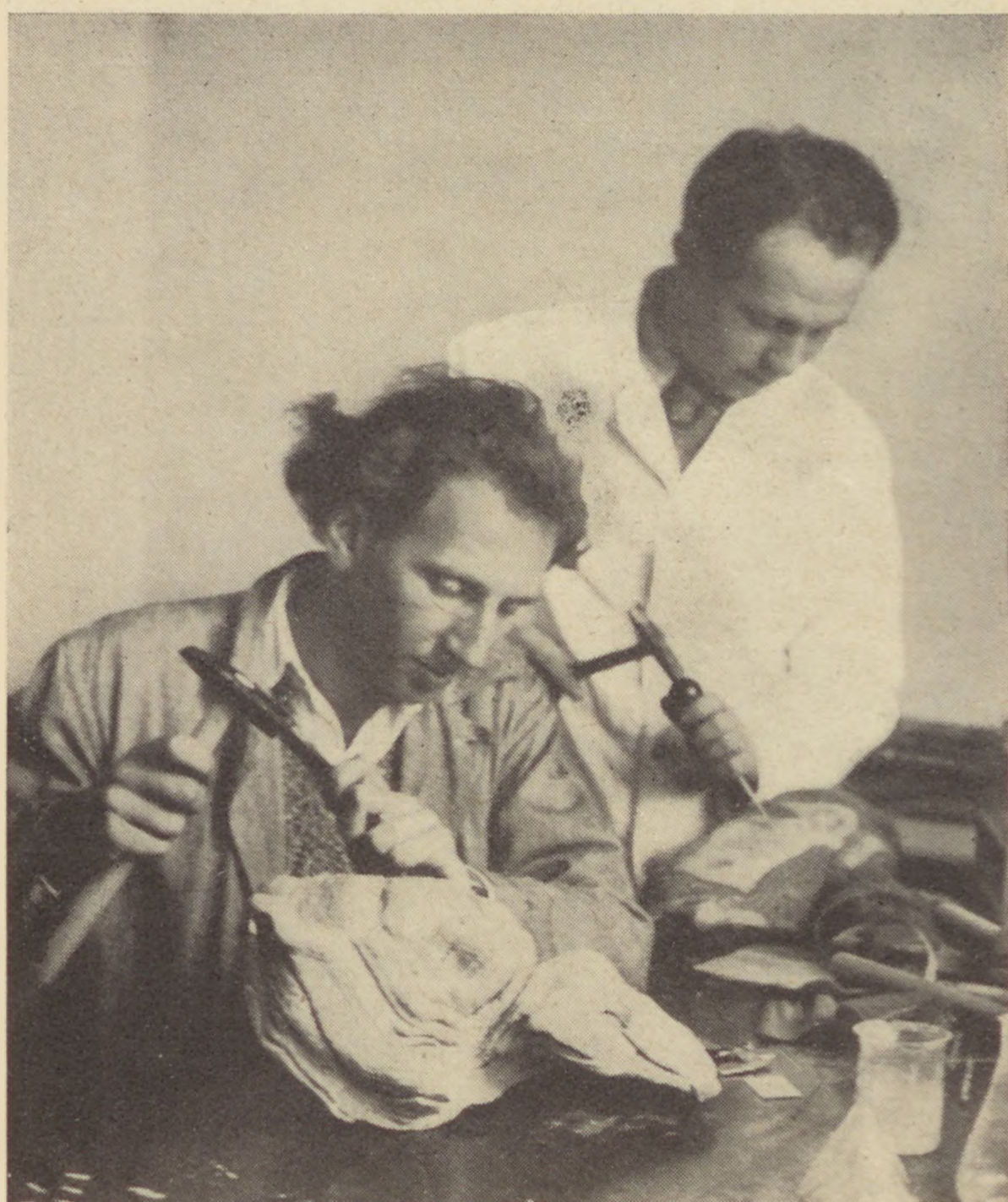
Akácfa-utca 2
Váci-utca 16
Kossuth Lajos-u. 8
Nagymező-utca 16
Üllői-út 40
Alkotás-utca 1/a
Krisztina-tér 3
Ujpest, Árpád-út 67
Kispest, Üllői-út 119

Sirkövek Budán, Margittánál

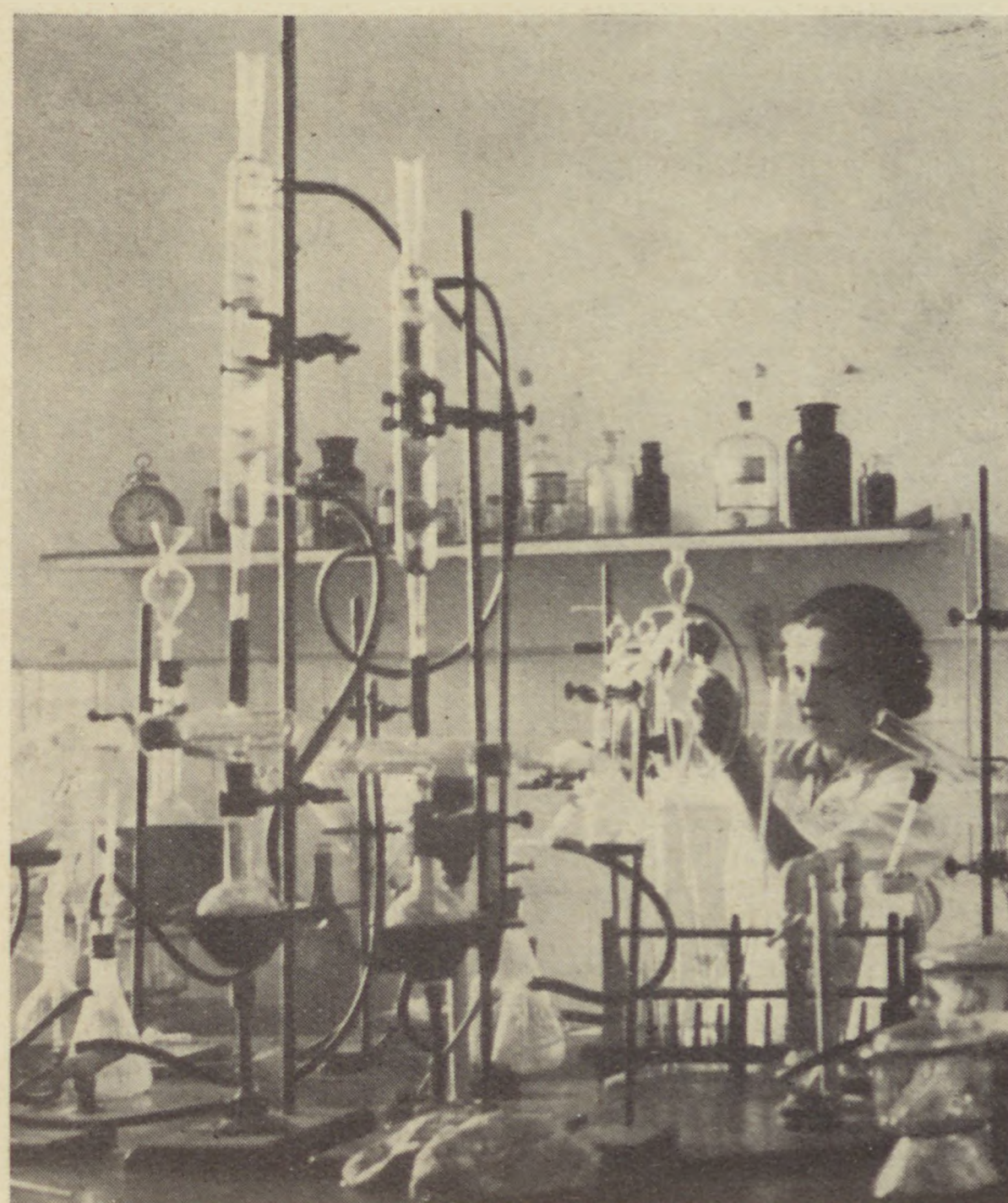
I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos vágállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: Aut. 57-2-59

Hygiene osztály. Dr Kumarow kísérletei — Abteilung für Hygiene. Dr Kumarow bei Injektion und Blutentnehmen

*Geológiai osztály. Megkövesedett állat kihámozása
Geologische Abteilung. Bearbeitung von Versteinerungen*

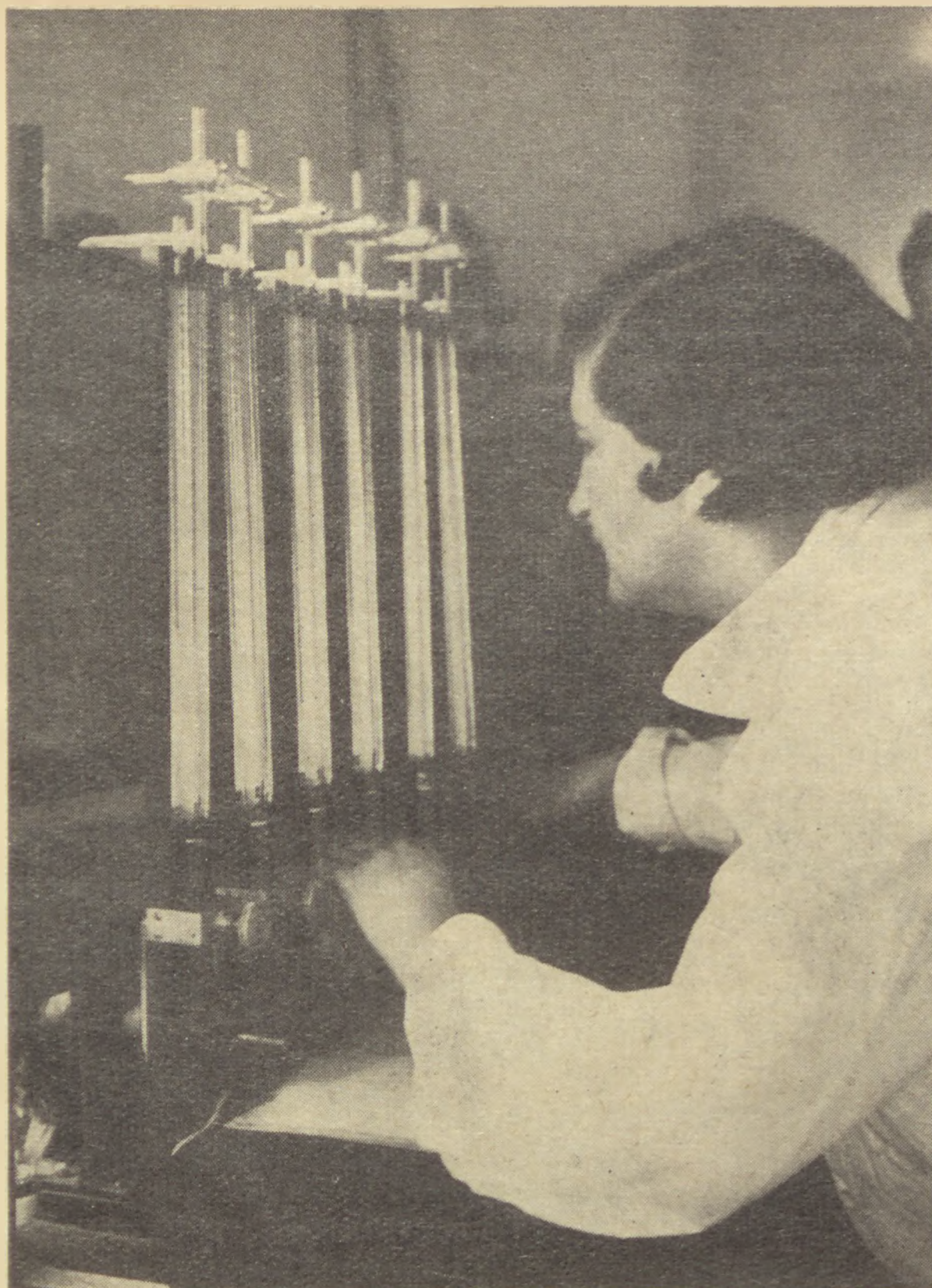

*Biochemiai laboratórium Fodor tanár vezetése alatt
Aus der Arbeit des Biochemischen Laboratoriums*

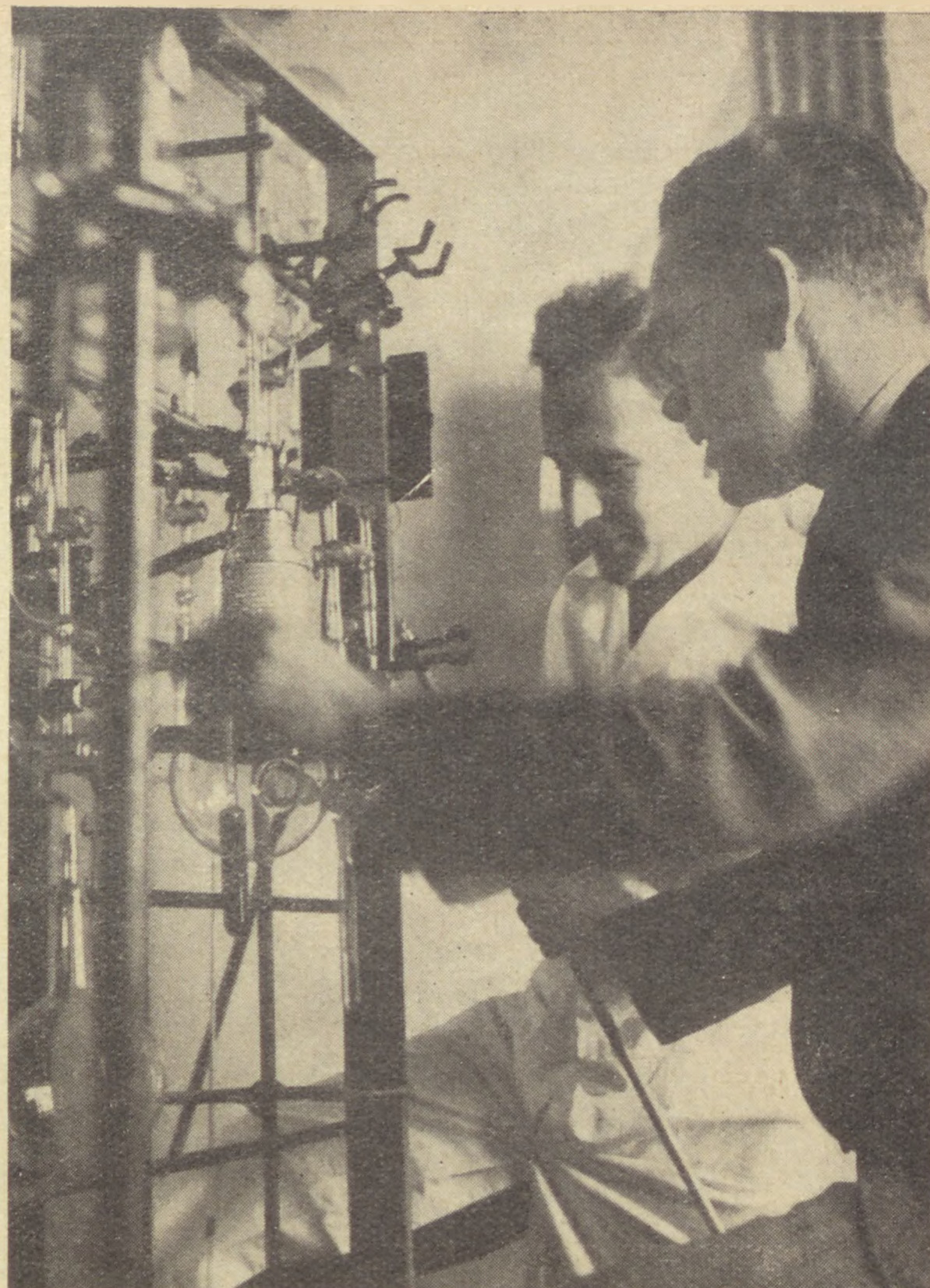
Felvételek a jeruzsálemi egyetemről — Aufnahmen von der Jerusalemer Universität

4 Mult és Jövő 1936 áprilisi műmelléklete

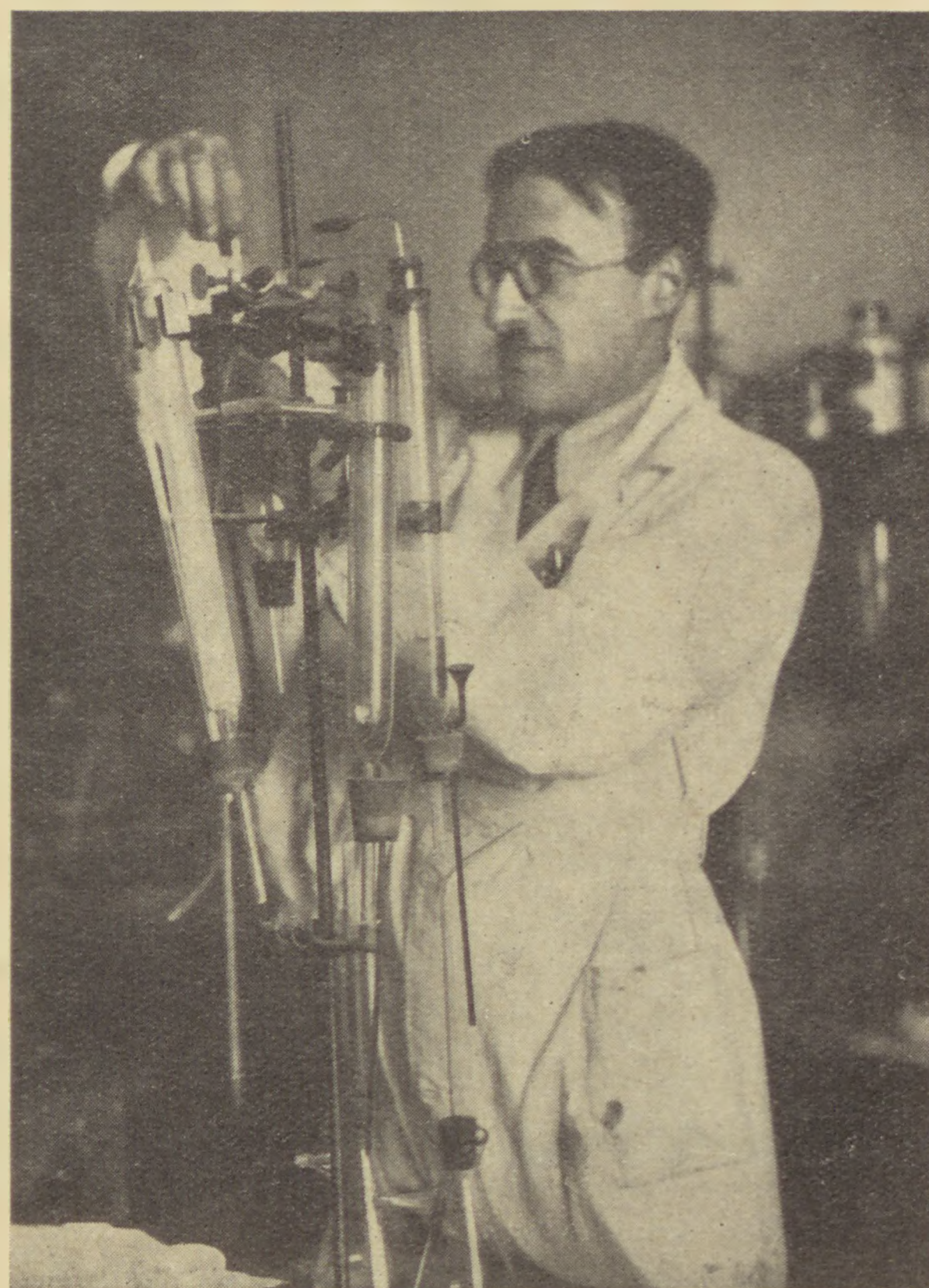
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

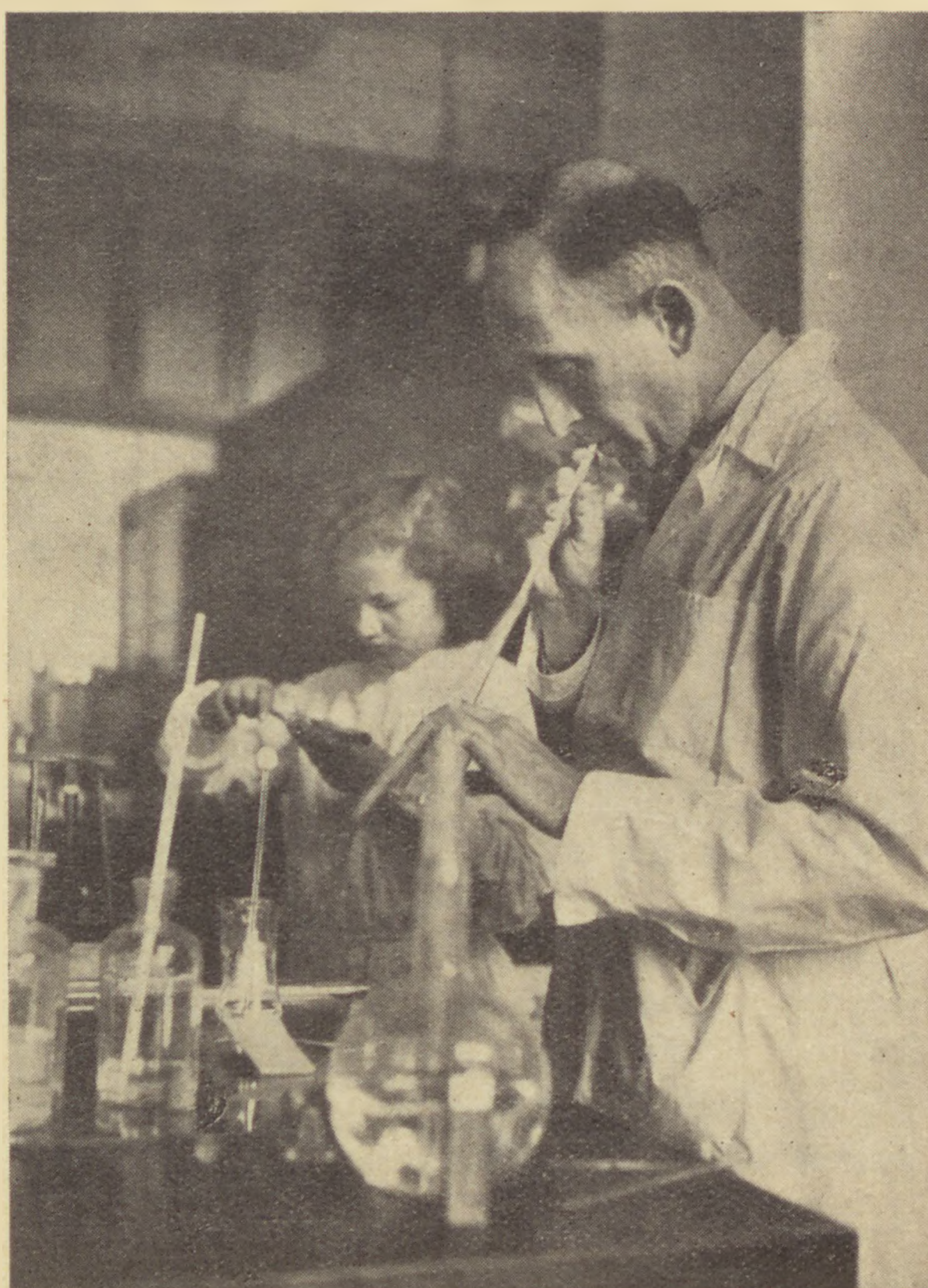
*Parazitologia-osztály, Adler tanár vezetése alatt
Abteilung für Parasitologie, Leiter Prof. Adler*

*Physikai-chemiai osztály, dr Farkas vezetése alatt
Aus der Abteilung für phys. Chemie, Leiter Dr Farkas*

*Hygiene-osztály, dr Leibowitz
Abteilung für Hygiene, dr Leibowitz*

*Wertheimer tanár, a pathologiai physiologiai intézet vezetője
Prof. Wertheimer, Leiter der Abt. für path. Physiologie*

Felvételek a jeruzsálemi egyetemről — Aufnahmen von der Jerusalemer Universität

MULT ÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XXVI. ÉVFOLYAM, 1936. ÁPRILIS

DR. BLAU LAJOS

A templom mélyébe nem vitték utolsó útja előtt, hogy a rabbik rabbijának lelke halk áhitattal elbúcsúzzon a zsinagóga örök mécsesétől. A koporsóját nem tették a szent frigyláda elé, mondván: életében és életével hirdette azt, amit mögötte rejt a drága pergament. Sűrű sokaság nem tolongott utcán és téren, hogy tömegkíséretet adjon a távozó Mesternek. De a megdöbbszent kiválasztott kis csapat, mely künn a gyász házában, az Örökkévalóság pitvarában, dr. Blau Lajos rektor ravatalát körülállta, tudta, hogy a magyar zsidóság legnagyobb halottját síratja, aki szellemi alkotásaival a zsidó egyetemességet és halhatatlan tudományát szolgálta és nevével kifelé presztizst adott ennek a lenézett magyar zsidóságnak, amelynek kapcsolata a zsidó szellemmel egyre bizonytalanabb lett.

A tanítványok, akik „a Mester térdein nevelkedtek”, jutottak legközelebb az ő egyéniségének igazi megismeréséhez. A kívülállók, akik műveiből ismerik, csak azt tudják és csodálják, milyen messze kiterjedésű az a terület, melyet tudományos kutatásaival átfogott. A Biblia ősi korából kereste a héber könyv formáit, de a forma mögött mindig éles tekintettel meglátta a lényegét. Behatolt a héber lélek világába és megvilágította fejlődésének sok misztikus vonását. A régi zsidó életre vonatkozó forrásokat új fénybe helyezte. Ódon egyiptomi papyrusok beszédes leveleiből közelebb hozta a hősi kort, amikor zsidó vitézeket hívtak a Fáraók országába határaik megvédésére. De foglalkozott a késői középkor dokumentumaival is, melyek közül sok értékeset ő maga hozott felszínre.

Csodálatos volt, ahogyan a Talmudot tudta magyarázni. Fölemelkedik előttem a Mester emléke több mint három évtized kódéből. Amint a huszti jesiva padjaiból felkerült halvány ifjú ámulva nézte azt az erőteljes duzzadó hatalmas férfiút, aki fekete szakállával és villogó szemeivel úgy állt a katedrán, mint egy tűzhányó hegy, szikrázva és parázsolva. Dr. Blau Lajos épp úgy szerelmese volt a Talmudnak, mint nagy jesivabeli mesterei. Mégis más szerelem volt ez. Amint más a szentnek naiv lobogása és más az „amor dei intellectualis”. Dr. Blau az intellektuson keresz-

tül szerette a zsidó eszmevilágot, melyet mindennek fölé emelt. „Nem értik a Talmudot sem zsidók, sem keresztények” — mondotta, mikor utoljára beszélgettünk pasaréti villalakásának könyvtárában. — „Még csak ezt az egy művet szeretném befejezni, amely a Talmudot igazi lényegének ragyogásában mutatja.”

Szomorúan néztünk a Mesterre, ki ekkor már az utolsó ajándék-ötesztendő terhét hordozta. Többször megoperált szemei már inkább csak befelé világítottak, kezeit írásra már csak nagynehezen mozgatta. És mert a szelleme az utolsó percig megőrizte teljes frissességét, csak diktálta a gondolatait a bibliai asszonyok heroikus, nemes szépségével mellette álló hitvesének. Így keletkeztek azok a kisebb tanulmányok, melyek mint dr. Blau Lajos utolsó munkái a Mult és Jövő hasábjain láttak napvilágot. A legutolsó fájdalom, már csak a Mester halála után.

Dr. Blau Lajos állandó kapcsolatot tartott a Szentföld tudósaival, akik az utolsó időben aggódva lesték a betegágya mellől jövő híreket. A jeruzsálemi Egyetem megszületését és gyors fejlődését ujjongó örömmel kísérte. Minden érdekelte, ami „onnan” jött. Mint hajdan Babylonia bölcseit. Mikor tavaly Budapesten járt dr. Klein Sámuel, a jeruzsálemi Egyetem professzora, valóságos izgalommal várta a vendéget és alig akarta elengedni, csak hogy minél többet hallhasson Jeruzsálemről és főiskolájáról. „Ez fogja visszaadni a zsidóságnak a becsületét a világ előtt” — mondotta Blau rektor — „és rá fogja szoktatni újra az elanyagiasodott zsidókat is szellemi értékeik megbecsülésére, ami ellen különösen a magyar zsidóság annyit vétkezik.”

Magas szempontjai voltak dr. Blau Lajosnak a mult és a jelen megítélésénél egyaránt. Sokszor azt a látszatot keltette, mintha a zsidó reneszánsz világa idegen volna neki. De aki közel állott hozzá, akkor is megismerhette nemes szándékait, amikor a magyar zsidó sorsot talán speciális szemszögből nézte, de mindig ott járt a tekintete az egyetemesség széles horizontján.

PATAI JÓZSEF

PROF. PFEIFER IGNÁC: A MULT ÉS JÖVŐ EGYETEMI ESTJÉNEK MEGNYITÓJA

Mint a magyar zsidók Pro Palesztina szövetségének elnökét, engemet ért az a megtiszteltetés, hogy néhány szóval bevezessem a mai estét, amelyen a jeruzsálemi egyetemnek tíz éves fennállását ünnepeljük. Tehetném-e ezt méltóbban, minthogy idézem a legnagyobb élő tudósaink egyikének: Einstein Albertnek zsidó hitvallását:

„Ismeretekre törekedni, magáért a megismerésért, fanatikusan rajongani az igazságért, törekedni az egyéni önállóságra, ezek a zsidó nép hagyományai és ezek egyúttal ama vezéreszmék, amelyek miatt a sors különös kegyének érzem e néphez való tartozásomat.”

A zsidóságnak ez a világszemlélete magyarázza meg, hogy miért látnak ellenséget a zsidóságban mindazok, akik a józan ésszel, igazsággal, az egyéni önállósággal és a szabadsággal szemben nyers erőszakkal kényszerítik az emberre a parancsuralom rab-szolgaságát.

A történet nehéz sorsot mért ránk zsidókra, de amíg a jognak, igazságnak és szabadságnak maradunk követői és követelői, addig mint a kultúrnépek legrégibb nemzete fenn fogunk maradni továbbra is, addig áldásos a mi munkánk és hozzájárulunk az emberiség megnemesítéséhez. Ezekre a hagyományokra kell nevelni a zsidó ifjúságot, mert ezek a hagyományok tartják össze az egész világban szétszórva élő zsidóságot.

Herzl Tivadar tűzte ki azt a feladatot, hogy a zsidóságnak szellemi központot kell teremtenie, amely

a szorongatás idejében ápolja az összetartozás érzését, erőt ad a kitartásra és kitermel olyan öntudatos, gerinces férfiakat, akik a zsidók igazságáért és emberi méltóságáért harcbaszállni tudnak és akarnak.

Már az eddigi Palesztina munka is soha nem sejtett módon megnövelte a zsidó összetartozandóság érzetét, mert a Palesztina munka célja nem a gyarmatosítás, nem politikai, sőt még csak nem is vallási, hanem a szellemi közösség megteremtése.

Minden időkben, minden nemzetben találkoztak fölös számmal olyan kiváló zsidók, akik az illető nemzet tudományát, művészetét, irodalmát és gazdaságát, sőt, gazdagságát is gyarapították, de Palesztina hivatott arra, hogy zsidó nemzeti kultúrát teremtsen és ennek eszköze a jeruzsálemi egyetem. Ez a zsidó nemzeti kultúra minden zsidónak kultúrája lesz és ezért kell az egész zsidóságnak a világ minden tájékán résztvennie a zsidó egyetemnek, ezen kultúrközpontnak felépítésében és fejlesztésében.

És miként a babyloni fogságba hurcolt zsidók „Babylon vizei fölött ültek és sírtak, Ciónra gondolva és hárfáikat a fűzekre akasztva“, — elnémultak énekeik és megalapították a tanítás hajlékait, mi is erősítsük a zsidó szellemtudományok ezen első központját és valljuk velük:

„Száradjon le karom, ha elfelejtenélek Jeruzsálem. Szájam padlására tapadjon nyelvem, ha nem gondolnék egyre rád, és ha nem te lennél minden vágyam és örömem koronája.”

BIALIK: KIS LEVÉLKÉT KÜLDÖTT NÉKEM

(A költő ifjúkori verseiből)

*Kis levélkét küldött nékem,
S ezt írta kis levelében:
„Amit lelkem úgy imádott,
Amit szívem úgy becézett,
Mi életem forrása volt,
Hit és remény bizodalma,
Vajjon mindez, drága szívem,
Éltem kútja, lelkem lelke,
Vajjon mindez álom volt csak?*

*Elfeledted? Nem! Nem lehet!
Nem felejtet el örökké,
Ami lelket lehelt belénk,
Egy-életünk iker-lelkét,
Ami kettőnk feje fölé
Egyetlen egy Napot gyújtott,
Mi összeforrt szívünk köré
Szőtt egyetlen aranyálmot. —
Nem! Kezedd nem merészled
Kitépni a szép virágot,
Mit szívünkbe Isten oltott ...”*

*Olvasom a kis levélkét,
S mint lágy gyöngye gyermekkézzel*

*Karcol szívem sziklafalán
Fájó szava levelének:
„Nem! Kezedd nem merészled
Kitépni a szép virágot,
Mit szívünkbe Isten oltott ...”*

*S a fénynek aranyából
Mely beömlött ablakomba,
Feltámad im bús szobámba,
Fényalakja fölragyogva,
Tündökölve tisztaságban.
Könnyű, mint a szélnek szárnya.
Röpköd mint a kerti lepke,
Csillogva a napsugárban
Fényt árasztó fény leánya —
Nézd, a szemek! Ezek azok!
Galambpár, oly nyugodt, csendes,
Pillájukból kivilágít
Némán halkan béke fénye,
Jóság fénye, tiszta lélek. —*

*És a fények aranyából
Támad, szólal szelíd feddés,
Szemek kelnek rámmередve,
Megölnek halk feddésükkel.*

*Némán néznek és kérdeznek:
Vajjon mindez. oh barátom,
Varázs volt csak, hamis álom?*

*Nem, galambom! Szerettelek,
S szeretlek még hűségesen,
S hogyha tőled elfordultam, —
Szerelemből tettem ezt is:
Tiszta vagy, hogy lennél társam?
Szent vagy, semhogy velem élnél,
Légy te nékem Isten, angyal,
Szolgállak és imádlak majd.
Légy te nékem szentelt emlék,
Ragyogj nékem mint a napfény,
Ints nekem ég csillagából,
Szólíts szívem veréséből,
S remegj könnyem harmatában.*

*Nem! Szolgádnak rendelt Isten,
Éjem könnyét, sóhajtasát,
Lehelletem, szívverésem
S hívő álmom utolsóját,
Hozom Néked áldozásul
Míg leáldoz életem napja.*

HERZL TIVADAR: HEINE ÉS A SZERELEM

Kényelmes emberek, kik szeretik a jót, lehámoztatják az articsókát és nem vesződnek kemény burkával, hanem csak édes tartalmát, a „szívét“ élvezik. Az articsóka „szívére“ emlékeztet az előttünk fekvő kis könyv is: „*Heine szerelmi élete*“. Egészen szív, puha szív, melynek hiányzik a száraz, tüskés burka. Ezen a szíven minden jó. Talán ez a zavartalan élvezet nem fog tetszeni a tüskés burok kedvelőinek, de ez a nagyszerű szív kedves minden embernek. Dalai csak édeset adtak nekünk, olyanok ma már ezek a dalok, mint ősidők óta szálló madárcsattogás, mely gyöngéden áradozva csendül fel az ifjú ajkakon. Kedves gondolat volt, a költő századik születése napjára ezeket kihámozni és feltálni.

Századik születése napja? Majdnem tudományos vita dúl körülötte. Nem 1797-ben, hanem 1799-ben született. Kistestvére, a kilencvenötéves *Emden Lottika*, nemrég 1799 mellett nyilatkozott és ez jobban is vág a költő tréfás hencegéséhez: hogy ő már születésekor a század első emberei közé tartozott. De akár csak néhány napot, akár néhány évet hazudott is Heine a születése napjából, ma már tudjuk, hogy minden esetre a század első emberei közé tartozott, sőt: tartozik. Hiszen még ma is úgy üldözik, mintha élne. Jól is illik vidám alakjához, hogy még nem dermedt ünnepélyes szoborrá. Kóbor a szobra, mint a dal, míg dala már ércnél maradandóbban az örökkévalóságé. Tulajdonképpen felesleges is firtatni, hogy kilencvennyolc, vagy száz év előtt történt-e, hogy az emberiség megkapta azt a nagy ajándékot, melynek neve: *Heine*.

A könyv címe azt a feltevést kelti bennünk, hogy annak az útnak léhaságait sorolja fel, melynek vége a matrác-sír volt. Téves feltevés. „*Heine szerelmi élete*“ a valóságban nem is az volt, melyet átélt, hanem az, melyet álmodott és megverselt. Ez a *Romeó* csak álmodozásában szerette ezeket a *Rosalindákat* és *Juliákat*; csak megihlették a szerelemre, mely csak szellő, csak illat volt, melyet nem érintett semmi testiség. Általában az ilyen szerelmet szerencsétlennek nevezik. Ez azonban tévedés. És éppen az úgynevezett „*szerencsétlen szerelmesek*“ tévednek, ha ezt hiszik. Összetévesztik a boldogság fogalmát a kielégüléssel, pedig a valóságban az érzékenyebb lelkek számára kiábrándulást jelent, ha bírhatják vágyaik tárgyát. Különösen költők számára. Van-e nagyobb üdvösség számukra, mint érzelmeik felfokozódása; emberi lénytől indulnak el, de nagy ölelésük átfogja az egész természetet, beszélnek a csillagokkal, megértik a madarak szólását s tudomiséin, miféle titkokat értenek a virágok illatából. Édes kis lényeket hoznak a világra, melyeket verseknek neveznek. És mi az ölelés egy vershez, mi a csók egy rímhez képest. Hiszen a rím se más, mint két gondolat csókja.

A költő tehát valóban nem volt boldog, mikor szerelmeinek tárgyát el nem érhetette. Erről szól a kis könyv. Bemutatja nekünk a hölgyeket, kik abban az egészen véletlen és szokatlan szerencsében részesültek, hogy dalra keltették a bűbájos hárfát. Csodásan érdekes látvány, hogy sejtelmük sem volt irodalomtörténeti hatásukról. A felröppenő madár sem tudja, hogy milyen gondolatokat keltett az utána pillantó költő lelkében. Persze, ezek az asszonykák ostobábbak és hibásabbak, mint a felrepülő madár. Mert a költő szólt hozzájuk, énekelt nekik, ők hallották és nem értették. Valamennyi közt a leghibásabb a kis Molly volt, mert őhöz szólt a legédesebben. Üres szivecskéje lehetett, ha csak üres szavakat látott azokban a versekben, melyek azóta megmámorosították a világot. Igen, a dalnokot egyik szerelme sem értette meg, egyesek

libácskák voltak, mások szívtelenek voltak. Így volt ez sorban, kedves és szomorú látvány és olyan csacsiság, mint maga a szerelem. Végül a tréfa fantasztikussá növekszik, mikor a költő feleségül veszi azt a jóra való asszonyságot, ki még *Henri* nyelvét sem értette. Akik szerették, az embert szerették benne, nem a költőt, kivéve utolsó szerelmét, a *Mouche*-t, ki már betegszobájába repült be, mikor már csak reménytelen árnyéka volt a néhai férfinak. Ebből az a tanulság, hogy szerelem és költészet nem férnek össze. A költészet „boldogtalan“, a szerelemben és a szerelemnek nincs szerencséje a költészet körül.

Lapozzuk végig a költő szerette asszonyok és leányok listáját. Milyen furcsa, ha a tárgyaltan s minden embernek egyaránt meghitt dalok mögött felbukkanni látjuk az ismeretlen nőcskéket, kik ezeknek a daloknak megihletői voltak. Haláltánc. Hol van már Molly, hol Teréz, hol a vörös *Sefchen*, *Mirjam*, *Frederike*, a *Kalergi* grófnő, *Belgiojoso* hercegnő, a „*Matild* gyermekem“ és a gyöngéd *Mouche*? Nem komizás-e megzavarni a csontvázacsókák siri nyugalma? Végre is, nem volt-e igazuk, ha hölgykorukban kegyetlenek voltak a költőhöz, ki ilyen irgalmatlanul kompromittálta őket, — akár meghallgatták, akár nem? Ha az embert valamelyik nagy költő szereti, halhatatlanná lesz, mint *Laura* és *Beatrice*, de az ügynek kellemetlen oldalai is vannak és így tréfaképpen feltehetjük, hogy a hölgyek ösztönösen irtóznak túlságosan közel kerülni a költőkhöz. Mert később jönnek a tudósok és — „*ismered-e Dante poklát, azokat a rettentő hármashímekeket?*“... Ezek a posthumus vádak és leleplezések is a költők szörnyű önzésének következményei.

Lepereg előttünk a költő szerelme reggeltől, a csodaszép reggeltől egészen a szomorú estig. A reggelnek az élmények idején még nem tudott hangot adni, csak sokkal később tudta megrögzíteni ennek gyönyörűségét, melyet a szemébe szökő könnycsepp könnyű fátyla homályba vont. A reggel neve *Sefchen* volt, a hóhér lánya. Halála után megjelent Emlékezéseiben eleveníti meg. Végtelen bensőség nyilatkozik meg a róla szóló írásban s ebben mindenestre része volt az érett író művészetének is. Olyan bájos a *Sefchen*-ről írott történet, hogy költőttnek látszik. „*Nagy, sötét szemei — írja Heine — mintha rejtvényt adtak volna fel és most nyugodtan a megoldásra várnának, míg szája, magasra húzott keskeny ajka mintha ezt mondaná: Buta vagy, nem fogod kitalálni. Haja vörös volt, vérvörös és hosszú fürtökben göndörödött a vállára, úgy hogy összeköthette az álla alatt. Ilyenkor olyan volt, mintha levágták volna a nyakát.*“

Így szól a bevezetés, hogy hangulatot keltsen a hóhér pallosáról szóló meséhez. Egy régi népdalt is idéz, melynek utolsó sorai így hangzanak:

„Csókold meg fényes fegyveremet,
melyet az Isten szánt teneked!“

Midőn egyszer *Sefchen*-nel egyedül volt a hóhérházban, megkérte, hogy mutassa meg neki a kardot, mellyel már száz embert fejeztek le.

Nem sokáig kérte magát, ment a kamrába és csakhamar elő is hozta a hatalmas pallost, melyet erős kézzel forgatott, közben enyelegve és fenyegetve énekelte a dalt:

„Csókold meg fényes fegyveremet,
melyet az Isten szánt teneked!“

Én ugyanilyen hangon feleltem rá: „*Nem csókolom meg fényes fegyveredet, — hanem megcsókolom a vörös Sefchent!*“

Meg is tette, megcsókolta a hóhér lányát, aki nem tudott védekezni, mert kezében volt a hatalmas pallos. Ugy-e, milyen kedves ez a kép! Csodálom, hogy még nem akadt festő, aki megfestette. Jó kifogás volt az a hatalmas pallos, mely miatt Sefchen nem tudott védekezni.

Emlékezéseiben Heine kacérkodó forradalmisággal fűzi hozzá: „Nemcsak gyöngéd vonzalomból csókoltam meg, hanem, hogy fittyet hányjak a régi társadalomnak és a sötét előítéleteknek“. Ekkor vesszük észre, hogy az egész esetet csak kitalálta s csak azért mondja el való gyanánt, mert így hozta a kedve, miképpen a „régí népdalt“ is az ujjából szopta. Ha csakugyan megcsókolta a lányt, aligha azért tette, mert fittyet hányt a régi társadalomnak. Egyébként bevallja, hogy „ez csak az előjáték volt, melyet érettebb korom nagy tragédiái követtek. Így rajong Rómeó előbb Rozalindáért, mielőtt megpillantotta Juliát“.

Következnek a „nagy tragédiák“. Két kis unokahuga volt először soron: *Amália*, kit *Mollynak* neveztek és néhány évvel később ennek kistestvére, *Terézia*. Heine Hamburgban lakó nagybátyjának, *Salamonnak* lányai voltak. A bácsi „nagy ember“ volt a családban, amíg ott csak pénz uralkodott, nem a dicsőség. Egyébként Heine elhullatott megjegyzéseiből arra is következtethetünk, hogy a családban még akkor is a nagybácsi volt csodálatraméltóbb, mikor az unokaöccs célszerűtlen kis dalaival már kivívta az emberek elragadtatását. Az első számú unokahug is célirányosabb hölgy volt, mert egyáltalában nem bírta megérteni verselő unokabátyját. Heinrichnek kereskedelmi pályára kellett volna lépnie, noha ehhez semmi kedve sem volt. Nagybátyja kívánságára üzletet nyitott Hamburgban a Graskeller 139. szám alatt, majd átköltözött a Bäckerstrasseba. *Az üzlet rosszul ment, mert a fiatal kereskedő főleg versírással foglalkozott s néhány hónap múlva be is kellett csukni a boltot.* Csak akkor engedték meg ennek a tehetségtelen embernek, hogy beiratkozzék az egyetemre. Az unokahugocska bizonyára az orrát fintorgatta: Ilyen ember meri megkérni a kezét! Egy szót sem értett azokból a kincsekből, melyeket számára dalaiban halmozott fel a költő. A hozzáintézett versek hidegen hagyták, mintha csak afféle emlékkönyv-versek volnának, melyeket valami fiatal rokon gyárt polgári alkalmakra. Tudják-e, milyen versek voltak azok, melyekről a kisasszonyka nem akart tudomást venni? „*Es ist eine alte Geschichte*“, „*Im wunderschönen Monat Mai*“, „*Aus meinen Tränen...*“, „*Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne*“, „*Lehn deine Wang an meine Wange*“. Csupa olyan szó, melynek azóta szárnya nőtt. S kinek rebbentek fel ezek a szavak? Egy hamburgi kereskedő-kisasszonynak, ki férjhez ment Königsbergbe bizonyos Friedländer nevű jómódú úrhoz. Nevetséges, hogy ennek a königsbergi Friedländerné asszonynak mennyit köszönhet a költészet. A költő azt írja egyik dalában, hogy szerelmének eltemetéséhez nagyobb koporsó kell, mint a heidelbergi hordó, hosszabb ravatal, mint a mainzi híd és tizenkét óriás vigye a koporsót a tengerbe, mert olyan hatalmas ez a szerelmi bánat.

A bánat a königsbergi *madame Friedländer* után! Ugy-e nevetséges?

Azután első szerelmének huga következett. *Teréznek* ugyanolyan szeme volt, „*mint amelyek nyomorulttá tettek*“. S a költő, ki minden alkalommal halálosan szerelmes volt, most új szerelmét ékesítette fel költészetének koronagyémántjaival. De a második számú unokahug is „nagy tragédiát“ jelent. Ez sem törődik a hozzá intézett kedves szavakkal, hanem felesége lesz bizonyos *Halle* nevű úrnak — és ebbe sem halt bele a költő. „*Mindez, kedvesem, egyszer már megtörtént velem.*“

Most „különféle“ szerelmek sorakoznak gyors egymás-

utánban. Berlinben egyik este síró lányt talál az utcán. *Mirjam*, egy gneseni rabbi lánya, ki apjával Berlinbe utazott s apja hirtelen meghalt. Heine a lányt barátnőjénél, *Rahel Varnhagen* v. Ense házában helyezi el. A rabbi lányához írja: „*Du bist, wie eine Blume, so hold und schön und rein*“.

Ésatöbbsi, ésatöbbsi. Ott a szellemes, finom *Frederike Robert*, ott van *Donna Klara*, a valóságban antiszemita porosz bárónő, kinek esetét spanyol költőben énekli meg: csak a húcsúzásnál mondja el, hogy ő a saragossai rabbi fia. Mennél több helyen, mennél többet szerelmes, annál gúnyosabbá, annál élesebbé válik szerelmes szava. Hol maradt a szép idő, mikor „holdogtalanul“ szeretett? *Hortense*, *Diane*, durva tréfák s mikor előkelő hölgyekkel akad össze, már gyógyíthatatlanul blazirt. *Belgiojoso* hercegnő kastélyából írja barátjának, *Friedrich Laubenak*, hogy ezt a nemes, szép asszonyt nem szereti, mert arra van kárhóztatva, hogy csak az alacsony, az ostobát szeresse. Mathildra gondol. Itt következik *Mathilddal* folytatott nyárspolgári viszonyának vad kifejlése, a nagyon szellemes ember sivar házassága a képtelenül korlátolt, műveletlen nővel. Amennyire lehetett, szerették egymást, ahogy férfi és nő szeret-hetik egymást. De a költő szíve sinylett azalatt, hogy a felesége mellett ismeretlen maradt. A nő érzelmein mitsem változtatott volna, ha férje történetesen valami német kereskedelmi utazó. A költő végül ezzel is megbékült s a nő nem tudta, hogy ez a megbékélés: lemondás. Jó asszony volt az istenadta s *Henri* vonzódott is hozzá, csak hát nem volt az ő mértékéhez való.

Aztán megtörtént, a Louvreban búcsúlátogatás a miloi *Venus* asszonynál, mikor a költő sírva rogyott össze s elkövetkezett az utolsó állomás: *A hosszú haldoklás*. A matrácokporsóhoz belibben az utolsó szerelem, mint egy napsugár az ablakrésen. Ez volt a kedves *Mouche*. *Elize* v. *Krienitz* volt a neve s ő *Kamilla Seldennek* hívatta magát. Utolsó szerelme édes és tehetetlen volt, akár az első, bár más okokból s a gúnyolódó költő most ismét megtalálta leggyöngédebb hangjait. Végtelen tisztasággá dicsőül minden szava, melyet már átleng az Örökkévalóság lehellete.

Mathild asszony látta ide-oda csapongani a *Mouche*-t, a finom „legyecskét“ s madame Heine mitsem sejtett a haldokló utolsó boldogságából. A szomorú szobába talán a *Mouche* hozta el a költő életének egyetlen boldogságát. Levetett minden hétköznapiságot, testiséget, a vágyból fakadó tévelygések meg nem újulhattak többé. Megtört szemeiben már csak a lelke csillogott. Így írt hozzá egyszer: „*Oly gyöngéden szeretlek, ahogy csak egy haldokló szerethet s ennél jobban nem szerethet ember a földön*“.

Ime, ez a költő viszonzatlan szerelme! Álom, melynek megérzi hangjait. A nők csak megzendítik húrjait. Nincsen köze ennek az ember másféle szerelméhez, csak dallama válik a közönséges emberek érzésének kifejezőjévé. Legyünk tehát hálásak a nőknek, kik kínozták és boldogították s így kicsalták szívéből azokat a hangokat, melyek minden érző lélek számára szólnak. Hála legyen mindnyájuknak, kezdve a vörös Sefchentől, ki a százatölő pallost forgatta gyermeki kezében, egészen a kedves *Moucheig*. Szellő voltak ők, mely átsuhan a hárfa húrjain.

(1897.)

Fordította: Dr. G. Gerő László.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK és tartalomjegyzék
a *Múlt és Jövő* 1935. évfolyamához
kapható a kiadóhivatalban:
Vilmos császár-út 34. Ár 2.50 P

Az új telavivi múzeum — Das neue Museum in Telaviv (Dizengoff-Stiftung)

DR KARL SCHWARZ: AZ ÚJ TELAVIVI MÚZEUM

A telavivi múzeum, Palesztina első modern művészeti csarnokának megnyitása a város és az ország határain messze túl kiható esemény. Nemcsak mert ez Palesztina első modern múzeumépülete, hanem mert az egyetlen tiszta zsidó városnak a kultúrcentruma, a szellemi fellendülés és a forrongó művészi erők bizonyítéka.

Az, hogy ez a művészetben még aránylag szegény ország ilyen rövid idő alatt ily jelentős gyűjteményt tudott összehozni és annak otthont szerezni, elsősorban *Dizengoff* polgármester zsenialitásának és akaraterejének köszönhető. Már Telaviv alapításának első éveiben foglalkoztatta az a terv, hogy itt művészeti központot kell teremteni, amely a művelődést, népnevelést és Palesztina művészeti életét egyaránt szolgálja. 1931-ben alapította meg *Bialikkal*, *Marc Chagallal*, *Struckkal* és az ismert antwerpeni műgyűjtővel, *Mose Lewinnel* a telavivi Múzeum-Egyesületet, amely azonnal tervekkel készített egy múzeum kiépítésére és nemsokára már meg is kezdte működését. A következő évben volt az első kis kiállítás *Dizengoff* házában. Az ezutáni két évben sikerült egész sor értékes műalkotást megszerezni, majd pedig a műgyűjtők áldozatkészsége néhány egészen jelentős magángyűjteményt juttatott Telavivnak. Természetesen a rendelkezésre álló hely csakhamar kicsinek bizonyult. *Ekkor Dizengoff saját házát átengedte a múzeum céljaira.* A házat *Carl Rubin* építész tervei szerint átalakították és kibővítették. Az építkezést a múlt év nyarán kezdték meg.

A napokban nyitották meg a múzeum kapuit. Öt évi

munka elégnék bizonyult, hogy az alapítók terve megvalósuljon és létrejöjjön a város legnagyobb látványossága. *Meiz Dizengoff*, aki most Purimkor töltötte be 75. évét, jogos büszkeséggel adhatja át művét a nyilvánosságnak. És a zsidóság a legméltóbban azzal fejezheti ki háláját a nagy úttörőnek, ha az első zsidó város első zsidó múzeumának további kiépítését teljes erejével elősegíti.

A telavivi múzeumra sok feladat vár. A művészet élő forrásává akar válni, amely a lakosság minden rétegének huzdítást, tanítást és művészi élvezetet nyújt. Művészetet akar adni az országnak, hogy ezáltal megteremtse egy saját zsidó művészet kialakulásának előfeltételeit. Mint művészetnevelő intézménynek, gyűjtenie kell a külföldi művészek jelentős alkotásait, de gyűjtőpontja kell hogy legyen a világon szétszórta zsidó művészeknek is, hogy így a zsidó tehetség és törekvés bizonyítékává váljon. Végül pedig a *palesztinai művészet* múzeuma lesz, amely a zsidó művészet alkotásait mutatja meg a saját földjén, a saját közösségében. Az évek folyamán összegyűjti és megőrzi művészeink legjobb alkotásait, életünk és törekvéseink kifejezője lesz.

A múzeum már ma is több, mint 350 elsőrangú festmény, 75 plasztika és körülbelül 5000 akvarell, rajz és grafikai munka birtokában van. A legtöbb ország hírneves művészei képviselve vannak, úgyhogy ezáltal áttekintést kapunk korunk művészi alkotásairól. A régebbkori művészetet eddig csak néhány *Rubens*, *van der Helst*, *Angiossi-*

cula, Koninek és Rembrandt-körbeli bibliaillusztrációk képviselik. Ezt a hiányt, természetesen a lehetőséghez képest pótolni kell. A 19. és 20. századbeli mesterek közül a következők munkáit találhatjuk meg: Claude Monet, Vlainek, Utrillo, Derain, Picasso, Marie Laureoin, van Gogh, James Ensor, Degas, Signac, Ziem, Corint, Slevogt, a szobrászak közül Scharff, Fiori, Lehmbruck, Sintenis és Bazzaro.

A zsidó művészek közül megtaláljuk már Jozef és Isaac Israels, Camille és Lucien Pissarro, Marc Chagall, Lewithan, Gottlieb, Antokolski, Jakob Epstein, Jules Brandon, Orloff, Aronson, Pasternak, Oppler, Oppenheimer, Menkes, Band, Kisling, Ed. Frankfort, Pilichowski, Minkowski munkáit, hogy csak néhány nevet említsünk. Az olyan nagy mestereknek, mint Liebermann, vagy Lesser Ury, külön termek vannak.

A még kiépítés alatt álló palesztinai művészek osztályán Budko, Gastel, Frenkel, Gliksberg, Gutman, Litwinowski, Neuman, Obadjahu, Rubin, Schmid, Shor, Sigard. Steinhart, Struck, Lishanski és ben Zwi műveit láthatjuk.

Az állandó múzeumkiállítás mellett külön kiállításokat is fognak rendezni, melyek számára külön termek állnak rendelkezésre.

A múzeum-épület három emeletén 15 nagy terem van, ezenkívül mintegy 250 személyt befogadó előadóterem, művészeti könyvtár, hivatali és raktárhelyiségek. A belső kiképzés megfelel az ország különleges hőmérsékleti és megvilágítási viszonyainak.

Külsőleg nagy, síma felületek határolják. A két kiugró oldalszárny között széles lépcső vezet a Herzl, Weizmann, Dizengoff és Schmarjahu Lewin mellszobraival díszített előcsarnokba. Ezután következik a nagy, három részre osztott középső terem, melyhez kétoldalt két-két terem csatlakozik. A középső teremről, a terem egész szélességét elfoglaló lépcső vezet a nagy kiállítás- és előadóterembe. Jobbra van a lépcső az emeletre, ahol egy nagy felsővilágítású és még öt más terem van. A második emeleten vannak az irodák, a raktárak és itt lesz a berendezendő könyvtár. A jeruzsálemi scopushegyi egyetem mellett a telavivi múzeum a zsidó szellem legnagyobb műve Palesztinában. A művészet és tudomány elő fogják segíteni az ország felépítését és ez a kettő is a zsidóság életerejének bizonyítékául fog szolgálni.

Dr. Karl Schwarz, a telavivi muzeum igazgatója

SOMLYÓ ZOLTÁN: IMA

*Az én asztalom kerek asztal,
úgy, mint a föld s a szív: kerek;
hogy könnyen leülhessen mellé
ebédkor asszony és gyerek.
Nincs sarka, amely szétválasszon,
körülötte békét lelünk...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

*Kissé rozoga már az asztal,
megrokkant már az egyik láb.
Hol erre hajlik, hol meg arra,
hol feljebb imbolyog, hol alább...*

*Az éhes száját nem zavarja,
csöndesen harapunk s nyelünk...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

*Olykor kicsurran a kanálból
miatta a meleg leves,
valaki tán az országúton
éhesen egy falatra les...*

*Lám, erre jó a sánta asztal:
jelekkel példázgat velünk...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

*Ha behozzák a teli tálat,
leteszik szótlanul élém:
először én szedjek belőle,
a legelső én legyek, én,
aki falathoz jut!... Be sokszor
éheztem egykor... De gyerünk!...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

*Be sokszor gondolok apámra,
az asztal ha terítve áll...
Be sokszor fennakad kezemben
s nem akar merni a kanál...
Hányszor ült le sápadtan, daccal...
Az élet elbánt mivelünk...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

*Öreg volt már, a haja őszült,
szeme vörös, keze eres...
Már jól tudtam, hogy attól ilyen,
mert miránk kenyeret keres...
Vajjon az enyéim is tudják,
mikor így szótlanul nyelünk?...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

*Barnát eszünk mi, rozskevertet,
szívig ható az íze, jó.
A kés mohón szalad beléje;
huszonkét fillér egy kiló.*

*Itt kint szegény-kenyérnek hívják,
ezzel nyaralunk s telelünk...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

*Sötét a haja, mint az alkony
és szelíd-barna a bele.*

*Az ember tán el tudna lenni,
ha más nem volna, csak vele.
De más is van: a hulló könnyek,
amik elsózzák életünk...*

*Ó, Uram, Isten, add meg nekünk
a mindennapi kenyerünk!...*

S. Bernstein rajza : Prof. I. Landau, Délafrika főrabbija

PROF. I. L. LANDAU JUBILEUMA

Dél-Afrika főrabbijának héber műveit már több ízben volt alkalmunk e hasábkon ismertetni. Ifjúkorában két verseskötettel vonta magára a figyelmet, majd egymásután jelentek meg költői és prózai művei a legkülönbözőbb folyóiratokban. Mint Dél-Afrika főrabbija igen nagy pozícióra tett szert és minden zsidó akciónak középpontja lett. Csakhamar kinevezték a johannesburgi egyetem rendes tanárává is és ebben a minőségében terjesztette a héber kultúrát nemzsidó körökben is. Feltűnést keltett „Vidujim“ (Vallo-mások) című könyve, mely a rabbi-állás viselésében könnyen bekövetkező meg hasonlások okait tárgyalta mély pszichológiával. *Abar-banelről* szóló drámája a spanyol zsidók tragikus korszakába világított bele. Legújabbán ismét verseskötettel lépett a nyilvánosság elé. Jeruzsálemben a napokban bizottság alakult az egyetem tudósai köréből, hogy Prof. J. L. Landau 70 éves jubileumát maradandó értékű ünnepi emlékmű kiadásával örökítsék meg. A műben, a jeruzsálemi bizottság kérésére, részt vesz dr. Patai József is.

BERNSTEIN FESTŐMŰVÉSZ

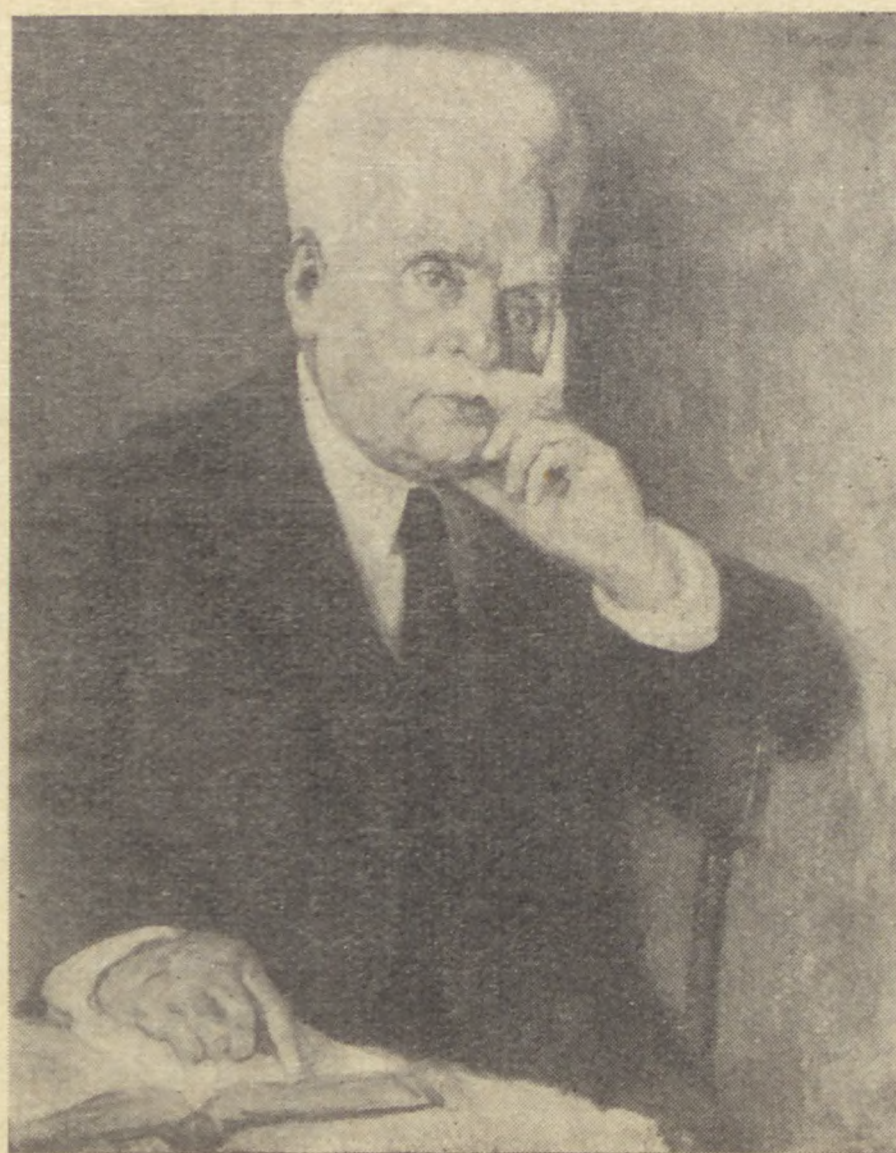
Mikor néhány évvel ezelőtt Párizsban. Bernstein Jenne szalonjában külön kollektív kiállításban kerültek a művei a kényes francia közvélemény elé, a kritika a legszebb elismerésben részesítette a művészt és kiemelte, hogy a dícséret nem a keleti festő exotikus tárgyainak szól, hanem annak az átlátszó emberi őszinteségnek, mellyel, akár tájképet, akár portrét fest, úgy adja magát minden cicoma és izmus nélkül, mint ahogyan egyéniségének nyíltsága sugallja. Gustav Cahan hangsúlyozta a művész megindító respektusát a Szentföld iránt, mely minden munkáján megnyilatkozik. Ha Jeruzsálemet festi misztikus hajnali világításban vagy Tiberiast csodás kékségű egével és a Genezareth tavával, ha egy régi zsinagógát ábrázol a kabbalisták városából vagy egy jemenita leányt egy új zsidó kolónián, mindig át van hatva témájának áhitatteljes megérzésétől. De ezt érezteti velünk akkor is, amikor az arab élet groteszk képeit mutatja be, vagy a nazarethi ciprusok árnyékát vetíti elénk. A „L'ère nouvelle“ azt írta róla: „Il fait parfois songer aux meilleures oeuvres d'Utrillo.“ Az utóbbi időben Bernstein nagyobb kompozíciókkal foglalkozott. De „A háború“ c. képében sem a borzalmak feltárására törekedett, hanem inkább az emberi sors tragikumának megéreztetésére, melynek egyik szinte elkerülhetetlen fátuma a háború. Különös szeretettel rajzolta és festette mindig az írókat, művészeket, bárhol kerültek eléje. És a fej nemcsak rajztanulmány neki, hanem sorstanulmány is. A dr. J. Saphirról, orvos, poéta és szobrászról beküldött képreprodukcióhoz hozzáfűzi egész életrajzát is. Viszont a művészek becsülik nyíltságáért és odaadásáért. Évekkel ezelőtt Csernichovszky küldte be a műveit a *Múlt és Jövő*-nek Párizsból, legutóbb pedig Jakob Steinhardt Jeruzsálemből. Bernstein magas művészetének „négy rőfje“ között meghúzódva, vagy Jeruzsálem zeg-zugos uccáinak ódon hangulatába merülve a munkában keresi kielégülését és nem a külső elismerés hajszolásában.

S. Bernstein (Jeruzsálem): A Palesztinai pavillon előtt Londonban

S. Bernstein arcképe

S. Bernstein: Dr Saphir az orvos és szobrász

S. Bernstein: Arab cipőtisztító

PETERDI ANDOR: PAZAROLJUK A TEHETSÉGEKET

Az IMIT március havi ülésén szokatlanul lelkes tapsorkánok törtek fel a beszédek, felolvasások és egy ragyogó kórus áhitatos énekei nyomán. Régi, ismert imaszövegek keltek itt szárnyra két kiváló vezető főabbink: *Hevesi Simon* és *Kiss Arnold* új és valóban erőteljes fordításában s ez új imaszövegeket *Bartos Gyula*, a Nemzeti Színház örökös tagja mondotta el megrendítő erővel és bensőséggel. Dr. *Hajdu Miklós* pedig meglepő tudományos felkészültséggel magyarázta az imaszövegek multját, az évszázadok folyamán való formálódásukat egészen napjainkig. És egy leleplezéssel is szolgált. A magyar templomi énekekről szólván, többek között ezt mondotta:

„Vannak templomi énekeink, melyekről azt hiszik a hívők, hogy azoknak eredete évszázadokra nyulik vissza, pedig itt termettek nálunk, kiváló költőnk: *Patai József* lelkében, ő írta őket 30 évvel ezelőtt s ezek az énekek ma már a zsidóság örökéletű, áhitatos szellemi közkinceseivé váltak.“

A költő ugyanakkor az előadásztal mögötti padsorban ült s a közönség, *Hajdu Miklós* szavain fellelkesülve, zajos tapsokkal üdvözölte és ünnepelte *Patait*. Ugyancsak itt hangzottak fel a megindító templomi énekek a kórossal a nagyszerű *Donáth Ede* vezénylete mellett. Ez volt az IMIT emlékezetes műsora, amelyet megkoronázott *Kóbor Tamás* megnyitó- és záróbeszéde, melynek során felejthetetlen megállapításokat tett, amelyek mélyen meghatották a hallgatóságot. *Kóbor Tamás* nem egy patétikus jelenség a pódiumon. Mosolyogva beszél, semmi ünnepélyesség a hangjában, sem a mozdulataiban, olyan közvetlen és egyszerű, mintha csak otthon az asztalnál ülve csevegne meghitt, mindennapi környezetében s ebben a tónusban sziporkázik, tüzel, ragyog.

Az IMIT márciusi ülésén is ilyenformán beszélt, mosolyogva, nyájasan és minden különösebb hangsúly nélkül. A zsidó talentumról beszélt, amely az élet és a művészetek minden ágazatában olyan gazdag, sokrétű és szinte bőséggel megáldott és többek között ezeket mondotta:

„Ezen a mai ülésen is milyen dúsan nyilatkozik meg a mi gazdagságunk a tehetségekben! Papok, írók, művészek, énekesek, zenészek itt is, ma milyen nagy gyönyörűséget szereztek nekünk. Micsoda hangok csendültek itt fel ebben a kis kórusban! Apró gyerekek csak úgy, mint a felnőttek... és a mi nagyszerű költő-papjaink és dr. *Hajdu Miklós* az ő nagy tudásával s széles liturgikus ismeretével és *Bartos Gyula*, a nagy művész... Ilyen énekhangok egy kis templomi kórusban! Mi valóban pazaroljuk a tehetségeket, pazaroljuk csak úgy, mint az ókori fejedelmek pazarolták a kincseiket. Lovaik szerszámaikat aranydíszekkel ékítették, színaranyból vasaltak patkókat patáikra s gyémánt szögeket vertek rájuk... A mai irodalmi és művészi élményre gondolva, jutott eszembe, hogy mi is valamiképpen így pazaroljuk a tehetségeket. Mi nem adhatunk nekik sem gyémántokat, sem rangot, de aranyakat sem, csak szeretetet, tapsot és elismerést. De adjunk hálát a Mindenhatónak, hogy vannak tehetségeink s annyian vannak, hogy nem kell velük fukarkodnunk s hogy gyönyörködhetünk bennük.“

Kóbor Tamás e klasszikusan szép megállapítása mégsem volt kérdés. Bármennyire is el akarta fojtani a megindultságot, mégis mély bánat fátyolozta be nemesveretű, példázatos szavait. Bizony, hogy pazaroljuk a tehetségeinket, mert sehol nincsenek azok az őket megillető helyükön. Nem méltányolják értéküket s nem tudják felfogni kulturális jelentőségüket. Bizony nem kérdés volt *Kóbor* beszéde, de inkább vád, szemrehányás és szomorúság. Valóban gazdagok vagyunk tehetségekben, de pazarlók vagyunk velük... Mégis csak ezek a mi igazi kincseink: a lelki és szellemi javak, amelyek istentől való ajándékok, amelyek nagyság, hatalmasság tehetnek egy népet, ha felismerik örökké időtálló értékeit, de patkószegekké válnak és sárba, porba taposnak velük, ha úgy pazarolják azokat, mint az ókori könnyelmű fejedelmek aranyaikat és gyémántjaikat.

Gondolkozzanak és épüljenek *Kóbor Tamás* e fájdalmasan igaz példázatán.

F. FÜRTH MARGIT: MÁRTA FÉRJHEZ MEGY

Apa megjött üzleti útjáról és míg mosdott és átöltözött, Márta referálta a postát.

— ... aztán itt van még Eckstein Májertől egy levél és még egy ilyen.

— Milyen. Mit akar?

— Partit ajánl.

— No és?

— Tessék, itt van.

— Nem olvastad?

— De igen. De csak tessék elolvasni.

Ebéd után olvasta csak apa a leveleket.

— Add ide, Márta, a másik noteszom. Lássuk csak. Tehát Mikulásra kell menni és Désre. Hova előbb?

Mártától várta a választ erre a kérdésre? Márta nem felelt. Mondja, hogy: nekem mindegy; vagy mondja: mit bánom én! Vagy: honnan tudjam azt én? Vagy: előbb információ! Bágyadt időnyerés és halogatás. Ami belül égeti, arról nem beszélnek.

— ... apa. Ráérünk az egészszel. Egy-két évig ...

Apa nem rosszalón, — de furcsállóan nézett Mártára.

— Tudod, hogy én gyorsan bonyolítok. Itt az idő, a pénz megvan, háliszennek, nincs miért várni.

Apa nem szokott ellentmondáshoz. És Márta úntig halotta a nagynéniktől: a lány csak veszít az értékéből minden évvel. Érték ... Minden érték csak ez: a fiatalság? De nem ezt felelte Márta. S azt sem mondta: „a házasság ... üzlet?” Erre is tudta előre a választ: üzletnek aztán igazán nem üzlet s ha mégis az, rossz üzlet, mert egy hozomány sem hoz annyit, mint amibe feleség, háztartás, gyerek kerül. Nem kezd vitát Márta arról, hogy háztartás, gyerek, mind csak a feleség számláját terheli-e? Apa nagyon ránézne Mártára és megint azt a következtetést vonná le: ... legfőbb ideje ...

Szelíden és csendesén mondta Márta:

— És ha nem talál apa megfelelőt?

Lehet ám így is beszélni, — gondolta és hangosan nevetve mondta:

— Az embr mégsem ... gyapjú ... mondjuk.

— No. Annyi fiatalember között ... csak választani kell. Gyapjú? ... nem kell-e megkeresni minden árunak a megfelelő vevőjét?

Így jöttek a leánynézők.

— Mártához pap illene — mondta nagymama.

És jött a pap.

Alacsony, vállas, fekete szakállas, cvikkeres. Mikor Márta bejött, apa már belemelegedett az országos felekezeti politikába és csak a pap feszengetéséből vette észre, hogy bejött valaki.

— A lányom, — mondta és Márta illedelmesen meghajolt, nem nyújtott kezét, — pap! Tudta, apa azért mutatta be őt, mivelhogy pap! adassék tisztelet! rabbi! Egy rabbit nem mutathat be egy lánynak. A lányt a rabbinak igen.

A nagy ebédlőasztal mellett ült apa szokott helyén, az asztalfőn. Szembe vele ült le Márta. Apa rosszalón nézett Márta blúzára. Kurta az ujja ... Márta önkéntelenül oda kapott, ahova az apai szem tűzött s ezzel végleg felhívta a pap nézését és kihívta apa rosszalását. A társalgás Márta és a pap között ehhez képest nehezen indult. Apa politizált, — így találta rendénvalónak, mert egy pap! nem beszélhet lányokkal. Hát jó. Csak ült Márta, mint kirakatban. A pap obligát szólamokkal, kérdésekkel akarta megindítani a társalgást vele és Márta illedelmes igennel vagy nemmel felelt. És eltelt az óra. Lassan, de eltelt. Apa nem marasztalta a vendégét, így beszéltek meg előre a sadchennel. Egy pap! egy rabbi! annak vigyázni kell, hogy az egész élete a nyilvánosság ellenőrzése alá vehető legyen és hátha nem lesz házasság, kérem, nem minden lánynézés jelent kérőt és nem minden kérő házasságot. Csak itt volt a városban átutazóban s meglátogatta ezt és ezt s ide is ellátogat.

És jött az obligát levél, diplomáciával megfogalmazott. igenis lehet alkalom másik meghívásra, de semmi határozott nyilváníítás, mert hátha nem hívják meg másodszor? Egy rabbinak vigyázni kell, megakaszthatja a pályáját, ha megtudják, hogy itt s itt kikoszarzták.

— Ezt így kell olvasni, — magyarázta a sadchen apának és apa Mártának. — A nigun teszi, a hangsúly, az, hogy hogyan olvassák.

— Apuskám ... mikor a verset magyarázni kell, rossz. Valahol hiba van, vagy az íróban, vagy az olvasóban.

Apa nem felelt. De a szeme azt mondta: „... vers, szóval: vers. Legfőbb ideje ...”

Grosz úr igazán véletlenül esett be. Derült égből vilámcsapás, — úgy-e, mama?

— Most mit csináljunk, apa csak délre jön meg és mosás is van, mit üzenjünk vissza?

A szegény jó mama kétségbeesett tanácstalanságában.

— Üzenjük vissza, hogy ne jöjjön.

S. Bernstein (Jeruzsálem): A nyugati fal

S. Bernstein (Jeruzsálem): Kothel Maaravi

— De apa haragudni fog. Üzend, hogy szívesen látjuk.
 — Én?
 — Apa névjegyén írájál.
 — Én?
 — Persze, mintha apa írná.

Kezdt az ügy mulatságos lenni és az volt végig. Nagy-
 gombos, vadonatúj, túlontúl divatos felöltőben, szarukere-
 tes szemüvegben, szőkén és tunyán jött apja cégének bel-
 tagja, általános és egyetlen örököse a Háznak. Délben meg-
 jött apa, Márta kiszaladt a konyhába, tálakat elrendezni
 hirtelen valahogy, közben az irodába és a raktárba is hívták
 és ment, jó kedvvel libbent ki-be. Délben megjött a lap, —
 üzenettel, hogy a verse jönni fog. Pesti lapban, ej-haj! ki-
 virágzott kedvvel dévajkodott, ezer elevenítő kérdéssel vil-
 lanyozta a vendéget. Apa ámulva hallgatott. Alig tudta csa-
 lódottságát leplezni. Ez? Nem ben Tóra, a sadchen szépít-
 tett, nagytott, nincs semmi tudása és ez a Márta... érthe-
 tetlen.

— Ej, apa! Csak kell, hogy jó hírét vigye a házunknak!
 A mama félt, hogy az ebéd nem méltó, hát ellensúlyoztam.
 Játék. Játék a szavakkal, időikkel, emberekkel. De az
 étellel is, az életével!

— Úgy beszél és úgy bánik el az életével, mintha ez
 így mindegy volna, most mindegy, majd, majd! s elfelejti,
 hogy csak egyszer élünk, nincs ismétlés.

— Maga mit tenne a helyemben?

— Én? Még kérdi?... Feleségül mennék ahhoz, aki
 szeret.

Apa, mint rendesen, az asztalfőn ült, kisebbik notesze
 — nem az üzleti — volt előtte.

Márta is a szokott helyén, a referátum után.

Keserű volt. Torkig volt. Elmerülnek a versek, elmerül
 ő maga is, ha ez így megy... „Majd mesélek egyszer vala-

kiről, ki tarka szalagokkal játszva kötötte magát gúzsba.
 Szárnyait kacagva nyirhálta, nyűtte, tépdeste, húzta...“
 Zsongott benne az álmatlanul átvergődött éjszaka verstöre-
 dékeivel, latolgatásával. Menekülni, menekülni! Hova?...
 Pénz nélkül nem lehet mozdulni, dugdosott külön kis pénz
 meddig elég? Míg állást kap... Állás. Elhagyni a szomba-
 tot, a Szépséget, nem lehet! apai segítség nélkül, apai ellen-
 zéssel elvergődni?... Vergődve, akárhogy, de szabadon,
 felszabadultan!

— Lássuk csak — mondta apa. Itt van most soron a
 varannói és a szarvasi. Melyiket hívjuk meg?

— Nem tudom. Talán nem engem kellene kérdezni.

Fáradt volt s keserű. De apa nagyon csendesesen mondta
 — nem kérdezte — mondta:

— Kit kérdezhetek...

Márta az ajkát harapta. Apa csak nézett maga elé és
 hallgatott.

Nem köszönt el senkitől, mint sírlátogató elu-
 havi kora reggeli családi együttes temetőbe menéskor, ün-
 nepélyesen váltva szokásos szólamokat: „imádkozz ki ma-
 gadnak minden jót“, — „köszönöm, mama“...

Délután volt és koratavas. Gyalog és egyedül, ahogy
 még eddig soha, ment Márta az anyja sírjára. Minek is,
 mondogatta magának, mit akarok? mit érek el ezzel? De a
 lába vitte, vitte gondolatlanul, érzéktelenül fáradtság és
 minden testtel érzékelhető iránt, át árkokon, pocsolyákon.
 rögös és hepehupás külvárosi zeg-zugokban, fel a domb-
 oldalra. Oh, sír, néma hant, néma, hideg márvány, mit fe-
 lelhet az égő kérdésre: mit tegyen?

Szárazszemmel meredt Márta a világos tavaszégbe, ami
 ott távol a Völgy felé szelíd lankákra borult. Bogárcák
 zümmögtek, madarak cseveteltek, játszi szél borzolta a föld
 pelyhedző fűvét. Béke, béke. Megbékélve nyugszol-e
 anyám? Te is megharcoltad a harcaidat? Erről nem lehet
 beszélni soha? Az anyja... Kemény akaratú, sok lányos
 papi apja házasodni akart, mert pap! nem élhet egyedül,
 duruzsolták a fülébe, — holott mit érdekelte őt már akkor,
 a bűvárkodó tudóst, asszony! Jó, jó, asszonyt. De annyi lány-
 hoz második asszonyt! El velük tehát, férjhez. „Itt az idő,
 mondta talán az az apa is, — a pénz megvan, fiatal ember
 van sok, választani kell csupán.“... Anya, tizenhét éves,
 dalos, eleven kedvű, édes... Az apja diktálta a meny-
 asszonyi levelet, aminek el kellett menni, így akarta az
 apa. Volt egyéb is, anya, ifjú és édes, dalos anya, mi volt
 azon túl, hogy gyerek és üzlet és gyerek és üzlet, nőttek
 a gyerekek és nőtt az üzlet, nőttek a kötelességek és sza-
 porodott a betegség? Ennyi. Ifjú és édes, el se telhettél
 rövid kis életeddel; igen! apa, józan, emberi, jó apa az ifjú
 és édes asszonyát gyászolja, nem magát, mint Márta eddig
 mindig, ő és most is, az anyjában magát siratja, az anyja
 sorsán keresi a magáét.

Szerelem. Nem. Márta nem szerelmes. Csak melegszi
 a tűznél, ami feléje árad, mert fázik, didereg a lelke...
 Nyitott szemmel látja, a szerelem nem olyan egyetlen je-
 lentőségű, ahogy ezt kitartó imádója állítja. Nyitott szem-
 mel, mégis, mégis egy lapra feltenni mindent, arra, hogy
 szeretik? Mert nem lehet csak üzlet, apa. Ó, üzletnek ez
 aztán egész rossz üzlet lesz... Csak belül tudjon megma-
 radni magának. Mert megmagyarázhatatlan kötöttségek fe-
 szélyezik és fel kell szabadulni, ettől is szabadulni kell.
 Férjhez kell menni, nem lehet másképp...

Anya, édes és ifjú, ki teljességében élted az életet,
 feleltél, anya.

Másnap a reggelinél Márta szórakozottan forgatta
 üres csészéjét a tányérkán. Fel sem nézve, halkan mondta:

— Összeszámoltam, apa. Eddig tizenegy volt. Én...
 mondok egy tizenkettediket.

Keleti László: Internáló tábor,

PROF. S. KLEIN: ÁLDÁS A TERMÉSTHOZÓNAK!

PROF. KRAUSZ SÁMUEL JUBILEUMÁRA

— „Mondotta Rabbi Eleázár ben Ázárja: Akiba! Miért foglalkozol Agádával! Törődj csak a Törvény szavával.” De Rabbi Akiba nem hallgatott barátja intő szavára. Foglalkozott ugyan a Törvénnyel is, de gyakran járt az Agáda útjain. És jól tette, hogy nem engedelmeskedett Rabbi Eleázár ben Ázárjának, mert hol lennének akkor azok a pompás drágakövek, amelyek koronadíszként ragyognak bölseink mondásai között és R. Akiba neve vésvé beléjük.

Ezek a szavak jutottak eszembe, amikor elhatároztam, hogy szeretett barátunk, Krausz Sámuel professzorról írok.

Nem egyszer hallottuk és nem egyszer mondták neki: „Miért foglalkozol ezzel a tudományszakkal is, azzal is? Törődj csak a te saját tudományágaddal és akkor ott nagyszerű eredményeket fogsz felmutatni. Légy egy tudomány-szak embere és akkor a legnagyobb leszel benne!”

De dr Krausz nem hallgatott az intő szózatokra, hanem ment azon az úton, amelyet még ifjúkorában jelölt ki magának és a tudománynak nem egy, hanem több ágában alkotott kiváló műveket, írt nagy összefoglaló könyveket, cikkeket és értekezéseket mindazokról a kérdésekről, amelyeknek megoldását az új zsidó tudomány tűzte ki célul.

Bizonyára könnyű lett volna az ő számára is, hogy egy vagy két tárgykörben specializálja magát, mint ahogy a legtöbb kutató teszi, — de élénk szelleme és csodálatos szorgalma nem engedték meg, hogy szűk keretek között fejtsse ki tevékenységét, hanem arra indították, hogy a zsidó tudomány sok-sok területére vesse termékeny figyelmét. Ma már szemmel láthatók működésének gazdag eredményei és azoknak is fognak számítani mindaddig, amíg a Tóra bölcsessége s a zsidó tudomány művelőkre, tanítványokra talál.

Bizonyára könnyű lenne sok könyvében és rengeteg cikkeiben néhány hibát felfedezni — hiszen olyan egyszerű dolog tévedésekre vadászni —, de ki az az ember közöttünk, aki olyan univerzalizmust tudna felmutatni tudományos tevékenységében, mint jubiláló barátunk?

Dr Krausz Sámuelnek ez a fejlődése azonban mondhatni természetes és következménye annak a helyzetnek, amelyben a zsidó tudomány a legutóbbi évtizedekben található volt. Krausz professzornak nem volt egyetemi katedrája; tanár volt egész életében, amióta csak otthagyta a rabbiszemináriumot; először a budapesti tanítóképzőben, azután pedig a bécsi rabbiszemináriumban. Ezekben a tanintézetekben a tanár nem foglalkozhat a kutatásnak csak egy bizonyos ágával, sok mindenféle tárgykörre kell fordítania figyelmét — amint azt a helyzet megkívánja. Ha pedig a tanár sokoldalú és tehetséges, a tanítással kapcsolatban különböző tudományos problémák nőnek ki, amelyek aztán évről-évre jobban és jobban kiszélesednek.

De Krausz prof., még mielőtt tanítani kezdett volna, megkezdte kutatói pályáját. Még budapesti rabbiképzős hallgató korában több értekezést tett közzé, először magyarul, azután más nyelveken (zsidó tudományos kérdésekkel foglalkozó folyóirat alig volt akkoriban). Ebben az időben jelent meg például kiváló munkája: „Zsidók Hieronymos egyházatya műveiben”. Ebben rámutatott arra a gazdag forrásra, amely a palesztinai zsidó település történetére vonatkozólag az egyházatya írásaiban felfedezhető. Ugyanazokban az években kezdte meg, reményekkel és tudományos lelkesedéssel telve, hatalmas művét a talmudi irodalom görög és latin kölcsönszavairól. Valóban csak egy hátor fiatalember, aki nem látja és nem akarja látni az előtte lévő akadályokat, vállalhatta ezt a nehéz feladatot.

Sokan találnak kivetnivalót ezen a művön. De kérdezzük: a kákán csomót keresők közül ki próbált egy másik könyvet állítani ennek helyébe? Jelentéktelen hibákat kijavítani nem nehezebb, mint hibákat találni, — de teljes épületet emelni — hatalmas munka! Ha pedig az épület már biztos talapzatokon áll, nem lesz nehéz betömni a hasadékokat és tető alá hozni a házat. Akkor aztán jöhetnek a „téglahordók” és pótolhatják azt, amit elmulasztott az építő művész.

Dr Krausz sohasem állított maga elé könnyű feladatokat. Ha valami nehéz munka szüksége merült fel kutató kortársai körében, hozzá fordultak és ő mindig kész volt annak vállalására. Körülbelül húsz évvel a világháború előtt, amikor az európai zsidóság általában, de különösen a német zsidóság boldog fejlődése tetőpontján állott és úgy vélte, örökérvényű értékeket tud teremteni a zsidó tudomány számára német nyelven, hatalmas tervet építettek ki a „zsidó tudomány alapjainak” lerakására. (Grundriss der Wissenschaft des Judentums.) A berlini Zsidó Tudományos Akadémia foglalkozott ennek a tervnek a keresztülvitelével és Krausz prof. volt egyike a legelsőknek, akik egy nehéz feladat megoldását vállalta magára: A talmudi archeológia megírását. Első tette volt Erec-Izraelbe vándorolni, hogy megismerje népünk misna- és talmudkorabeli életének természetes hátterét. Azután aprólékos és szorgalmas munkával megírta az „Archeológia” három nagy kötetét, amelyhez később egy negyediket is csa-

Keleti László: Chaluc

tolt: Templomi régiségek címen. Ennek a műnek nagyobb része rövid idő múlva átdolgozott formában héberül is megjelent.

Ez a műve és azonkívül sok más a talmudi irodalommal kapcsolatos értekezése közelhozták őt Palesztinához. Érthető tehát, hogy több történeti műve a palesztinai zsidó település fejlődésével foglalkozik. E művei egyikében az „Antoninus és Rabbi“ agádájának problémájával foglalkozva fényt vet a palesztinai agáda több területére. A bizánci császárságban élő zsidók történetéről szóló könyvében néhány fejezetet szentel a palesztinai zsidóság története ama évszázadainak, amelyek megelőzték az iszlám hódítását. Csak néhány évvel ezelőtt derített világosságot a lengyelországi chászidok Erec-Izraelbe való vándorlásának epizódjára. (Rabbi Jehuda Hechászid.) És ki tudná felsorolni mindazokat a cikkeket, amelyekben a Palesztinakutatás archeológiai és történeti problémáit érinti?

„A jó pap holtig tanul.“ A belső erő és tűz tovább is hajtja Krausz professzort, hogy tanuljon és alkotson, még azokban az években is, amikor mások már pihenésre vágyanak. Csak a legutóbbi napokban érkezett hozzánk az az örömhír, hogy éppen most rendezi sajtó alá „Pótlásait“ a Kohut-féle Áruch Completumhoz és hogy rövid időn belül kezünkben lesz alapos kutatásokkal teli műve, amely kiegészíti és kijavítja a jelenleg egyetlen teljes héber lexikográfiai művet.

Arról is hallottunk, hogy ott akarja hagyni a bécsi rabbiszemináriumban elfoglalt tanszékét, valószínűleg nem azért, hogy visszavonuljon a munkától, hanem hogy dolgozószobájában folytassa tudományos tevékenységét.

Fölvetjük a kérdést: vajjon nem lenne-e helyes, hogy annak az embernek, aki tudományos munkásságában állandó kapcsolatban volt életünk forrásával, Erec-Izraellel,

Keleti László: Bűnbak — Der Sündenbock

— hogy annak az embernek adjuk meg a lehetőséget művének Palesztinában való folytatására?

Én nem adhatok feleletet erre a kérdésre. Én csak arról adhatok számot, hogy „Jeruzsálem férfiai“, barátainak egy része, bölcsessége tisztelői és volt tanítványai egysültek egy tiszteletére szerkesztett jubileumi mű kiadására, amely méltó kell, hogy legyen annak az embernek nevéhez, amelynek ezt szentelik.

De még a mű megjelenése előtt fogadja a jubiláló tudós egy nálánál jóval fiatalabb barátjának üdvözlését, aki azonban mintegy gyerekkora óta ismeri munkáit és aki mindig örült, ha szomját azoknak a szüntelenül buzogó forrásoknak vízből csillapíthatta, amelyeket Krausz prof. tárt föl minden szomjúhozó előtt.

Segitse és támogassa őt az Örökkévaló Cionból és érjük meg mi is, hogy hetvenedik születésnapján egészségben és frissességben üdvözljük — magunk között Jeruzsálemben.

Uri Cvi Grinberg: Ő bolond volt

Ő bolond volt,

Mert a pénzt, mit ledobáltak az udvarokba,

nem szedte föl, csak ment és dalolt

udvarról udvarra

az ablakok felé,

csak az ablakok felé:

„Oh elhagyottak, bújjatok ki a takaró ruhákból,

mutatkozzatok meztelenül az utakon.

Emeljetek lobogó kezeket ütő erekek a lángban izzó

napkorong felé.

Ássátok föl a halál kertjeit, hozzátok ki rejtékükből

a holtak koponyáit és adjatok beléjük tüzet.

Adjatok tüzet halottak koponyáiba is!

Jaj nekem, óh jaj nekem, — halottak koponyáiba!

És ha a magas falak: emberek kiáltásai a város kö-

zepén —

menjete, véssétek rá vérrel

Mind a szörnyűségeket a falak vakolatára a tető szé-

léig, hogy olvassák és tudják:

Mi történt embertestekkel a hatodik ezredévben!

Ó jaj nekem, jaj, a hatodik ezredévben!

Holdak, vonuljatok nappal is, mint álom a fehér

utakra a világ közepében

És vonjátok magatokhoz a befogott lovakat az abra-

kos zsákokkal.

És meztelen asszonyok is menjenek utánatok az átok

dobjaival dobolva kezükben

És hárfapengetőik is hosszú kezekkel és a lámpák is,

mik égnek az utcákon.

És a karavánok is szekerek ezreivel —

Ó jaj, jaj nekem a világ közepében.

Én kiáltok hangosan a messze sivatag felé: orosz-

lánok, oroszlánok, király-oroszlánok!

És ők jönnek játszani előttem — —

Mert mind az ifjak a Vogézek sírjaiban és a Kárpátok

rejtékében rothadnak, rothadnak

Nem csókolnak asszonyt, mert rothadnak,

Nem éhesek, mert nincsenek már beleik

Nem isznak szomszár, mert nincsen ajkuk — —

Ó jaj, jaj, mert nincsen ajkuk!

**SZOMBATHELYI ERVIN:
EGY LIPÓTVÁROSI ZSIDÓLÁNYHOZ***

*Éjjél. Virraszt a hajsolt lélek,
megfojtva nyugalma. Fullatag sikátorok mélyén,
nyirkos falak között tétován bolyong
a keserű útakra vert Gondolat
és friss sajtással fáj a testvérszáj gúnyán
vívódó Cion-hit.*

*Éjjél. Szám fanyar edényében
a cigaretta kesernyés zamatát
a bróm sós-savanyú ízével
évezredek tusáit konokul őrző idegeim
bús abrakjává keverem.*

*Cigarettám kesernyés zamata
rabszolgasors keservét idézi,
zsarátjában inkvizitorok bösz vasa izzik
s pogromok pernyéi mállanak szét
omlatag hamujában.*

*A bróm sós-savanyú ízében
Izrael asszonyainak ezerszer-sós könnyei
és zsidó férfiak ecetes verítékei
folynak eggyé
a sanyarúság tömény oldatává.*

*Éjjél. Idegeim zaklatott rostjában
tünt századok jajongó üzenete
fölperzselt jelen üszkébe fül.
A jövőt ősi téboly megkövült gyűlölete dúlja
és testvéri gúny lankadttá horzsolja...*

*Éjjél. Ajkad kevély gúnyos ívét
a nyugalom selymével
borítja az álom.
Tán Riviera és Svájc szépségeit
fonod most dús örömmé,
hogy jókkal koszorúzva ébredj új vidámságra,
melytől pillanatra sem hódít el
borongó sejtelem,
mit üzött fajtád sorsa küld.*

*Éjjél. Te alszol. én virrasztok,
megfojtva nyugalmam. Virrasszak bár
ezer és tízszer ezer éjen át,
zsidó sorsom áldott és átkozott terhét
— ezt az édes-bús örökséget —
fájdalmas göggel vállalom.
Nélküle egy mélyzengésű húrral
volna szegényebb lelkem,
és üresebb életem,
mint kedvesed nélkül a tiéd.
Ezért hát gyöngyház fogsorod mögül
hiába merednek felém szavaid
mint mérges ínyű kígyók
opálszín kavicsok mögül —
én a Cion-hit harcosa maradok!*

* Márciusi számunkban közölt ilyen című verssel kapcsolatban a poéta beküldte nekünk a témának ezt a variációját, figyelmeztetve arra, hogy az előző csak vázlata volt a versnek. A vers keletkezésének műhelytitkát világítja meg érdekesen ez az újabb átírás. (Szerk.)

**DR BALTAZÁR DEZSŐ PÜSPÖK
A JERUZSÁLEMI EGYETEMRŐL**

Abból az alkalomból, hogy a Mult és Jövő nagy kultúrestjét a Zeneakadémia nagytermében a jeruzsálemi egyetemnek szentelte, dr. Baltazár Dezső püspök a következő levelet küldte, amelyet a kultúrestén nagy ovációkkal fogadott a közönség.

Nagyságos

dr. Patai József szerkesztő úrnak

Budapest.

Tisztelt Barátom!

Nagybritannia világkoncepciójához tartozott az is, hogy Jeruzsálemben egyetemet létesített. Mindnyájan hálásak vagyunk érte neki, mi igaz keresztények, akik a törvény és próféták nélkül el sem tudjuk képzelni, sem a keresztény hitet, sem a keresztény tudományt.

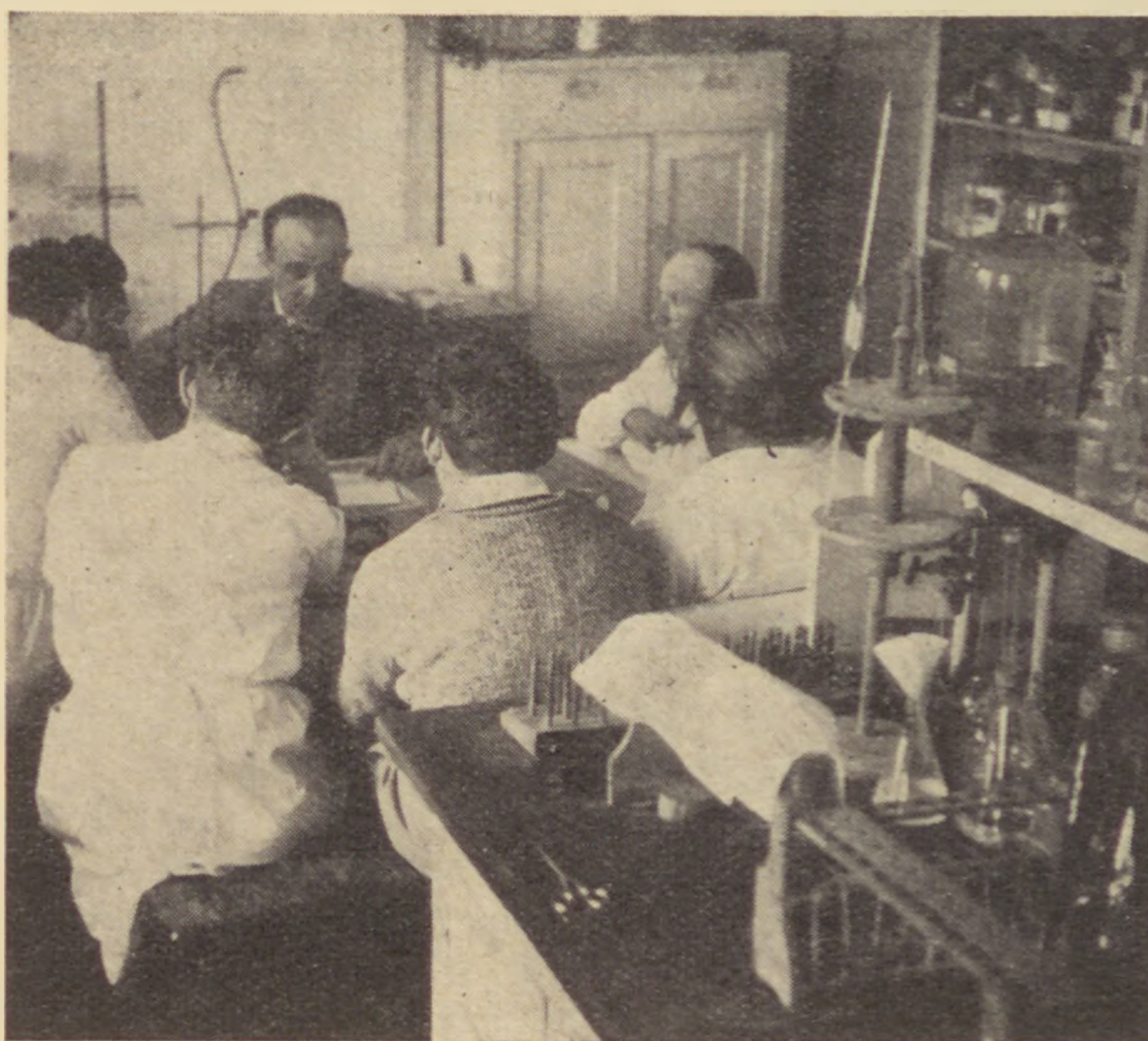
Hálásak vagyunk a zsidóság iránt, amelyik ezen az egyetemen tömérdek tudományának készségét állítja az egyetemes emberi vallásosság és egyetemes emberi művelődés szolgálatába, ott azon a Szentföldön, ahol a „Génus Loci“ semmivel sem pótolható szárnyalást ad a léleknek.

Alapítása 10 éves évfordulóján áhitattal ünnepelünk különösen mi, akiknek állandó foglalkozásunk, épülésünk és gyönyörűségünk forrása az orientalista tudományok eszközével bányászni a törvény és próféták csodálatos szellemerkölcsi kincseit.

Debrecen, 1936 március.

Szeretettel igaz hived

DR. BALTAZÁR DEZSŐ

*Agrarchémiai osztály, dr Reiffenberg vezetése alatt
Abteilung für Agrarchemie, Leiter Dr Reiffenberg*

DR CSILLAG IGNÁC: A NAGY PILLANAT SZINMŰ 1 FELVONÁSBAN

S Z E R E P L Ő K:

THARÉ bálványfaragó	BEL-MARDUK	Főbálványok több példányban
AVRÁM, fia	MOLOCH	
LÓT, unokája	ASMODI	
OFIR	DÁGON	
OBÁL } Uri lakosok	BELZEBUB	
SÉLA }	ISTAR	
BUTASÁG SZELLEME	MAMMON	

Szin: THARÉ udvara, vagy előcsarnoka, melytől függöny választja el a bálvány-raktárt.

Mikor a függöny szétnyílik, a szin üres. A raktárban előbb néhány kalapácsütés, majd:

THARÉ hangja: Fogd meg!

AVRÁM hangja: Hó-rukk!

(A kis LÓT átfut a szinen, a hangra megáll s félig elhúzza a raktár függönyét. Látni, amint THARÉ és AVRÁM új bálványt állít a többi közé. Végeztén, előjönnek, AVRÁM gyengéden eltolja a kíváncsi LÓTOT és visszahúzza a függönyt. THARÉ izzadt arcát törli.)

THARÉ: Elég volt mára.

LÓT (Avrám nyakába kapaszkodva): Avrám, gyere játszani.

AVRÁM: Nem lehet. Még ki kell söpörnöm a forgácsot.

THARÉ: Gyere velem, Lót, mutatok valamit.

LÓT (odaszalad): Mit mutatsz, nagyapó?

THARÉ: Gyere (hátára veszi Lótót és kiviszi).

LÓT (kiabálása hallik még egy kicsit): Mit mutatsz, nagyapó. Siessünk.

AVRÁM (elhúzza a függönyt, pillanatig nézi a bálványokat, azután bemegy és visszahúzza a függönyt). (Másodpernyi csend után krákogás, csoszogás jobbról, majd bottal bicegve belép az öreg OFIR.)

OFIR (kiált): Tharé! Thááaré!

THARÉ (kintről): Megyek, Ofir. (Bent): Mi hír?

OFIR: Megdorgállak a főpap nevében. Miért nem jöttél el az új Moloch bálvány felavatására? Saját művedre sem voltál kíváncsi?

THARÉ: Nem mehettem. Obálnak sürgősen új bálványra volt szüksége. Azt készítettem.

OFIR: Pedig be szép volt! Három gyermek fért el egyszerre a nyitott szájában. A pap megvárta, míg egész pirosra süttek és csak azután tolta le őket a tüzes torokba. Az egész nép látta és hallotta a szent sikolyokat.

THARÉ: Igazán sajnálom.

OFIR: Egy kis kellemetlenség majdnem megzavarta az ünnepélyt.

THARÉ: Mi?

OFIR: Séla felesége, mikor elvették tőle a gyermeket, sikoltozni kezdett és mikor bedobták a bálvány torkából előtörő lángnyelvek közé, hangosan káromolta Bel Istent. Szerencsére gyorsan elvitték a főpap poroszloí.

THARÉ: Mi történt a gonosszal?

OFIR: Most fürdetik és illatos olajakkal kenik. Alkonyatkor négyfelé vágják.

(Közben bejött OBÁL. Az utolsó mondatot már ő is hallgatja, aztán üdvözlí THARÉT és OFIRT.)

OBÁL: Pusztuljanak a gonoszok. Elkészült a bálvány?

THARÉ: El, Obál. El is viheted, ha elhoztad az árát.

OBÁL: Elhoztam, de negyven siklusnál többet nem adok érte.

THARÉ: Egy siklust sem engedek az árából, Obál. Ilyen bálványod még nem volt.

OFIR: Ne veszekedjete. Inkább menjünk le a kertbe. Elmondom, mit láttam tegnap Istar templomában. (El.)

(AVRÁM rögtön előlép. Utánuk néz. Kétszer gyorsan végigjárja a színpadot, majd elrántja a függönyt és szembenéz a bálványokkal.)

AVRÁM: Bel Isten! Aranyból van a szád, a nyelved rubin, tudsz beszélni? Felelj nékem, ha tudsz! (Vár, majd megvetően másfelé fordul.) — Moloch! Hatalmas Isten, márványkarod százszor erősebb, mint az enyém. Nyujtsd ki, ha tudod. — Istár! Örömök Istennője, oédruslábad karcsú, mint a gazelláé és izmos, mint a párdúcé. Lépj le az állványról, melyre atyám állított. (Lépteket hall, visszahúzza a függönyt. Belép Séla, üdvözlí egymást.)

SÉLA: Egy szép bálványt szeretnék a feleségem sátrába.

AVRÁM: Atyám a kertben van. (SÉLA indul.)

AVRÁM (hirtelen utána kiált): Séla! (SÉLA visszajön.)

AVRÁM: Séla, ne végy bálványt.

SÉLA (csodálkozva): Miért?

AVRÁM: Süketek, némák és merevek. Nem Istenek.

SÉLA: Avrám, ne káromold a bálványokat. (Az ablakhoz lép.) Nézd, milyen szép a nap. Milyen nagy, milyen tüzes. Mikor utolsó sugarát elnyeli a tenger, akkor a feleségemet négyfelé vágják. (El.)

AVRÁM (az ablaknál): Nap! Aranypáncélos, lángtekinetű hős. Sugaraitól felmelegszik a föld és minden, ami rajta van. Pillantásodtól rügyet fakasztanak és lombot hajtának a fák. Ölelésedől megtermékenyül a föld és kövér kalászt terem. Csókokodtól megrészegül a mező és mámoros illatú virágfátyolt borít az arcára. Nap! Te vagy az Isten! (LÓT az utolsó szavaknál bejön és a végén felkacag.)

AVRÁM (megütközve néz rá).

LÓT: A nap az Isten? Hisz azt egy kis felhő eltakarja.

AVRÁM: Felhő?!...

LÓT: A felhő vízzé válik és a föld beissza.

AVRÁM: Föld?!...

LÓT: Földet a szél kiszárítja.

AVRÁM: Szél?

LÓT: Szelet a hegy megállítja.

(Pillanatig vár, AVRÁM nem szól, gondolkodik.)

LÓT: Hegyet a sas átrepüli,

Csörgő patak kikerüli,

Sast a vadász nyila várja,

Patakot a tenger szája. (És nevetve elszalad.)

AVRÁM (felriad): Lót! (LÓT visszajön és csodálkozva nézi AVRÁM átszellemült arcát. AVRÁM mereven áll. Végre fölenged, kétszer végigjár a szinen, azután megáll.)

AVRÁM: Lót! Megtaláltam Istent!

LÓT (értetlenül néz rá. AVRÁM LÓTOT ölébe veszi.)

AVRÁM: Lót! Ugy-e, te vagy az én legjobb barátom?

LÓT: Igen!

AVRÁM: Te halld meg elsőnek a nagy titkot, amit még csak én tudok, de amit egyszer minden embernek meg kell tudnia.

LÓT: Mi az?

AVRÁM: Egy az Isten.

LÓT: Hol van?

AVRÁM: Ő láthatatlan.

LÓT: Ha láthatatlan, akkor honnan tudod, hogy van?

AVRÁM: Láthatatlan, de megtalálható. (Felugrik.) Én megtaláltam.

LÓT: Ő láthatatlan, te pedig látható vagy és mégis te találtad meg Őt?

AVRÁM (pillanatig csodálkozva mered rá, aztán hal-kan, félig kérdve): Lehet, hogy ő talált meg engem. (Megint leül. LÓT ölébe ül.)

LÓT: Mesélj róla! (Unszolva.) Én is szeretném megismerni. Hol találtad meg?

AVRÁM *(álmodozva kezdi, de mindinkább lendületbe jön)*: A napban, a holdban és a csillagokban; a felhőkben, a szélben, a földben, a vízben; gyepen síkló gyíokban, szirtre szálló sasban. Mindenben körülöttem és saját magamban.

LÓT: Mi a neve?

AVRÁM: Láthatatlan.

SÉLA *(átmegy a színen)*: Megrendeltem a bálványt.

AVRÁM: Séla! Ne csináltass bálványt! Isten láthatatlan és egyetlen.

SÉLA: Ne káromold a bálványokat, Avrám. *(El.)*

(AVRÁM utána akar futni, jönnek: THÁRÉ, OFIR és OBÁL)

OBÁL: Siessünk, mert az esti áldozás ideje mindjárt itt lesz. Az új bálványért majd holnap elküldök.

AVRÁM: Ne áldozz bálványnak, Obál, csak egy Isten van: A Láthatatlan.

OBÁL: Bolond vagy, Avrám. *(El.)*

OFIR *(megelőzi a szólni akaró AVRÁMOT)*: Fektesd le a fiadat, Tháré, mert — úgylátszik — részeg. *(El.)*

THÁRÉ *(LÓTHOZ)*: Eredj a konyhába, mondd meg, hogy halat készítsenek vacsorára. *(Mikor LÓT elment, AVRÁMHOZ fordul.)* Mi van veled, fiam?

AVRÁM *(harciasan)*: Megtaláltam az igazságot.

THÁRÉ: Sok igazság van.

AVRÁM: Sok hazugság van, de igazság csak egy. Egy, mint az Isten.

THÁRÉ *(megütközve)*: Egy Isten?

AVRÁM: Igen, apám, Isten csak egy van.

THÁRÉ *(érdeklődve)*: Hogy jöttél rá erre?

AVRÁM: Sokat gondolkoztam, már kisgyerek korom óta valami furcsa nyugtalanság élt bennem. *(THÁRÉ megértően bólint.)* Láttam, hogy az emberek a hazugság ezer ösvényét járják és szivemben emésztő vágy lángja lobogott: megtalálni az igazságot. Szivem lángja agyamat perzselte és ha agyam százszor kifáradt, százegyedszer újra munkára serkentette.

THÁRÉ: Beszélj tovább.

AVRÁM: És megtaláltam. Vagy Ő talált meg engem.

THÁRÉ: Furcsákat mondasz, Avrám. A szó idegen nekem, a gondolat érthetetlen. De az a láng a szívedben, ismerős. A te érzésed, fiam, engem is nyugtalanított valamikor, de az én érzésemből nem lett — nem lett — — —

AVRÁM: Gondolat.

THÁRÉ: Az. Még nem értelek, fiam, de irigyellek. Te megtaláltad a választ kérdéseidre.

AVRÁM: Megtaláltam a választ.

THÁRÉ: És megnyugodtál.

AVRÁM: Nem!

THÁRÉ: Nem?

AVRÁM: Az érzés éget, s a gondolat se nyugtat.

THÁRÉ: Hát mi?

AVRÁM *(kiáltva)*: Hát mi?

THÁRÉ: Én nem tudom.

AVRÁM: A tett!

(G y o r s f ü g g ö n y.)

(Rövid szünet után a függöny újra szétmegy. A szín ugyanaz. AVRÁM az asztalra hajolva alszik. Előtte íróeszközök. A raktár függönye teljesen elhúzva. Az állványok üresek, a bálványok romokban hevernek. Lassan ereszkedik az álmot jelképező fekete fátyol. Közben AVRÁM felemeli fejét.)

AVRÁM: Elmegyek és felépítem a Láthatatlan oltárát. Ha kevés lesz az életem, utódaim tovább építik. Mert meg-sokasítja őket az Örökkévaló, mint az ég csillagait. Hogy hirdessék az igazságot, míg az utolsó bálvány is eltűnik a földről.

(Ekkor ér földig az álmofátyol. Ebben a pillanatban eltűnnek a romok és a bálványok ismét a helyükön állnak.)

AVRÁM *(folytatva)*: Nyugodt vagyok. A bálványok le-

döntése csak első lépés a nagy úton. *(A bálványok egyszerre dobbantva lelépnek az állványról. AVRÁM felfigyel kissé, de folytatja.)* De az első lépés *(A bálványok dobbantva egyet lépnek feléje, óvatosan kikerülve a köztük heverő hatalmas kalapácsot. AVRÁM kissé izgatottan fejezi be a mondatot.)* a legnehezebb. *(A bálványok még egyet dobbantanak feléje. AVRÁM riadtan felugrik. Hirtelen szembefordul a bálványokkal és most azok torpannak meg.)*

AVRÁM: Hát ti még éltek?! *(Egyet lép feljűk. A bálványok kissé hátrálnak; úgy csoportosulnak, hogy a kalapácsot eltakarják. Farkasszemet néznek, majd kis unszólásra kilép közülük egy.)*

AVRÁM: Bel!

BEL: Csak azok hívnak úgy. *(A város felé mutat.)*

AVRÁM: Hát ki vagy?

BEL: Erő! Szolgáim...

I. BÁLVÁNY *(előreugrik és bemutatkozik)*: Harag.

BEL *(folytatva)*: és... II. BÁLVÁNY *(előugrik és bemutatkozik)*: Félelem.

BEL *(folytatva)*: ...Járnak előttem... seregek utánam. *(Az egész bálványssereg előremozdul.)* S hitvány por-szem te, szembeszállsz velünk?

AVRÁM: Szembe!

MOLOCH *(dühösen előugrik)*: Lassú tűzön pirítlak!

AVRÁM *(megvetően és mellénézve)*: Moloch.

MOLOCH: Csak a nevem. Lényegem a vérszomj.

BEL: Szélnek öltözöm, elsöpörlek,
Sziklába költözöm, összetörlek,
Mélységbe ránt az örvény:
Én leszek.

Közted s magam közt, törvényt én teszek

Vádol, ítélt és büntet az Erő,

Hódolj meg, vagy állj félre,

Vakmerő.

AVRÁM: Nem!

BÁLVÁNYOK *(együtt, mindegyik egyéniségének megfelelő hangon.)* Térj észre és hódolj meg, vakmerő.

AVRÁM *(odafordul)*: Nem!

MAMMON: Egy életed van. Élvezd. Gyűjtsd a pénzt. Pörgesd a kockát.

ASMODI: Idd a bort.

ISTAR: Ölelj!

DÁGON: Kockázz, igyál, ölelj és ölj, ha mersz. *(Kezét nyújtja.)* Jer, törjük be egy akkád tökfáját.

AVRÁM: Dágon! Te hitvány!

ISTAR: Nem kell a mámor?

ASMODI: A jókedv?

MAMMON: A pénz?

AVRÁM: Nem kell töletek. Tisztább örömök várnak!

BEL: Avrám! Ne húzd a húrt, mert elszakad.

A fej, a száj, a szív nagyon kevés,

Ha kard és íj és tör tör ellene,

S a fegyvereknek én parancsolok.

AVRÁM *(gúnyosan)*: Hány fegyvered van?

BEL: Pillantásom repülő dárdazápor,

Dobbantásom faldöntő ágyuzás,

Lehelletem mérges gáz.

Két talpam harckocsi, mely eltipor,

Hogy kifröccsen csontodból a velő,

Értsd meg és félj, én vagyok az erő!

AVRÁM: Már ismerlek: Erőszak vagy te és

Az erő nevét bitorlod csupán.

Az erő jó, az erőszak gonosz.

Nem félek, mert nálam van az erő.

(Méltósággal elfordul BEL-től, erélyesen széttolja a bálványokat, a kalapácshoz megy és felemeli.)

AVRÁM: Ismered, Bel? *(Közben gyorsan megfordul és ... a szín balsarkában ott áll egy ijesztő óriás, hatalmas körgallérban. Míg ő a kalapácsot felemelte, a bálványok mind az óriáshoz menekültek és eltűntek a körgallér alatt. Még látja az utolsók rémült tolongását.)* Hohó, mi ez? *(Bátran odamegy az óriáshoz és szét akarja húzni a köpenyt, de az óriás nem engedi. Erre AVRÁM egy lépést hátrál s a kalapáccsal odavág a mellére. A kalapács visszapattan. Még egyszer üt, eredmény ugyanaz.)* Ki vagy?

ÓRIÁS: Én vagyok a butaság.

AVRÁM: A butaság bálványa vagy? *(Ujra emeli a kalapácsot.)*

ÓRIÁS: Én vagyok a butaság. *(Nem moccan, csak a köpenyt szorítja.)*

AVRÁM *(karja megáll lendület közben és leereszti a kalapácsot, leereszti a hangját is)*: Ne véd a bálványokat!

BUTASÁG: Ők az Istenek.

AVRÁM: Isten egyetlen és láthatatlan.

BUTASÁG: Ők az Istenek.

AVRÁM: Nyisd szét a köpenyt és én apró kavicsá zúgom őket. — Hiszed Te a bálványokat?

BUTASÁG: Hiszem.

AVRÁM: Véded?

BUTASÁG: Védem.

AVRÁM: Hát akkor ezt miért nem rejtet el? *(Orra alá tartja a kalapácsot.)*

BUTASÁG: Ezt?

AVRÁM: Igen. Ez is bálvány. Ezt is engedd a köpenyed alá, mert ha nem, szörnyű bosszút áll.

BUTASÁG: Nem ismerem. Hogy hívják?

AVRÁM: Értelem.

BUTASÁG: Ér-te-lem... *(Az utolsó betűt már elhappja, mert a színpal mögül ostorcsapás éri. A második csapásra megindul és behúzza harciszekerén teljes díszben Belzebubot.)*

BELZEBUB: Sok a szöveg és túljó a zene.

AVRÁM: Talán nem így van rendjén, Belzebub?

BELZEBUB: A botfűlűnek hamis zene kell.

AVRÁM *(gúnyosan)*: S minél kevesebb szöveg.

BELZEBUB: A szó lehet akármennyi, nem árt, csak ne legyen benne sok gondolat.

AVRÁM: De bennem van. És ki is mondom.

BELZEBUB: Kinek?

AVRÁM: Mindenkinek.

BELZEBUB: Minek?

AVRÁM: Hogy tudják.

BELZEBUB: Mit?

AVRÁM: Az igazságot.

(Belzebub kiszáll a kocsiból, AVRÁM-hoz megy és vállára teszi a kezét. A BUTASÁG mintegy háttérül szolgál neki.)

BELZEBUB: Ha megtudják, hogy összetörted a bálványokat, széttépnek, mielőtt közülük egyet megtaníthatnál az igazságra.

AVRÁM: Mielőtt megtudják, elmegyek.

BELZEBUB: Hová?

AVRÁM: Kanaánba.

BELZEBUB: A népek ösvényére?

AVRÁM: Oda!

BELZEBUB: Meneküléssel kezd a csatát?

AVRÁM: Oktalanság ott küzdeni, ahol győzni nem érdemes.

BELZEBUB: Persze, Kanaánban több lesz az alkalom. Sok karaván jár, sok had, sok hajó.

AVRÁM *(hirtelen támadólag)*: Te nem félsz a kalapácstól?

BELZEBUB *(elveszi a kalapácsot, mosolyogva játszik vele, majd visszaadja)*: Nem!

AVRÁM: Hiszen téged is összetörtelek.

BELZEBUB: Csak a bálványomat.

AVRÁM: Hát te ki vagy?

BELZEBUB: Vagyok.

AVRÁM: És azok? *(BUTASÁG felé mutat.)*

BELZEBUB: Azok csak bálványok. Hit nélkül semmik.

Hittel Istenek.

AVRÁM: Hit nélkül semmik.

BELZEBUB: Idenézz. *(Rávág BUTASÁG-ra.)* Butaság!

BUTASÁG: Parancs.

BELZEBUB: Nyisd szét a köpenyt.

(BUTASÁG szétnyitja a köpenyt. Nincs alatta semmi.)

AVRÁM *(csodálkozva nézi, aztán ujjongva)*: Győztem!

BELZEBUB: Győztél, Avrám, de csak magad felett.

AVRÁM: Megöltem a bálványokat.

BELZEBUB: Csak a magad bálványait.

AVRÁM: Hogyan?

BELZEBUB: A bálványnak annyi az élete, ahány ember hisz benne. Millió bálvány fölött, ha diadalt akarsz, minden emberben külön kell megölnöd.

AVRÁM: Megölöm.

BELZEBUB *(felkacag)*: Ha ezer életed volna. akkor sem tudnál minden bálványt megölni.

AVRÁM: Millió életem lesz.

BELZEBUB: Ugyan?!

AVRÁM: Utódaimban. Nagy népet támaszt belőlem az Úr és én e népet az Úrnak adom.

BELZEBUB: Ha minden főre jutna egy fiad, akkor sem győznél, mert ez a tömeg *(rávág Butaságra, az összekapja a köpenyt)* mindig megvédi a bálványokat.

AVRÁM: Ez a tömeg sem védi meg, ha majd az igazság útjára vezetem.

BELZEBUB: Hát csak vezesd, majd rálép a nyakadra, mikor azt hiszed, nyomodba hág. Ezt nem vezetni, hanem üzni kell és az ostor az én kezemben van.

AVRÁM: Majd csak megküzdünk e talpakkal is. Ha én elestem, majd a fiaim és unokáim tovább küzdenek.

BELZEBUB *(fenyegetően)*: Vigyázz! A küzdelemnél én is ott leszek.

AVRÁM: Te?

BELZEBUB: Igen komám! A harc nem habra megy.

AVRÁM: Az igazságért halni jobb dolog, mint nyitott szemmel hazugságban élni.

BELZEBUB: Az igazságért halni jó lehet, de élni és szenvedni, már kevésbé.

AVRÁM: A küzdelem nem szenvedés.

BELZEBUB: Nem? Jó. Hát figyelj.

(Megfordítja az ostort, megérinti vele BUTASÁG köpenyét. A köpeny alól zaj és zene hangzik. BELZEBUB az ostornyéllel vezényel és a zaj lassan érthetővé válik. Az egyiptomi korbácsok csattogásától a római hep-hep-en át a Horst-Wessel dalig hallani lehet minden hangot, ami a zsidók történetében szenvedést jelent.)

AVRÁM: Mi ez?

BELZEBUB: A nagy küzdelem kísértőzeneje. Minden hangja vért és könnyet jelent. Utódaid vérért és könnyeit. Elmész Kanaánba?

AVRÁM: Elmegyek.

BELZEBUB *(felugrik a kocsiba)*: Találkozunk még. Jó utat. Gyerünk. *(Rávág BUTASÁGRA, az kihúzza a színről.)*

A LÁTHATATLAN HANGJA: Nagy nemzetség atyjává teszek téged és megáldalak. És e föld minden nemzetsége megáldatik általad.

(AVRÁM úgy figyel, mintha önmagából hallaná a hangot.)
(Függöny.)

Szántóné Kaszab Ilona:
SALOME

És Heródiás sziszeg,
mint az égő parázs:
Salome! Lányom,
szép szál virágom,
a királynak tetszik a táncod;
hát lássa topánod selymében, lábod.
lejtőn —

szívet megejtőn!
Hallga! bálványom;
Kincsem, kis lányom:
Ha eszét vennéd, —
ne hallja nesztét,
János, az ármánykodó! —
mikor kicsiny kezéd
szoknyácskád fodrát emeli —
A fondorkodót ő nem szenved!
Te a király kegyét tekintsd,
és jó anyád bús életét!
Ha ajándékot szán táncodért
Heródes, —

ne habozz Édes;
a János fejét kívánni érte!

Salome táncol.
Szemén köd —
vállán lágy fátyol
hullámszik;
borítva állig;
majd láttatván váltig,
melle virágít:
két kis kosárból
kandikál, csábít!
Haja tűzsátor, —
alatta lángol,
arca; s haragja,
ajkát harapja.
Virágillatként lebben,
szép álmnál is szebben
gomolyog,
kering a trón fele.

„Királyi szómra!
Salome!
Ki nem e földön táncolsz,
Szívedhez lopva láncolsz!
Mi volna néked kedves?
áruld el szép szerelmes!
Kérj diadalmi éket!
Ne tégy vágyadra féket!
Ez üdvért mi sem drága;
ha országom is ára!

És már csak a szó táncol,
akár hő nyári zápor
ucca kövezeten.

Halk tolvajként osonva,
majd fölébe hajolva:

Szántóné Kaszab Ilona

akinek verseiből a Mult és Jövő
egyetemi estjén szemelvényeket mu-
tatott be nagy sikerrel Tordai Judit
szavalóművésznő. A költőnőnek nem-
rég jelent meg értékes verskötete.
Füst Milán előszavával és meleg el-
ismerő méltatásával

„A János fejét követelem!
János fejét, királyom!
akarom, kristály tálon!”
A fátyol lehull róla,
ha bosszú szobra szólna,
sürgetve a János fejét!

Az éj lehúzza gyűrve fekete
köntösét —
míg osztják a parancsot
s hozzák mint a vérnarancsot
János fejét gonosz Heródiás elé!

PAP ÍZSÁK: AZ ÚTAKAT KIKÖVEZTEM

Teletömött kincses-zsákkal
Indultam és száz csodákkal.
Habot vert az idők fodra
S a napokat elsodorta,
Égre csapott kelő szárnyam.
S ezüst felhők úsztak lágyan
Mosolyán a merő kékeknek,
Hárfák pengtek, zengett ének.
Amikor én útra keltem,
Bő iszákom kincssel telten.

Hulló kövek szikrát vertek,
Hamvas gyöngyök sora pergett,
Vérző cseppben eső rubin,
Topáz, égő tűz — hamu — szín,
Ezer-lángu gyémánt-zápor,
— Mindent elborító mámor, —
Merre jártam, áradt, ömlött,
Ragyogásban szétözlött,
Tájak álltak fényövezten, —
Az utakat kiköveztem.

Szántóné Kaszab Ilona:
NE ÖLJ!

Röpke papirost szórnék,
vélnéd a tél hava!
s könnyed pehelyként libben
a tan súlyos szava:
ne ölj!
Szívébe olvadna mindennek, aki él,
ablak résein is azt fújná be a szél;
ne ölj!

Ezt üzeni az Ég Királya, földi társának,
felhőtornyok mögül;
Isten bölcs Homlokán béke féltése ül,
rávilágít a hit örök dicső szava
lángzó betűivel,
a szent parancs java:
Ne ölj!

A Nap az Ég taván,
bukdácsol tétován,
míg feltűnik a hír;
arannyal írt papír:
ne ölj!

Hintázva dül s remeg
mint hócsillagremek!
Sürgön kering, forog,
árjában kavarog —
szárazon, vizeken,
de szemben megpihen...
Havazza az Igét,
mint tél a hópihét;
ne ölj, ne ölj, ne ölj!

Vánnnyadt, üres a tarisznya,
Késő van már, nincsen vissza.
Ki, mije volt, ha elszórta,
Visszakérni h'jába szólna.
Add a kezéd, sorsom társa,
Ne tekintsünk többet hátra,
Az előre sincs már messze,
Szürkül az ég, jön az este;
Te maradtál végső bérem:
Csendes áldás lágy tenyéren.

Csendben, némán, kéz a kézben
Mehetünk már útra-készen.
Hideg égbolt gyöngyöt szítál.
Hull a fákról gyémánt-kristály,
Ajkaikról rubin-fohász,
Szemeinkből lágy könny-topáz
Fagyos földre fagyva pereg,
S kelnek, folynak kincses erek:
Fény-ösvények fény-övekig, —
S az útunkat kikövezik.

DR ENTEN MANÓ: „MAIMONIDESZ A NÉP AJKÁN“

Az a legenda, amelyet Blau Lajos professzor, aki fájdalom, a Sors ünnepén való elköltözésével gyászba borította az egész zsidó tudományos világot, a Mult és Jövő mult havi számában Maimuniról közölt, az írott legendák közé tartozik. Bölcsője nem Magyarország, hanem valószínűleg Lengyelország lesz. Én két forrását ismerem. Az egyik: Krinski M., Hadibbur Haivri, III. rész, Varsó 1920, 50—61. old. A másik: Sippurim, R. Löwit Verlag, Wien u. Leipzig 1926, 242—245. old.

A mi forrásainkban Arisztotelesz nem szerepel. Hanem egy londoni ifjú az, aki Maimunival „vitába száll“ afölött a kérdés fölött, hogy egy meglékelt koponyában talált „agyféreg“ miként távolítandó el.

A legenda különben ekképpen hangzik:

Egy tudnivágyó ifjú, aki egy gazdag londoni kereskedőnek egyetlen fia volt és akinek tudományszomját országának tanítói nem tudták csillapítani, elhagyta titokban szülői házát és elment Kordovába, ahol rabbi Mose ben Maimon tanított. Az ifjú azonban nemcsak tanítványa akart lenni a nagy mesternek, hanem éber megfigyelője minden otthoni tevé-vevésnek is, be akart hatolni az összes misztériumokba és titkokba, amelyeket a rabbi csak legkiválóbb tanítványai előtt tárt föl. Evégből cselhez folyamodott. Süketnémának tetette magát. Szegényesen felöltözve és alázatosan jelent meg a mester előtt és siralmas arckifejezésekkel, meg kérő-könyörgő taglejtésekkel tudtára adta neki, hogy szolgálja akar lenni.

A mester megszánta a mostohasorsú ifjút és szolgájává fogadta. A néma szolga annyira megszerezte szorgalma és pontossága által urának kegyeit, hogy minden kémiai és fizikai kísérletnél kénytelen volt segédkezni a mesternek. Közben a tudományszomjas ifjú elméleti tudását is gyarapította. Mert mesterének távollétében nagy serénységgel és buzgalommal tanulmányozta annak könyveit és iratait.

Ebben az időben a királyi udvar egyik igen előkelő tagján furcsa betegség vett erőt. Egész testén nem lehetett látni semilyen nyomát valamilyen bajnak-betegségnek. Mindamellet bizonyos időközökben mámorfélébe esett és mintegy láthatatlan erőktől hajtva, körben kezdett forogni széleseben, amíg kimerülve földre nem zuhant. Hiába konzultálták Hispánia legjelesebb orvosait. A baj és a beteg állapota napról-napra rosszabb lett. Ekkor elhatározták, hogy elhívják a zsidó orvost, Maimunit. Ez azonnal felismerte a bajt. A beteg „agyféreg“-ben szenved — mondotta a mester. Ezen csak egy módon lehet segíteni: keresztülfúrni a koponyát és eltávolítani a férget.

Sokáig töprengett a beteg, végrehajtsa-e magán a veszélyes műtétet. Minthogy baja rohamosan rosszabbodott, beleegyezett. Maimuni és néma szolgája eljöttek a szükséges műszerekkel. Az operációnak több kiváló orvosnőzője volt. Biztos és ügyes kézzel hajtotta végre Maimuni a nehéz és veszélyes műtétet. A koponya meglékélése után látható volt, amint a féreg mozdulatlanul feküdt az agy finom felületén. Az összes jelenlévők bámulták a zsidó orvos bölcsességét és ügyességét. Azután Maimuni egy kis harapófogó után nyult, amellyel a férget el akarta távolítani. „Megállj, mester, megölöd a beteget!“ — kiáltott a háta mögött egy előtte ismeretlen hang. Ettől megijedve, kiejtette kezeiből a harapófogót és csodálkozva fordult a közbeszóló felé, aki legnagyobb meglepetésére saját szolgája volt. „Mi az? Hisz te félrevezettél engem!“ — mondta Maimuni, haragra lobbanva. „Bocsásd meg cseletem, mester, melynek okát majd

később közlöm veled; most mentsük meg a beteget. Nézd, a féreg teleszívta magát, ha erőszakkal távolítod el, megsérted a finom szervet és a beteg el van veszve.“ „Mi hát a teendő, hogy a férget eltávolíthassuk?“ — kérdezé meg-szégyenülve Maimuni. „Uram“ — válaszolta a tanítvány — „magad mondád irataidban: Tégy oda egy falevelet és a féreg önként elhagyja helyét, hogy azt megegye“. Maimuni hozatott egy falevelet. A beteg meggyógyult és Maimuni a király háziorvosává lett.*

LÖW IMMANUEL SÁNDOR PÁLRÓL

„Nyolc zsoltárvers“ címen tartott emlékbeszédből

Hány képesség kallódik el máshol, nem a mai német földön csupán, hanem másutt is sokfelé. De azért kerül tehetség, kerül érték, amely el nem nyomható, ha ingyenbe kész megfutni a közpályát.

Ilyen volt Sándor Pál!

Sajgó sebet illetünk: róla emlékezünk, a szomszéd Vásárhely gyülekezetének szülőttéről, anyai ágon nálunk is atyafiságot tartottról.

Előttünk áll közéleti alakja: a meg nem félelthető mersz, a meg nem rettenthető bajvívó bajnok. Testet öltött benne az alkúttalan elvhűség és a szókimondó színvallás. Elvi viták kezdője és állója volt. Hitfeleinek harcos védelmezője. Életének második felén át egyhuzamban volt az alsóház tagja. A korelnöki méltóságot kötelességtudata igényelte és élesfordulatú izenettel magának biztosította is. Útésálló, kemény ember volt. Parlamenti sikerei a kivételes egyéniségnek, a törhetetlen harcosnak, a nem kertelő nyíltságnak sikerei voltak, nem a szónoklat művészetének voltak olcsó tapsai. A nemzetgyűlés szomorú korában Gaál Gaszton így jellemezte: Sándor Pál nem pusztán erejével hirdeti az igazságot, hanem egyéniségében is. Modora, készsége, föllépése, személyének érintetlensége, lelkes hazafisága és férfias kiállása imponált. Nem valamelyes pártkeret, hanem szigorú erkölcsi alapja parancsolta a megbecsülést. Hajthatatlansága köré tömörült a kalmárkodó rend, amelynek ötudatát ő ébresztette. Állandóan az élet gondja, terhe alatt görnyedők teherbírásáért küzdött. Önzetlen volt, pedig az üzletembert önzéssel gyanúsítja az előítélet. Meg nem alkuvó jellem volt, pedig az üzletember lényegét az előítélet az alkuvásban keresi, az alkudozással azonosítja. Szívósan küzdött, de félszázados küzdelme nem tudta elhárítani az üzleti életnek hatalomszülte elhangyásodását, a mindjobban öregbedő tervszerű rontást, a hatalomkedvelte egyeduralkodó alakulatok egyenlőtlen futtató versenyét. Egyenlőtlen verseny, mert benne az egyik fél tehermenten indul. Sándor Pál köznapmentes választottsága hitfeleinek dicsőségére szolgált. Hozzánk, felenyájához szított mindhalálig. de e szításnak hatása nagyobb volt tágabb körre, mint a közelebbi, szűkebb környezetre.

* Más variációja is van a legendának: *Majmonides tetette magát némának, hogy a nagy arab orvos tudományát ellessesse és éppen ő mentette meg a koponyaoperációnál a beteg életét.* (Szerk.)

KISS ARNOLD: A SZÉDERESTE PILLANGÓJA

Titokzatos, rejtelmes útjai vannak a daloknak.

Mint a meséknek, amelyek szálltak éveken át, országokon át és senki se tudja, merre volt a születésük fészke. Mint csodálatos szirmú virágoknak, amiket eddig senki se vett észre, s egyszerre csak fölnyitják álom-szemeiket magános hércormokon s illatukkal tele lesz aztán messze völgyek levegője.

Vannak aztán csendes, halk dallamok, bujdosóak, csak nagyritkán csendülnek fel egy-egy családban, nemzedékek ajkáról új nemzedékek ajkára szállva.

Az én családomnak, a szülői házamnak volt egy ilyen magános, csodásan szép, melankólikus éneke.

Széderestéken, amikor az édesapám végigénekelte már a Hallel-zsолоzsmákat, elhallgatott s azt mondta: no, most jön, gyerekek, az édesmama „Él-bné“ nótája.

És édesmama halk hangon hozzáfogott az énekéhez. Csodálatosan szép dal volt az. Bánat és öröm, felleg és napfény sírt és ujjongott benne. A szomorúsága könnyeket fakasztott, a derűsebb ütemei fölé is, ráborult a melankólia finom, áttetszően feketeselyem tündércsipkéje.

Ez a dallam volt az édesanyám altató nótája. Bölcsőm fölött ringatódzott, mint csöndesszárnyú lepke az esti virág szirmán, beléhullott felejthetetlenül a szívembe, mint a csókja az ajkamra, amelynek emléke elkísér majdan a végső útra.

Olyan bánatos melódia volt ez, hogy későbbben az édesapám, amikor az életemlékek már fáradtabbá tették a szívét: nem egyszer mondta az édesanyámnak, ha ezt az éneket dúdolgatta: „ne énekeljed ezt a dalt, édes lelkem, nehéz lesz tőle a szívem“.

Úgy mondta az édesanyám, hogy az ő családjának az éneke ez a dal. Már a nagyanyja is dalolta a széderestén. az meg azt regélte, hogy igen régi őse hozta magával Andaluziából, a spanyol inkvizíció idejéből. Ez alkalmasint csak családi rege lehetett, de annyi bizonyos, rejtelmes, titokzatosan szép ének volt.

Az édesanyám mindig egy régi „góde“ könyvecskéből, egy kéziratos széderesti hagadából olvasta, énekelte ezt a dalt. Kopott, fakóbetűs könyvecskéből. A végén reszkető kézírással két elmosódott, héber betűs szó állott: **אבש משקן**. Ami annyit jelentett az édesanyám magyarázata szerint: „Avas Miskolc“. A miskolci zsidó temető, ahol az édesanyám ősei alusszák négy-öt generáción át örök álmaikat. Alatta különböző olvashatatlan, egészen elmosódott írások, valószínűleg az avasi temetőben pihenő halott apák és anyák héber nevei. És kusza írással a dal hangjegyei...

Soha többé az élethen nem találkoztam ezzel az énekkel, az édesanyám széderesti Él-bné dalával, az én szépségesen szomorú bölcsődalommal.

Csak én dudolgattam széderestéken a házamban az azóta halott édes jó anyámnak bölcsődalát.

Pedig lestem, kerestem, kutattam ezt a melódiát évtizedeken át, mindenfelé az életem vándorútján.

Lestem, mint a mohó-szemű játszó gyermek a ruhintoszárnyú pillangót, amelyet egyszer látott, rózsaszál fölött ringatódzva, várja a visszatértét, hogy remegő ujjával bárszonyos szárnyait megfoghassa.

De a dallam, a nóta röpdösött előttem csalfán, hitegetően, megvillantva néha egy-egy álom-pillanatra tündöklő szárnyait és azután eltűnt, tovaszállott messze ködökbe — nem az a lepke volt, amely egykoron, a gyermekkor meseidejében csókolta meg mézédese ajkával a szívemet.

Egyszer valami vidám, dévaj társaság cimbalmai közül csendült elő egy-egy üteme, már-már azt hittem: az én böl-

csődalomat hallom, beleskődtem a nótás ablakon, amint arra jártam, aztán csalódva osontam tova, csak a fülem csendült, más volt a cimbalom-pengés.

Máskor tavaszi éjszakán szerelmes szerenádöt hallottam nehézzillatú kertekben: az egyik hang foszlányában az én dalomra véltem ráismerni: elhervadt a kert rózsája, mintha hirtelen dér hullott volna rája, más dal volt, más ének, más szerelem.

Templomi zsolozsmák komor ritmusaiban hittem, hogy föltaláltam, idegen városok kicsiny, homályos zsinagógájában ültem, fáradtan libbent föl álmodó szemem előtt a régi bölcsődal egy-egy akkordja, aztán fölébredtem az álomvizióból, a dal, a bölcsődalom tovasuhant, mint távoli fellegekben sejtett hollószárnyak.

Sehol, semerre nem akadtam rá az én édesanyám régi széder-énekére, a bölcsőm énekére. Senkise dalolta ezt az éneket sehol, az egész világon. Csak a halott édesanyám sírja fölött zsongták koratavaszi időben az ébredő fűszálak, szélsikongó, csapzott esőben az ős didergő falombjai, bánatos, sírlátogató alkonyatokban a fészkeikbe pihenni térő temetők rigói. Vagy húsz esztendeje annak, nyári kóborlásaimban egy régi holland város utcáit jártam. Magányosan kószáltam csipkpe-finom erezetű gót katedrálisok árnyában, napsütött tengeri kikötők surrandó halászbárkái között, eretneknek bélyegzett bölcsész komor szobra tövében, hangos vásárok bódéi között, a gyémáncsiszolóműhelyek óvatos kezű munkásainak nótái között.

Azután a gettóba vitt az utam, ősi, ódon zsinagógákat kerestem föl, idegen, szokatlan istentiszteletek zümmögő melódiáit hallgattam végig, csodálatos Rembrandt-alakokat láttam végigsuhanni a szűk sikátorokban... Alkonyi szürkület szállott alá a gettó utcácskáira, fáradtan készültem pihenőre térni a szállásomra: s egyszerre csak gyökeret vertek a lábaim egy ódon, földszintes zsidó ház ablaka előtt... egy nagyon öreg zsidó asszony ült, ráncos arcvonású, bánatos szemű, töpörödött anyóka az ablakpárkány előtt, benn az est árnyaival teli szobában. Kis gyermek bölcsőjét ringatta és halkán énekelt.

Énekelt, a bölcső hintázó ringása kísérte a dallamát... Uram Istenem! Nincs benne csalódás, az én keresett, lázzal kutatott bölcsődalomat énekelte. Az „Él-bné“ széder dalát. Egészen úgy, ugyanazzal a hanglejtéssel, ugyanazzal a melódiával, mint az én édes jó anyám egykoron, régen.

Bementem a kis házikóba.. Szűk, homályos folyosón át az öregasszony szobájába.

Láztól égve ostromoltam... idegen vagyok, a gyermekkorom bölcsődalát éneкли: honnan vette? Kitől hallotta?

Az öregasszony szeliden mosolygott... egy pillanatig meglepetve nézett rám, aztán tovább énekelt, tovább ringatta a bölcsőt. Teljesen süket volt az öregasszony, nem értett egy szót sem az ostromló szavaimból. Hallgattak a régi, titokzatos bútorok a homályos szobában, a rég elhalkult fali óra a szoba falán, egy öreg hangjaveszített, gubbasztó kanári a kalitkában...

Már-már csüggedten távozni készültem. nem jutok a rejtély nyomára, bárha a titok küszöbén állok talán — akkor aztán nyílt a szoba ajtaja, egy szikár, fiatal férfi, a ház gazdája lépett a szobába, nyomában a felesége. A férfiú jónevű, keresett orvos volt a városban, az öregasszony fia, a bölcsőben alvó kis gyermek az ő gyermeke.

Amikor érdeklődésem tárgyát megtudta, a könyvespolchoz lépett, egy kopott, foszlányos könyvecskét keresett ki onnan, a kezében tartotta, s azt mondta, felém fordulva:

— Nagyon régi nóta ez, uram. A családunk széderesti éneke. Mindig az édesanyám énekli a széderen ezt az Él-bné dalt. Valami bölcsődal alakult ki a melódiájára, mert az édesanyám engem is ezzel az énekkel altatgatott gyerekkoromban, a kisfiam bölcsőjét is ezzel ringatja. A dédanyjától örökölte az édesanyám ezt a dalt, régi nemzedékek énekeltek már. Különben a hangjegyei itt vannak följegyezve ebben a kis kézíratos könyvecskében, ez is az apától származott rá.

S ezzel átnyújtotta a kis könyvet nékem. Remegő kézzel lapoztam föl benne az Él-bné énekét. Ugyanaz a kézíratos könyvecske, mint az édesanyámé. Az Él-bné szövege alatt kusza, elfakult, alig olvasható héber betűk. Héber nevek, az ősök, a halott ükapák, ükanyák kibetűzhetetlen nevei. S a sorok egymásutánjában, az egyik sorban elmosódva az én édesanyám hágáda-könyvecskéjének följegyzése: **אבש משה**

A szívem hangosan dobogott. Vonagló ajkszélekkel kérdeztem meg a ház gazdáját, rámutatva erre a néhány betűre: Tudja-e, mit jelent ez a néhány betű? Honnan származtak az ősei?

A házigazdám — valamikor héber tudása volt — vállát vonva, egykedvűen válaszolta:

— Az édesanyám úgy regéli, az ősei Spanyolországból erednek. Bolyongtak, elvetődtek minden országba. Voltak közöttük: nagy tudósok, előkelő férfiak, prédikátorok és világi emberek és vértanúk. Ki tudná nyomon követni a zsidó vándorutak zarándokait? Az a néhány héber szó — már én is gondolkoztam felette — annyit jelenthet: **אבש** a kezdőbetűi szerint „Él-bné Sir“, az Él-bné éneke. A **משה** kezdőbetűi talán egyik ősünk nevének kezdőbetűi. Talán „Mosé Salomo Kunitz“. Kunitz az édesanyám családi neve.

Én azonban éreztem, hogy a házigazdám rossz héber-grammatikus.

Nem lehet más az a néhány héber szó: „Avas-Miskolc“. A miskolci Avas-temető, ahol az egyik ős pihen. Alatta annak elfakult, olvashatatlan neve.

A lázzal keresett, bujdosó régi dal pillangója rászállt, ott messze idegenben a szívem kelyhe fölébe...

Brunner, Erzsébet: Sába királynő abesszinia szépunokája

SÁNDOR ERZSI KEREN-KAJEMET DISZOKLEVELE

A *Mult és Jövő* egyetemi estjének megható epizódja volt, amikor Sándor Erzsí cs. és kir. kamaraénekesnő, a magyar kir. Operaház örökös tiszteleti tagja fellépett a pódiumra és Patai József a következő szavakkal átnyújtotta neki a Keren-Kajemet díszoklevelét:

„Méltóságos Művésznő!

Tíz évvel ezelőtt üdvözöltem ezen a helyen a magyar előadóművészet nagyasszonyát, Jászai Marit. Jeruzsálemből jött oklevelet nyújtottam át neki arról, hogy a *Mult és Jövő* Olajfakertet ültet a nevére a Szentföldön hálája jeléül. amiért annyi szeretettel és odaadással tolmácsolta mindig a héber költők mélységes poezisét, olyan időben is, amikor az elfogultság a művészetben is éles határvonalat vont faj és faj, ember és ember között. A boldogemlékű nagy magyar tragika könnyes szemekkel vette át a szentföldről érkezett emléket és annak az óhajának adott kifejezést, adná a Gondviselés, hogy ezt a kertét még saját szemével láthassa.

Most ugyanolyan hálás szívvel nyújtom át a magyar énekművészet ragyogó csillagának, Sándor Erzsinek ezt az oklevelet arról, hogy Olajfakertet ültettünk a nevére a Nazareth melletti Lord Balfour-erdőben, az új zsidótelepítést vezető Keren-Kajemet Lejiszrael örök földjén. Hirdesék ott azok az olajfák a békét és harmóniát, melyet csak a művészet adhat ennek a beteg világnak.

A Betlehemben nevelkedett Dávid király írta azokat a zsoltárokat, amelyekkel minden nép, minden korban kifejezte örömét és bánatát az Úrnak minden templomában. És ma is, a harmadik birodalom fajkutató korában a jeruzsálemi egyetem ünnepén, a Scopus-hegyén és itt a Zeneakadémia pódiumán eléneklik Dávidnak, Izráel királyának zsoltárait, Schütz, Bach, Beethoven, Händel és a többi germánok melódiáival, hogy ezzel is dokumentálják a magasabbrendű emberi lelkek egységét. Hálások vagyunk Sándor Erzsí iránt, hogy mindenkor olyan nobiles önzetlenséggel interpretálta itt a héber dalt, még pedig eredeti héber szöveggel és helyes kiejtéssel, amit zsidó művészeink is alig mertek vállalni.

Néhány örökzöld olajág fogja hirdetni Nazareth mellett Sándor Erzsí nevét és a szentföldi erdők lombjai erősebben fogják susogni a világ felé a szót, amely Juda prófétáinak ajkán született és amelyre soha olyan szüksége nem volt az emberiségnek, mint ma, a szót: Szeretet!“

A hallgatóság lelkes tapsvihara közben vette át Sándor Erzsí a Jeruzsálemből érkezett díszoklevelet, majd meghatottan szólott: „A próza nem kenyerem, csak dallal hálálhatom meg a kedves és felejthetetlen figyelmet. Egy héber dalt fogok eléneklni héber szöveggel, ahogy Jeruzsálemből kaptam...“

Itt érdekes megemlíteni, hogy Bosnyák Zoltán ny. államtitkár, a művésznő férje, a Nemzeti Színházban annak idején nagy sikerrel előadott „Sursum Corda“ szerzője, aki legutóbb a *Mult és Jövő*-ben megírta a Sándor Erzsí liberális felfogását jellemző epizódot, egy névrokona zsidóellenes pamfletje kapcsán abba a hírbe keveredett, hogy ő is kurzust változtatott. Ezt az incidenst a művészszerző Patai József szóvátette, mire Bosnyák Zoltán érdekes választ adott:

— Csak nem hitted el Te is, hogy én ilyesmit írok? Sokan interpelláltak meg a fatális névrokonság miatt az utóbbi napokban. Egyesek, mielőtt tiltakozhattam volna, a telefonba kiáltották felháborodásukat, de sokkal többen viszont olvadozó örömmel üdvözöltek, hogy végre én is „megtértem“. Mit tehettem volna, ha az illető pamflet-szerző jogosan használja az enyémmel azonos nevet?

MÉIR GRÜNWALD: „PALESZTINA“ — „ZSIDÓ ÍRÓK“ AVAGY A ZSIDÓ KÖNYVKIADÁS FELADATAI MAGYARORSZÁGON

A „Tabor, a Zsidó irodalom barátai“ kiadásában utóbbi időben két figyelemreméltó mű jelent meg: „Palesztina“ dr. Lázár Lajostól és „Zsidó írók“ elbeszélés gyűjtemény Németh Andor összeállításában és fordításában.

*

Manapság — a fokozott Palesztina-érdeklődés korában — hézagpótló lehet egy ilyen Palesztina-könyv.

És Lázár műve kétségtelenül magávalragadó írás. Van benne valami a nagy felfedezés izgató örömeinek élményéből. A szerző mintegy véletlenül és teljesen előkészületlenül csöppent az ereci valóság világába. Nyugtalan csodálkozással nézett körül a számára szokatlan és magyarázatra szoruló környezetben. Valamiképpen meg kellett ismerkedni az újfajta emberekkel, a kialakuló országgal, a másritmusú élettel.

Ennek az ismerkedésnek útját vázolja a könyv, kezdve az első csodálkozáson — imakönyvbetűk a cégtáblákon! — a meghatódottságon és értékelésen keresztül — egy elfojtott hódolatnyilvánítás, cionista hitvallomásfélig.

És sokan teszik meg vele együtt ezt az utat. Sokan olvassák és megértik. Nem csoda. Pesti zsidó írta a magafajtájúaknak. Egy, a zsidóságtól idegen ember az ugyanúgy idegeneknek.

*

A Palesztina-gondolat régi magyarországi harcosai és alapos ismerői is valószínűleg olvassák. Mert elolvasnak mindent, ami az épülő zsidóországról szól. És ha olvassák, örülnek is, bosszankodnak is.

Örülnek, mert mondhatják: Íme egy „elfogulatlan“ szemlélő, egy valamikor a zsidósággal szemben teljesen közömbös pesti intellektuel, aki csak a „felekezet“ rovatban volt izraelita, elkerül Erec-Izraelbe és nemcsak, hogy értékelő álláspontra jut, hanem — és ezt a szerző bevallja — csak az európai fegyelmesség tartja vissza őt attól, hogy pathétikus dithyrambusokba ki ne törjön az országépítés alkotó heroizmusa fölött.

De bosszankodnak is. Először csak keveset és valójában jelentéktelen dolgok miatt. Például a héber szavak átírása miatt. Ez t. i. egyszer angolul történik. Így például hogy *Maccabie*. Máskor meg németül, így, hogy *Jischuw*. Nem lett volna egyszerűbb a héber kifejezéseket egységesen magyarra átírni?

De ha a helyesírásban bonyolít, másutt meg merészen egyszerűsít. *Jezreél* egy kicsit furcsa szó. *Izrael* pld. sokkal közérthetőbb. Ennek köszönhető, hogy a zsidó történetben itt nevezik először a híres *Émek Jezreélt* — *Izrael völgyének*. Ugyanilyen okokból lett *Natanja* kolóniából *Natália*, *Ohelsémből* pedig *Ohel Sehem* stb., hogy csak a legfeltűnőbb átkereszteléseket említsem. Eljárása hasonlít egy alföldi falu parasztjainak műveletéhez. Az *Orenstein* zsidót, a helybeli szatócsot, az egyszerűség kedvéért csak per „az *Uristen* zsidó“ emlegették...

*

A szerző tehát csak *fonétikusan* ismeri Erec-Izraelt és ennek az elírásokon túl is komoly következményei vannak. Csak futólag és csak felületesen jutott kapcsolatba a palesztinai élettel, a legbelsőbb területek pedig egyáltalában nem nyitak meg előtte.

Ez elsősorban megnyilvánul a *tárgyi tévedések* hatalmas tömegében. *Alig van olyan lap, amelyen nem akadna legalább egy*. Például az egyetlen nemzeti ünnep, amelyet

szerinte Palesztinában megtartanak a *Purim*, pedig a *Chanuka* sokkal inkább vehető annak. A palesztinai font tíz piaszterre oszlik nála, pedig száz piaszter van egy fontban. A munkásság napilapja a: „*Háárec*“, amikor tudvalevően a: „*Dávár*“ az. Szombaton Tel-Avivban a *vallásos zsidók* szervezetének *biciklis tagjai* (!) odasurrannak a kocsizókhoz és röpcédulákat nyomnak a kezébe, amely a szombat szentségére figyelmeztet. A Cionista Világszervezet egyévenként (!) tart kongresszust, amelyet a Jeruzsálemben székelő Palesztina-Bizottság és Költségvetési Bizottság készít elő. — Majdnem mindenütt a világon, a legtöbb nagyvárosban, Budapesten is, van Palesztina-Bizottság. Csak éppen Jeruzsálemben nincs. Amint magyar konzulátus is sok mindenfelé van a világon, csak éppen Budapesten hiányzik.

Még a különben ügyesen összeállított képrovatban is vannak hibák. A *Keren Kajemeth* és a *Keren Hajeszod* központi épületei Jeruzsálemben *Héber Egyetemként* szerepelnek. „Majmonides síremlékén“ sok héber nevet olvashatunk, csak éppen Majmonidesét nem. A „síremlék“ azoknak az uraknak jótékonyosságát örökíti meg, akik jelentős összegeket áldoztak 1927-ben a temető kerítésének és oszlopcsarnokának felépítésére. Az egyik térkép azt a *három völgyet* ábrázolja, amely köré a mai zsidó kolonizáció tömörül. A térkép alatt ez olvasható: *a fásítás fejlődése*. A térkép angol címe: the three vales. A *three* szó (= három) könnyen összetéveszthető a *tree*-vel, ami magyarul fát jelent...

Van egy kis harmadik gimnazista barátom, a Palesztina-gondolat lelkes híve és korához képest alapos ismerője is. De vannak manapság többen is hozzá hasonlóak az ifjúság körében. Kár, hogy a szerző vagy a kiadó nem adta át a kéziratot még a megjelenés előtt valamelyiknek közülük. Talán egy hibát sem hagytak volna benne.

Ez a Palesztina-leírás szétrombolta bennem azt a régi közhitet, hogy *tárgyilagosan* csak az írhat Palesztináról, aki közömbös szemlélője a felépítés művének és nem az, aki meggyőződéses híve is.

Aki valóban meg akarja ismerni a Nemezi-Otthon építésének nehézségeit és jelenlegi fogyatékoságait, az nyuljon csak valamely „elfogult“ cionista szerző munkájához. Pontos felvilágosításban fog részesülni.

Rózsaszínű érzélgősség mondat a szerzővel gyakran olyan tényeket, amelyek bármily szépen hangozzanak is, mégsem felelnek meg a valóságnak. A sok közül íme csak egy példa: „Az angol hatóságok a zsidó iskolaintézmények számára is szubvenciót ajánlottak fel, amit azonban az új-zsidóság visszautasított, mert ezzel oktatásügyébe beleszólast engedett volna.“ Az egészről annyi az igaz: a palesztinai zsidó szervek a legelkeseredettebb küzdelmet vívják, hogy az ottani kormánytól nagyobb iskolaügyi támogatást csikarjanak ki, mert ez még mindig igen távol van attól az összegtől, amely az ereci zsidóságot az állambevételéhez való hozzájárulása arányában megilletné.

*

A szerző előtt zárva voltak a zsidó élet legbelsőbb, legjelentősebb körei is: a *szellem világa*. Műve nem jelent gazdagodást a magyar zsidóság belső fejlődésében, mert nem jelent útegyengetést a *zsidóság eredeti értékei, népi lényege, szellemi magva* felé.

*

Ugyanolyan keveset árul el a zsidóság autochton szelleméből a másik könyv, amely óvatosan a „*Zsidó írók*“ (és

Pillanatfelvétel Jerichoból

nem a Zsidó írások) címet viseli fedőlapján. De a benne közölt elbeszélések második fele alapján ilyen címet is kaphatott volna: „*Néhány, véletlenül éppen zsidó származású író elbeszélései*.” Egy ausztráliai versenylő, egy skót hídépítő mérnök, egy newyorki vasárnapi flört, egy jámbor-életű francia nagynéni történetét tárgyaló, angolból, franciából és némethől fordított novellákat igazán nem fűz más a zsidósághoz, mint az, hogy szerzőik vallási rovatában az „izr.” szerepel. Aki ezenkívül is valami zsidó jelleget akar kölcsönözni a különben jólsikerült, népszerű magazinokba illő elbeszéléseknek, az merész légvárat épít irodalom-metafizikai hajszálaikon.

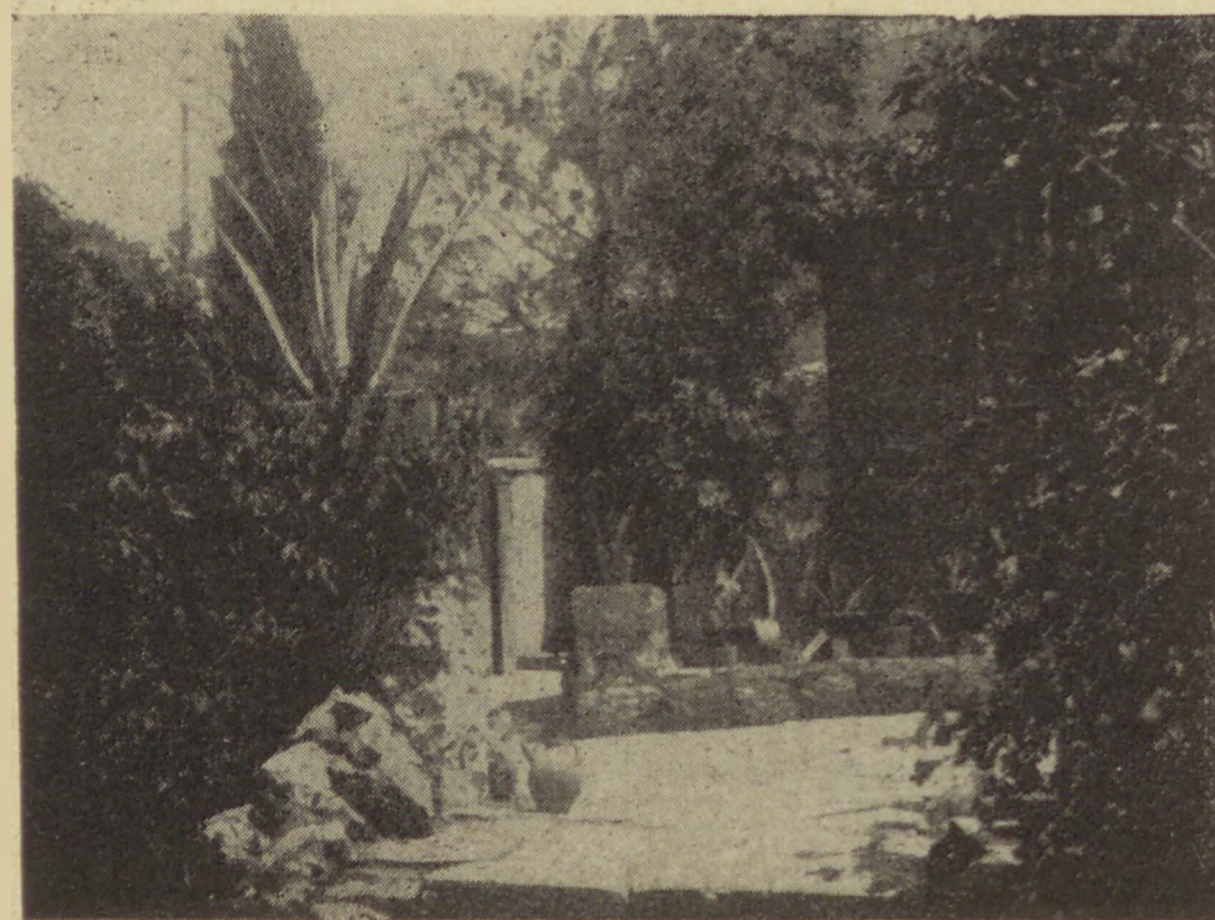
*

A gyűjtemény összeállítója azzal okolja meg furcsa módszerét, hogy „*nem hitbuzgalmi és nem néprajzi szempontok*” vezették az elbeszélések összeválogatásánál, nem a zsidóság „dogmákban és életformákban megnyilvánuló közösségjegyeit” akarta előtérbe állítani, hanem a zsidó fajtanak *mélyseges szubjektivitását*, amely művészetében jut kifejezésre.

Ez a „*mélyseges szubjektivitás*”, ha analizáljuk, egybeesik szerinte az „*általános emberivel*” és így végre megvan az a bűvös formula, amelynek segítségével minden izraelita írótól származó dolgot szükség esetén zsidónak is ki lehet nevezni. Ezek szerint pld. a „*Színházi Élet*” is gyakran gazdagította a zsidó irodalmat és mi nem is tudtuk.

*

A gyűjteményben közölt novellák nem rosszak. Főképpen a gyűjtemény első felében a „ghettó elbeszélések” kö-

A Bezalel művésziskola kertje Jeruzsálemben

zött kapunk néhány nagyon sikerült, zsidó humort és derűt visszatükrözőtető novellát. Így pl. *Schneur Zálmán*: Két láda narancs és *Jezierska Anzia*: Fenékgig tejfel c. elbeszéléseit. A második részben Franz *Kafka* megrendítő mélységű, szimbolikus erejű két írását kell kiemelnünk.

A fordítás is jó. Mindenütt hangulathoz és tárgyhoz simuló. Nyelve a ghettó-elbeszélésekben népies zamatú, a második „*általános európai*” részben, könnyed és csillogó. Csak a legelső elbeszélésben Nachmann rabbi meséjében semmikép sem sikerült a mese hangját eltalálni, az egész nagyon papírizú és hatástalan.

Az anthologia azonban mégsem jó. A jó anthológiának változatosnak kell lennie és mégis valami belső egységet kell adnia. Ehhez azonban szükséges egy határozott és tudatos válogatási szempont. Ez itt teljességgel hiányzott.

A ghettó-elbeszéléseket a legkülönbözőbb korszakú és területű íróktól veszi. Éppen a legjelentékenyebbeket: *Kompertet*, *Franzost*, a többi jiddis és héber ábrázolóit a hamisítatlan zsidó népi életnek hagyja ki. Azokat, akik ennek az irodalmiságnak legfőbb értékeit, szellemi centrumát jelentik. Csak a zsidó irodalom *perifériáin* jelentkezőket szedte össze. Valószínűleg nem véletlenül. Talán ő is éppen ezen a periférián tartózkodik.

A gyűjtemény második fele egészen fölösleges. Ilyen novellákat megírnak a magyar-zsidó írók is és ugyanolyan mértékben zsidótlanok, mint az ebben a könyvben szereplők. Minek akkor a szomszédba menni?

*

Valami, na nem is egészen tudatos, válogatási szempont mégis van ebben a műben és érdemes kihámozni. Tanulságos is lehet.

A zsidóság legkülsőbb peremén élő ember számára kétféle formában jelentkezik a zsidóság. Az első olyan, mint a szóban lévő kötet első felében: a *néprajzi síkon*. A zsidóság e szemlélet szerint nem egyéb, mint népi és vallási formák exotikus keveréke.

A másik szemlélet az előbbi polusa. Az ellenkezőjét hirdeti. *A zsidó = ember*. Elég, ha valaki bizonyos fölényes meghatottsággal írja meg egy versenylő szomorú históriáját. Ez már zsidó szellem. De akkor *Mariay Ödön* is zsidó író. Megindítóan szép elbeszélést írt egy csatalóról.

Az előbbi felfogás szerint a zsidóság merev formák holt tömege. Eszerint meg valami formátlan lényeg mindenüvé szétfolyó, mindenütt megjelenő, tehát sehol sem legitim megnyilvánulása.

E két szemlélet nem adja a zsidóság reális képét, a rajtuk épülő irodalom még kevésbé a zsidóság szellemét.

*

„*Zsidó írók*” — mi más a feladatuk, ha nem az, ami minden nép körében: általános érvényű kifejezést adni népük lelkének, hamisítatlan képét szellemének, írásban objektívált formáját belső tartalmának!

Mindez meghatározza a ma még olyan *szűk keretek között mozgó zsidó könyvkiadás legfontosabb feladatait* Magyarországon.

A magyar zsidó szellem csak akkor fogja tudni szűk körén túlmenő alkotásokkal gazdagítani az egész zsidóságot, ha előbb beleolvastja önmagában a történeti zsidóság tényleges, régi és új, klasszikus alkotásait és utat tör magának a *zsidó nép legbelsőbb magva, szellemi lényege felé*.

Ezt pedig csak művészi értékű, a zsidóság legbelsőbb köréből való művek fordításával érheti el.

Szép és történeti jelentőségű munka vár még a magyar zsidó könyvkiadásra...

DR H. BRÓDY: MÓZES IBN EZRA VILÁGI VERSEI. Középkori héber költő még nem jelent meg ilyen díszes köntösben, mint Bródy hatalmas Ibn Ezra-kötete, melyet a „Héber költészetet kutató jeruzsálemi intézet“, Zalman Schocken áldozatkész alapítása, adott ki. Ezt az intézetet meg kell ismerni közelebbről és keletkezésének története az újabb zsidó kultúrhistóriának érdekes fejezete. A magyarországi származású dr. Bródy Henrik negyven év óta szenteli erejét a középkori héber poézis kutatásának. Sorban kiadta idevágó alapvető munkáit, melyekkel e tudományág élére került a neve. És ekkor a Gondviselés összehozta azzal a férfúval, aki megadta működésének a megfelelő keretet. A berlini Schocken lelkes hívására dr. Bródy otthagyta a prágai főrabbi állást és áttette tevékenységének színhelyét a német fővárosba, ahol megvetette az alapjait a kutató-intézetnek. Az új héber kultúrcentrum csakhamar a harmadik birodalom ütköző kövei közé került. És dr. Bródy odaplántálta az intézetet, ahol a legméltóbb helye van, Jeruzsálemben. Valóságos „kibuc galujot“ az, ami itt a szét-szórt héber költői kéziratok hegyűjtésével folyik. Eredeti kodexek, másolatok, fényképek készültek az intézet számára a világ minden könyvtárába száműzött héber poéták kézíratai után, hogy így együtt legyen az a szellemi kincs, melynek annyi ékes drágaköve kallódott el az idők folyamán. Majdnem minden héber versnek minden variánsa ott található alfabetikusan rendezett acélfiókokban a „Machon“-ban, melynek irodalomtörténeti értéke felbecsülhetetlen. Bródy új műve: „Mózes Ibn Ezra világi versei“ megismerteti hennünket a középkori költészet egyik legmélyebb egyéniségével, akit Juda Halévi és Gabirol mellé állítottak kortársai. Sokáig csak vallásos verseit ismerték és „Haszalach“, a vezeklő, a bűnhátnaköltő nevet adták neki. Majd felszínre kerültek világi versei és nagyszerű poétikája. Legújabbban pedig éppen Schocken megszerezte a 3000 verset tartalmazó bagdadi kéziratot és ebből, valamint az eddigi összes kéziratok felhasználásával és összehasonlításával adta ki Bródy Mózes Ibn Ezra költészetének legszebb gyöngyeit. Egyelőre csak a szöveget, a jegyzetek külön kötetet fognak alkotni. Ezt követi aztán a többi héber klasszikusok kiadása a kutatóintézet impozáns programjának megfelelően.

ŐSZI SZÉLBEN VADMADÁR. *Peterdi Andor új verseskötete.* Tág, széles horizontú világot fog át Peterdi Andor költészete. A kis falu, ahonnan eredt, ifjú anyjának arca, a falu tudós asszonyának, Kelmenko Máriának alakja, a két fáradt lovacska, a közeli Balaton kék tükre, a tanyai lány elrejtett szépsége épúgy dalra indítják, mint az afrikai őserdő sohasem látott pompája, vagy a rénszarvas a sarköv hideg égboltja alatt. Érzésvilágában ugyanilyen tág a láthatár. A költő mély, emberi részvéte kiterjed minden teremtményre, minden lélekző életre, akár a nap alatt futja be kis, megszabott útját, akár a homályban született és vész el nyomtalanul. Az emberi élet stációit és köröttük az örökké ismétlődő emberi sorsot töretlen erőben és szépségben buzogó dalokban énekli. A naphan tüzelő csúcsok és hegyoldalak után dalolva, emlékezve száll le a völgybe, már ismeri az élet sok, nehéz terhét, ismeri a kórházi ágyat, látja „besuhanni a halál angyalát, amint egy nehéz beteg ágyára repül“. Tudja, hogy nemzedéke „esett nemzedék“, hallja a végzet örök énekét a világ felett és mégsem veszti el hitét önmagában, költészetében, mindig, mindenkor Isten közelségében van, istenáldotta költő, aki Istentől kapott méltósággal énekli:

„angyaldiák írjaj rangom és nevem
s a planétán túl sem leszek idegen...“

ÉS TEDD RÁ ÉLETEDET... KÓBOR NOEMI REGÉNYE. A zsidóság örök különállását, a szinte áthidalhatatlan különbségeket, a különböző fajtáknak soha egymással összhangzó ritmusba nem hozható sajátosságát akarja megmutatni Kóbor Noemi új regényében. És ezen felül az ember magánosságát, ezt a zsidóságnál is mélyebb tragikumot. Regan Ferenc, e széleslátókörű, tehetséges magyar politikus és ujságíró feleségül veszi a szép, okos Herberg Évát, Herberg nyugalmazott egyetemi tanár lányát. Nagy és mély szerelem kell ehhez a lépéshez, hisz egész családja, környezete ellenzi, hogy a zsidó leányt elvegye. De alighogy a szerelem győz és kiteljesedik, máris minden családi ellenzésnél hatalmasabb ellenséges erők indulnak ellene. Ezek az erők nemcsak a külső körülményekből, napi politikából, Regan félreállításából táplálkoznak, hanem mindabból, amit ez a két ember eddigi életéből magával hozott. A belső történésnek feltárásában a legerősebb Kóbor Noemi művészete, itt néha meglepő és megragadó finomságokkal ajándékozza meg az olvasót. A Mult és Jövő közönsége számára külön érdekességet ad a regénynek, hogy Kóbor Noemi a zsidókérdéssel foglalkozva, mintegy véletlenül, mintegy mellékesen, de mégis csak Palesztinára talál. Úgy érezzük, ebben nincs semmi határozott tendencia, semmi kialakult meggyőződés. Egy érzékeny, finom, minden emberileg szép és békítő eszme iránt fogékony művészlélek nyilatkozik itt meg. Ez a megnyilatkozás távol áll minden tudatos cionizmustól, de mégis — vagy talán éppen ezért — sokat jelent. A zsidókérdéssel foglalkozva, a keserű igazságoktól és reménytelenségtől menekülve, a közelben vagy a távolban, reális valóságában, vagy idealizált körvonalaiban, de Palesztina, Erec Izrael képe felmerül és ott világít a horizonton.

Keleti László : Ghetto

TOLLHEGYRŐL

STERN SAMU ÜZENETE A KITÉRŐKNEK.

A legutóbbi időben egyre gyakoribb lett, különösen Budapesten, a kitérés. Részben gazdasági, részben gyáva-sági okokból — de gyakran „meggyőződésből”. Mert a ki-tértek meg vannak győződve arról, hogy a zsidóságon belül nem veszítenek ezért pozíciójukból semmit. Tovább is Mizrach-üléseket kapnak zsidó gyűléseken, sőt szónokolhat-nak is a zsinagógában a Frigyszekrény előtt és a Tórák nem ugranak ki a helyükről, vagy a zsidó temetőben és a jámbor halottak nem támadnak fel, hogy tiltakozzanak ellene. Most Stern Samu éles üzenetét küldött felejük a hit-községi fehér asztal mellől:

„És fordulok azokhoz, akik a közömbösség lejtőjén egyre mélyebbre csúszva, elidegenednek hitüktől is és egyéni érdekből, konjunktúrából, lelki gyöngeségből, mind nagyobb számban készek immár hitüket elhagyni. Intő szó-val fordulok hozzájuk és azt kiáltom feléjük: Ne higgyék azt, hogy ősi hagyományaink elárulásával és ősi hitünk cserbenhagyásával boldogulásukat jobban tudják biztosítani. A szökevények önmaguk tagadják ki magukat a mi soraink-ból, — de hiába kérnek befogadást a tulsó oldalon, ott nem fognak befogadásra találni és régi talajukban gyöke-rüket vesztve, az új talajban gyökeret verni nem fognak tudni! Tanulság lehetne az ő részükre a német példa, de tudniok kellene a kitérőknek azt is, hogy a legostobább antiszemitanak is van annyi esze, hogy arról az állásról, melyet mint keresztény akar a zsidótól elhódítani, nem fog azért lemondani, mert most már kitért zsidóval áll szem-ben.”

Csak attól lehet tartani, hogy talán maguk a zsidók fogják a náluk állásokban levő zsidókat leépíteni, hogy he-lyet csináljanak a kitérteknek az ismeretes „tám hat nur e goj” alapján.

TU FELIX AUSTRIA.

Ausztriának nem kell csatlakoznia a harmadik biroda-lomhoz. Önálló marad és antiszemitizmusát is önállóan építi ki. Legutóbb megalakította zsidómentes orvosi képviselőtét, amely német mintára zsidómentessé teszi az összes beteg-pénztárakat. Aztán következik a többi lépés, mind „ön-állóan.” Semmi köze Bécsnek Berlinhez, ők külön utakon járnak — csak épp egy pontnál véletlenül találkozhatnak.

A LENGYEL DILEMMA.

A lengyel antiszemitizmus, mely középkori méreteket kezd ölteni és már-már le akarta tromfolni a harmadik birodalmat is, kissé túllőtt a célon és csakhamar súlyos dilemma elé került. Törvényjavaslatot terjesztettek be a rituális vágás eltiltására, hogy ezzel is lehetetlenné tegyék kétmillió zsidó életét. Mert egymillió már megvolt a rituáli-tás nélkül is. És erre jött világszerte a felháborodás és til-takozás az állítólagos „állatvédelem” és kétségtelen ember-kínzás ellen. Amerikában bojkottot kezdtek hirdetni és mindenütt keresztülláttak a lengyel szitán. Nos sikerült meg-oldani a dilemmát. A törvényjavaslatot nem kell elvetni és megmarad a presztizs sértetlenül. Viszont a rituális vágási tilalom alól fel vannak mentve — a zsidók, a mohamedánok és a karaiták. Milyen szerencse, hogy van Lengyelországban néhány „minján” mohamedán és karaita és így nem kell csu-pán csak a hárommillió zsidóval „kivételezni”. Ha nem volna az egész ügy olyan tragikus, emlékeztetni lehetne a szolgabírói parancsra, aki a gyűlölködő szomszéd feljelen-tésére szigorúan elrendeli, hogy a jámbor zsidó köteles ünnepi sátrát 10 napon belül eltávolítani — tehát egy-két nappal Szukkoth után. Elrendelték a rituális vágás tilalmát szigorúan — nemzsidók számára.

ZSIDÓ HUMOR

AKÁR ÍGY, AKÁR ÚGY...

Egy hétgyermekes chászidtól kérdezte egy hitetlen:

— Mordecháj, miből fog ez a sok gyerek megélni?

Mire amaz felelt:

— Vagy vállalkozók lesznek, vagy tanítók, vagy keres-kedők, vagy munkanélküliek. Akár így, akár úgy, nem a magukéból fognak élni és majd eltartja őket az Egek Ura...

FUKAR EMBER HAGADÁJA..

A fukar ember így olvassa a Hagadát:

A fiú megkérdezi: Ma nistane? Miben különbözik ez az éjszaka? Máskor nem engedsz be szegény embert a házádba, most meg azt hirdeted, hogy „mindenki aki éhes, jöjjön és egyék!”?

Mire az Apa felel: Avodim hajinu... Rabszolgák vol-tunk Egyiptomban Fáraónál és úgy teszünk, mint ő tette. Ahogy Faraó nem tartotta be ígétét, én is csak ígérek és nem tartom meg.

A NÉVTELEN ADAKOZÓ...

Gyűjtést indítottak a község céljaira. A zsugori nem akar hozzájárulni. Végül nagy rábeszélés után átad egy csekket. Pár perc múlva visszahozzák a gyűjtők:

— Elfelejtette aláírni a csekket.

— Nem felejtettem el, — felelt a zsugori — de én elv-ből csak névtelenül adakozom...

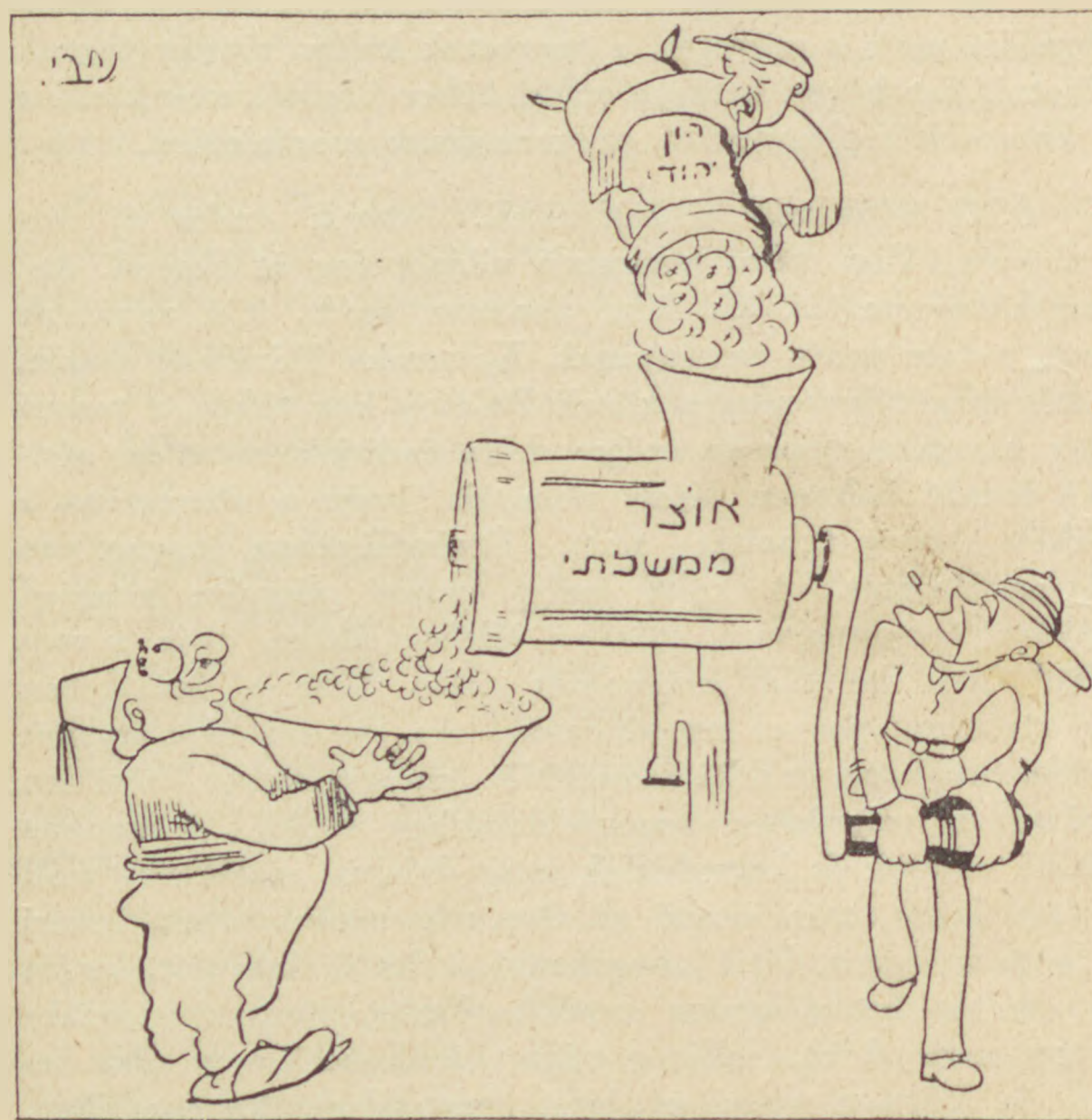
MOST TUDOM CSAK...

A fukarság mély szatirája a következő anekdota:

A zsugori ember meghalt. Fia a halottaság mellett állt és nem sírt. Mikor a halottvivők bejöttek és a perselyesek elkezdtek csörgetni a perselyeket, a fiú hirtelen sírásba tört ki.

— Miért sírsz éppen most? — kérdezték tőle.

— Most tudom csak biztosan, hogy szegény apám való-ban meghalt. Itt vannak a perselyesek és ő nem szökött meg előlük...

A telavivi „Haarec” héber napilapban megjelent satirikus rajz. A kormány kincstári darálója. Fönt a zsidó hordja, outja beléje a zsidó vagyont és az angol hajtja a gépet és az egész az arab tálába hull...

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

A PESTI HITKÖZSÉG TISZTUJÍTÁSA. A pesti izr. hitközség ujonnan megválasztott képviselőtestülete impozáns keretben tartotta meg alakuló, választó közgyűlését. Alsóterényi Auer Róbert választási alelnök elsősorban elrendelte a szavazást tizennyolc oly képviselőtestületi tag megválasztására, akik működésükkel a magyar zsidóságnak díszet szereztek. A szavazás eredményeképpen a közgyűlés e megtisztelő egyhangú bizalmából a következők lettek a pesti izr. hitközség képviselőtestületének tagjai: Dr. Bródy Ernő országgyűlési képviselő, ügyvéd, dr. Endrei S. Henrik, a pesti chevra kadisa igazgató-főtitkára, dr. Fejér Lipót, egyetemi tanár, Fényes Adolf festőművész, dr. Friedrich Tivadar kormányfőtanácsos, szerkesztő, dr. Gold Simon ügyvéd, dr. Körmöczy Emil, a mentőegyesület igazgató-főorvosa, dr. Láng Lajos ügyvéd, a magyar felsőház tagja, dr. Lévy Béla ügyvéd, Magyar-Mannheimer Gusztáv festőművész, dr. Márkus Albert törvényszéki tanácselnök, dr. Pap Salamon ny. postafőigazgató, dr. Patai József szerkesztő, dr. Patai Samu orvos, m. kir. kormányfőtanácsos, Roóz Rezső szerkesztő, dr. Szabolcsi Lajos szerkesztő, dr. Temesváry Rezső egyetemi tanár, ujbpesti Wolfner Gyula, gyáros. A hitközség előljáróságának megválasztása került most sorra és a szavazatok egyhangú impozáns megnyilatkozásával a hitközség előljáróságának tagjaivá a következők választottak meg: Dr. Barna Károly, dr. Buday-Goldberger Leó (új), dr. Dési Géza, Drucker Géza, dr. Fábián Béla, Frey Kálmán, dr. Gallia Béla (új), dr. Glücksthal Samu, Kaszab Elemér (új), Kálmán Henrik, Lederman Mór, Magyar Bertalan, Nagy Andor, dr. Rosenák Miksa, Stern Samu, Vértes Emil, Vészi József, Vida Jenő (új), dr. Wilhelm Károly (új), dr. Zahler Emil. Ezután következett a hitközség elnökségének megválasztása az előljáróság tagjainak sorából. A közgyűlés tüntető lelkesedéssel 245 szavazattal egyhangúlag választotta meg újból öt évre a hitközség elnökévé Stern Samu m. kir. udvari tanácsost, elnökhelyettesévé pedig dr. Glücksthal Samu felsőházi tagot. Végül megválasztották a hitközség választmányának száz tagját és táviratilag üdvözölték a távollévő Vészi Józsefet. Ezután Kramer Miksának, a Szent Egyet elnökének, a képviselőtestület nesztorának vezetésével küldöttség hívta meg az ujonnan megválasztott elnökséget és előljáróságot a közgyűlés termébe, ahol alsóterényi Auer Róbert üdvözölte a hitközség vezetőségét és meleg szavakkal méltatta Stern Samu elnöknek, valamint elnökhelyettes-társának és az egész előljáróságnak munkásságát. A közgyűlés tagjai felállva, lelkes ovációval tüntettek Stern Samu és az egész előljáróság mellett. Stern Samu nagyhatású székfoglaló beszédet mondott, amelyben elsősorban mély kegyelettel emlékezett meg arról a nagy veszteségről, amely az elmúlt hetekben a hazai zsidóságot Sándor Pál halálával érte. Meleg köszönetet mondott alsóterényi Auer Róbert és dr. Wilhelm Károly választási elnököknek, a választás vezetéséért. Meleg méltatással emlékezett meg dr. Glücksthal Samu elnökhelyettes-társáról, valamint az előljáróság régi és új tagjairól, majd rámutatott azokra a fokozottan nehéz feladatokra, amelyek a mai időkben a hitközségre hárulnak. A közömbösség leküzdését, a hitehagyás meggátlását állította az elnök a hitközség programjának legelső sorába. Szólott az ifjuság problémájáról, hangoztatva, hogy az új generáció elhelyezkedését lehetővé kell tenni, majd részletesen ismertette a kultusz, kultúra, szociális és karitatív munka vezérelveit, kijelentve, hogy a felekezeti jótékonyág szétágazó tevékenységét egységes keretbe kell foglalni és fel kell karolni. „Fontos szerepe jut a karitatív és szociális munka terén a Palesztina-munkának is. Menten minden cionizmustól, nekünk is részt kell ven-

nünk ebben a munkában, mert a sorsközösség kötelessége parancsolja reánk, hogy mi is hozzájáruljunk annak a menedéknek minél tökéletesebb kiépítéséhez, amit Palesztina jelent a kiüldözöttek számára — de kötelességünk a Palesztina-munka támogatása annál inkább, mert egyre növekszik ama magyar hitsorsosaink száma is, akik Palesztinában igyekeznek maguknak új egzisztenciát teremteni.“ Elismeréssel adózott végül a hitközség rabbikarának, tantestületének, hitoktatóinak, a kórházak kiváló orvosi karának és a lelkiismeretes tisztviselő-karnak, ennek élén pedig Eppler Sándor főtitkárnak és kérte a sajtó megértő támogatását a hitközség eszményi céljaira, majd bejelentette, hogy programba vette a hitközségi választójog kiszélesítését. Méltatta még az Országos Irodával és községkerületi elnökökkel, valamint a pesti Szentegylettel, az orthodoxiával, a felekezeti intézményekkel való harmónikus együttműködés szükségét.

AZ I. M. I. T. MÁRCIUSI ESTJE. Komlós Aladár irodalomtörténeti kutatásainak értékes eredményeképpen megvilágította a mult századbeli első magyar zsidó írók indulásának romantikus korszakát, főképp Ormódi Bertalan egyéniségét, Steiner Lenke dr. pedig Ágai Adolf irodalmi portréját festette meg zsidó szempontból. Kóbor Tamás elnök a hallgatóság háláját tolmácsolta az előadóknak.

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

az ismert kiváló minőségben,
az idén is gyártunk.
A felügyeletet az egri főrabbi,
főtisztelendő

SCHREIBER SIMON

ur gyakorolja

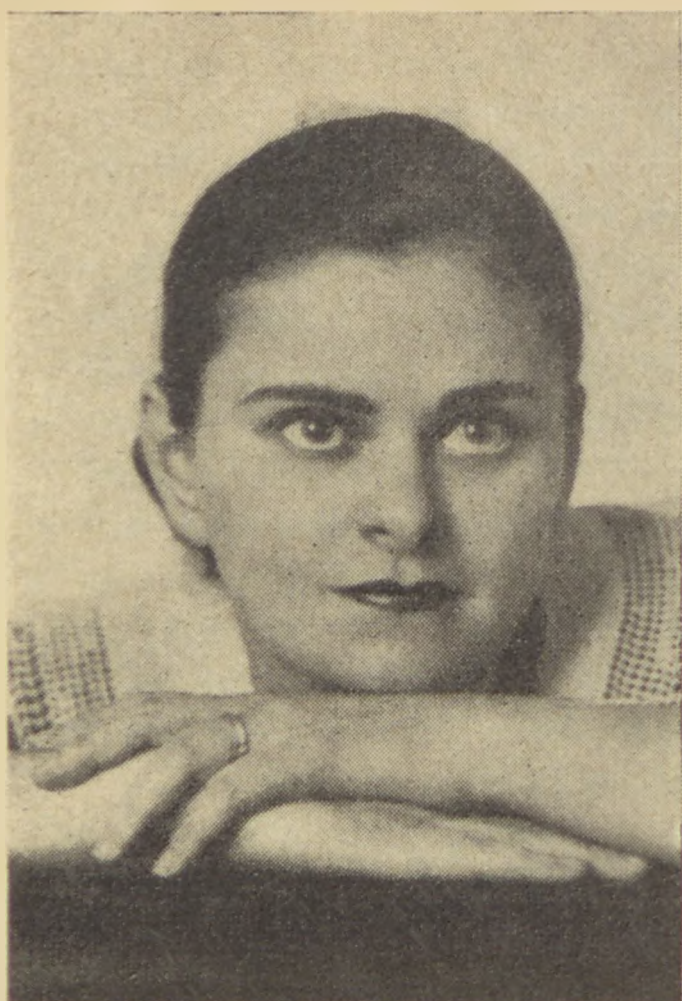
A husvéti áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb. mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigoru felügyelete. E szigoru rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképpen a husvéti áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvéti árut
tehát a legvallásosabb emberek
is a legteljesebb bizalommal
fogyaszthatják.

FRANCK HENRIK FIAI R.T.

**Budapest 113.
Postafiók 5.**

Telefon: 68-8-45

Sass Mária vonósnégyese

Kepes Márta

Török Maja

A Mult és Jövő kulturestjén bemutatkozott új tehetségek

A MULT ÉS JÖVŐ KULTURESTJE A JERUZSÁLEMI EGYETEM JUBILEUMÁRA. Olyan nagy érdeklődés előzte meg, hogy az eredetileg a Pesti Lloyd Kaszinó dísztermébe hirdetett estét át kellett tenni a Zeneakadémia nagytermébe. Itt a méltó keretet kapta meg a jeruzsálemi egyetemnek szentelt ünnepi est. Szekeres Ferenc orgonaművész Dávid király 26-ik zsoltárára szerzett kompozíciójával nyitotta meg a műsort. Majd Pfeiffer Ignác professzor, a Pro Palesztina Szövetség elnöke méltatta a jeruzsálemi egyetem jelentőségét. Mély hatású megnyitóját más helyen közöljük. R. Albert Erzsí operaénekesnő, akit a Mult és Jövő eddigi estjein is ismételt ünnepelt a hallgatóság, Kelen-Patai Bialik emlékének szentelt Mózes-dalát és Éjféli őrjárását, végül egy chaszideus táncdalt adott elő. Minden egyes számával lelkes tapsot aratott. Ezután dr. Patai József ismertette az egyetem fejlődését, amelyet szentföldi útjai alkalmából az első alapvetéstől kezdve évről-évre saját szemével láthatott. Bejelentette, hogy az egyetemi est alkalmából számos átírat érkezett mindenfelől. József főherceg tábornagy úr ő királyi fensége, aki legutóbb a Mult és Jövő jubileumi számában oly felemelően nyilatkozott a Feltámadó Szentföld fejlődéséről, szárnysegéde, vitéz Dréhr Endre őrnagy útján sajnálkozásának ad kifejezést, hogy: „akadályoztatása folytán nem tud megjelenni a kultúresten“. Az akkor már nagybeteg Berzeviczy Albert üzenetet küldött, hogy őszinte sajnálattal, orvosi parancsra le kell mondania arról, hogy „a jeruzsálemi egyetemről tanulmányt írjon“. Baltazár Dezső püspök ezúttal is meglehetősen meleg hangú levélben méltatja a jeruzsálemi egyetem misszióját. A hallgatóság lelkes tapsokkal hálálja meg Baltazár püspök meleg mondatait, melyeket más helyen közlünk. „Ha így látják kívülről a jeruzsálemi egyetem jelentőségét — folytatta dr. Patai —, annál áldozatosabban kell felkarolnia a zsidóságnak legfőbb tudományos intézete ügyét, hogy teljesedjék, amiről Júda prófétái ábrándoztak, hogy „megtelik a föld tudással, miként a vizek elborítják a tengert“.

Prof. Donath Gyula egyetemi tanár, az egyetemi bizottság elnöke jelentésében hangsúlyozta, hogy a magyar zsidóság kötelessége a jeruzsálemi egyetemet támogatni, és senki sem tudhatja, nem szorul-e ő, vagy gyermeke a Scopus-hegyi forrásra. Egyben köszönetét fejezte ki a pesti hitközség és az orsz. iroda jelenlevő elnökének, Stern Samu udvari tanácsosnak, hogy a hitközség nagy céljai közé beleillesztette az egyetem támogatását, amivel például szolgál az egész magyar zsidóságnak.

Palesztinai gyermekdalokat és Händel Juda Makkabi oratóriumából adott elő ezután a Sas Mária-vonósnégyes (Klein Lilly, Hoffmann Gabriella, Kálmán Tihor, Sas M.), melynek bemutatkozását nagy érdeklődés előzte meg. Tordai Judith ezúttal is magával ragadta a közönséget szavatelátának lendületével és előadásának drámai erejével. Különös sikert aratott Szántóné Kaszab Ilona: „Salome“ című versével és Reich Jenő megható elbeszélésével.

Basilides Máriát, a magy. kir. Operaház örökös tagját, az európai hírvonalénekesnőt, mint mindig, most is hálás szeretettel fogadta a közönség. Händel-, Bach-, Schütz-zsoltárokat adott elő méltóságteljes áhítattal. Akció indult meg, hogy ennek a nagyszerű művésznőnek nevére is olajfigetet ültessenek a Szentföldön.

Mint új tehetség mutatkozott be Török Maja dalénekesnő, Török Lajos professzornak és fiatalon elhunyt feleségének, a nagy prózai művésznőnek, Deli Emmának lánya, aki nagy énekkultúrával és finom átérzéssel interpretálta minden egyes számát. Ugyancsak szeretettel fogadta a közönség az est másik új tehetségének, a csengőhangú Kepes Mártának bemutatkozását. Különös sikert aratott Saninsky Sir-Hasirum-jével, Joel Engel szentföldi dalaival és a Kaszab Ilona—Hetényi-dalokkal.

Kozma József, a Párizsban élő fiatal zeneszerző zsidó dalait mutatta be Szelényi István zongoraművész nagy sikerrel. Sándor Erzsí kamaraénekesnőnek, az Operaház örökös tiszteleti tagjának fellépéséről, mint az est egyik fény-

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. בער vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban, házhoz szállítva is * Lakodalmakat vállal elsőrendű kivitelben * Elsőrendű fajborok

Budapest, VI., Révay-uca 4/B
Telefon 23-8-43

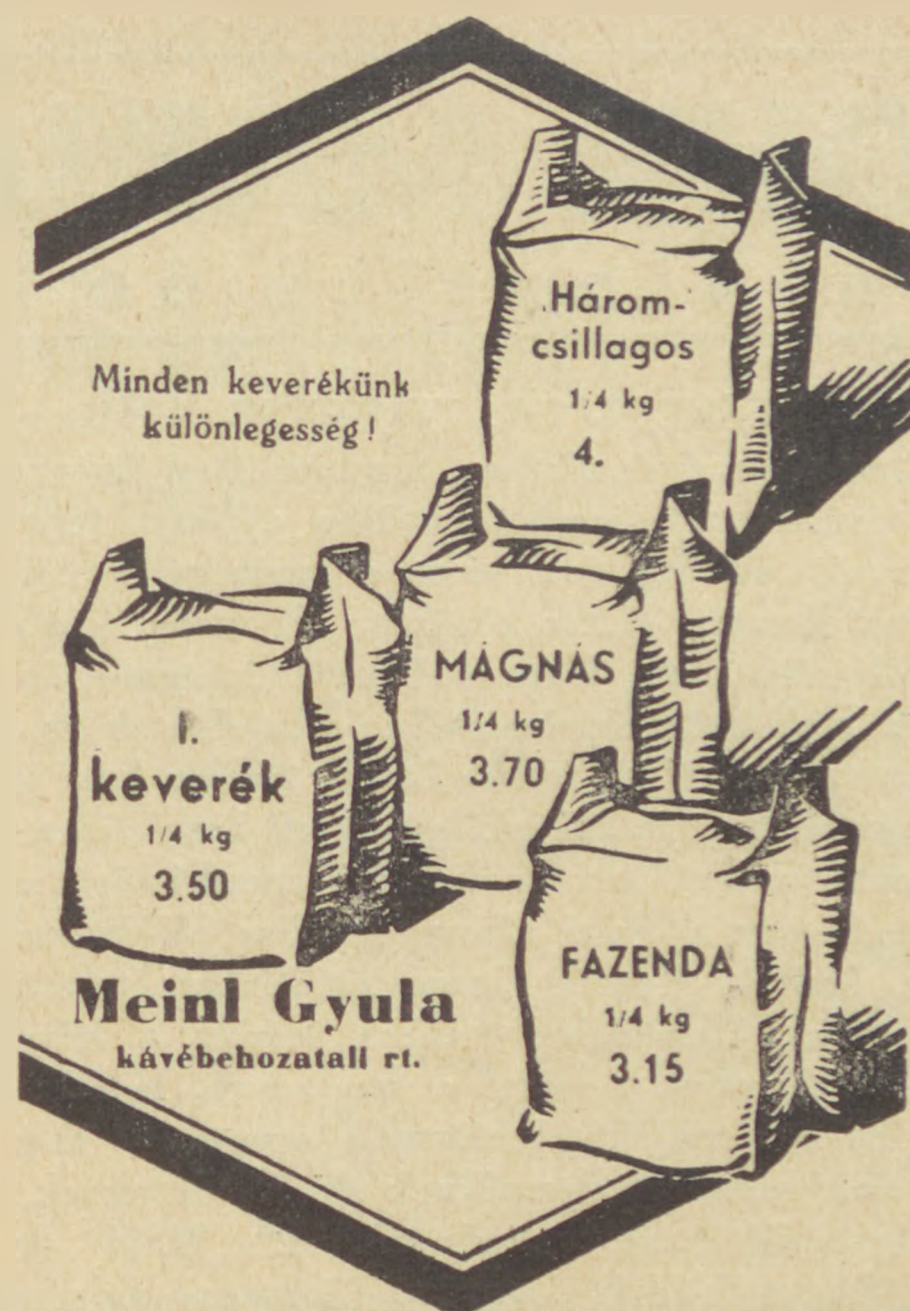
pontjáról, más helyen számolunk be. A kultúrest Szekeres Ferenc orgonaszólistájával fejeződött be. A zongorakíséretet H. Kelen Rózsi és Kenéz Lili zongoraművészek látták el elsőrangúan. A közönség hálával ünnepelte Kelen Rózsit, férjének, Kelen Hugónak, a zseniális zeneszerzőnek méltó interpretátorát. Az impozáns est technikai rendezését Bán Zoltán hangversenyigazgató irányította.

„A KÖZÉPSŐ KAPU“ NÉMETÜL. A Berlinben megjelenő „Jüdische Rundschau“, amely ma a legnagyobb zsidó orgánumnak mondható, megkezdte március közepén Patai József „A középső kapu“ c. művének folytatásokban való közlését „Die mittlere Pforte“ címmel, Bató Lajos kitűnő fordításában, amely teljesen visszaadja az eredetinek hangulatát és sajátosságait. A Jüdische Rundschau ebből az alkalomból arcképet és méltatást közöl Patai Józsefről.

ZSIDÓ NÉPKÉPVISELET ROMÁNIÁBAN. Hosszú hónapok tárgyalásai után megteremtődött az egyezés a romániai Zsidó Nemzeti Párt és az Uniunea Evreilor között. Ezzel a romániai zsidóság egységes politikai képviselőt nyert, a Legfelsőbb Zsidó Tanács név alatt. Elnöki tanácsának tagjai: dr. Niemirower főrabbi szenátor, dr. Fischer Tivadar, az Orsz. Zsidó Párt, valamint V. Fildermann, az Uniunea Evreilor elnökei. Úgy az ardeali, mint a regati szövetségek paritásos alapon vezérlőbizottságot fognak delegálni. A meglévő politikai szervezetek nem szűnnek meg, csak a politikai kezdeményezés jogát engedik át az egyelőre egy évre alakult Legfelsőbb Zsidó Tanácsnak. G. I.

JUBILEUM. Devecseren ötven éve elnöke a Chevra Kadisának Weisz Mór kereskedő és nagyiparos. A 93-ik évében levő öreg úr vezette még most is a közgyűlést, mely 51-edszer választotta elnökévé. Flesch tanító, dr. Deutsch Gábor rabbi méltatták érdemeit. A sok üdvözlő beszédet legifjabb fia, József nagykereskedő és nagyiparos, igen szépen dekorált hadirokkant főhadnagy köszönte meg. Szombaton a muszaf ima keretében Weisz Mórt — a tóraolvasás után — dr. Deutsch rabbi magyar, majd héber beszédben üdvözölte. — Este bankett volt, melyen a szomszédos hitközségek is képviseltették magukat. Dr. Mauthner Elemér üdvözölte az egész környék aranyoskedélyű „Móricz bácsiját“.

FUCHS BENJAMIN HALÁLA. Nemcsak az orthodox zsidóság gyászolja benne egyik legkiválóbb vezérférfit, hanem megsiratja mindenki, akinek alkalmá volt fennkölt lelkületét, jóságos emberszeretetét és finom előkelőséggel átitatott egyéniségét megismerni. A magánérinkezésben oly konciliáns férfiú hallatlan energiát tudott kifejteni, mikor intézmények megalapításáról volt szó. Mindjárt a háború után Zürichbe ment és megalapította a Jisuv Erec Jiszroelt, a palesztinai telepítés előmozdítására. Majd jesivát támogató egyesületet szervezett és egyéb ifjúsági orgánumokat az új generáció erősítésére. A „Poel Cedek“ templom is az ő főrabhisága alatt épült, szintűgy több kisebb templom, végül az árvaház és az aggok háza. A világi hatóságok előtt mindig méltóságteljesen képviselte a zsidóság ügyét. Teme-tése óriási részvét mellett folyt le. A gyászháznál Fuchs Salamon, az elhunyt öccse mondott búcsúbeszédet, a templomban veje, Weisz Farkas, majd sógora Klein Jakab főrabbi beszélt és utána a rabbik hosszú sora.

A PRO PALESZTINA SZÖVETSÉG KÖZGYÜLÉSE élénk részvétel mellett folyt le a Szövetség Herzl-termében. Pfeifer Ignác professzor elnöki megnyitójában méltatta a Palesztina-építőmunka fontosságát az egyetemes zsidóság szempontjából. Kimentette dr. Patai József ügyvezető-elnököt, aki akadályoztatása folytán nem jelenhetett meg. Dr. Kahan Nizson ismertette Palesztina gazdasági és politikai jelentőségét, a legújabb események kapcsán. Ezután dr. Miklós Gyula elnök a M. C. Sz. nevében meleg szavakkal üdvözölte a Pro Palesztinát. Gábor Pál igazgató-titkár jelentésében beszámolt a Szövetség kétévi működéséről, a K. K. L. és K. H. munkájáról, megemlékezett a Mult és Jövő jubileumáról. Stern Zsigmond mérnök beszámolt a Hach-sara helyzetéről. Donáth Gyula professzor jelentését az egyetemi bizottságról Marton Ede főtitkár olvasta fel, szintűgy a számvizsgáló jelentést. Majd megválasztották újból egyhangulag a régi tisztikart.

ZSIDÓK A CSEHSZLOVÁK IRODALOMBAN. A prágai Literarne historická společnost Československá egyik legutóbbi akadémiáján Donáth Oszkár előadást tartott a zsidók szerepéről a cseh irodalomban. A negyvenes évek első bekapcsolódási kísérleteinek meggyúsulása után, Siegfried Kapper működését lehet a cseh-zsidó irodalom kezdetének tekinteni. Utána következett a félzsidó Zeyer és Vrchlicky, akinek zsidó befolyását vitásnak mondják. Az út azután Rakouson át, akinél mindkét komponens egyensúlyban volt, Polacsek autokritikáján és Gellner tragikus öngyűlöletén át, a jelenkori zsidó-cseh írókhoz vezetett, akiket Ottó Fischer, Fr. Langer, Weiner, Fr. Gottlieb és Hostovsky képvisel.

Stühmer-féle

של פסח

csokoládé

a budapesti orth. rabbinárus felügyelete alatt. Kapható mindenütt.

Viszonteladók az eredeti hechser másolatát kapják.

Gyár: Budapest, VIII. kerület, Szentkirályi-utca 8. sz.

LOHR MÁRIA „Kronfusz“ vegytisztító és kelmefestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85
Telefon: 30-2-37

PAUNCZ SÁNDOR DR. TEMETÉSE. Általános részvét mellett temették el dr. Pauncz Sándort, Pest Chevra Kadisa Szeretetházának oly tragikus módon elhunyt főorvosát. A temetésen testületileg vett részt a szentegylet előjárósága. Ott láttuk Kramer Miksa elnököt, Eismann Gyula, Beck Jenő előjárókat, dr. Endrei Henrik igazgató-főtitkárt, a Pesti Izr. Hitközség képviselőjében megjelentek dr. Rosenák Miksa egészségügyi főtanácsos és dr. Zahler Emil előjárók, dr. Hevesi Simon főrabbi, aki gyönyörű beszédében méltatta dr. Pauncz Sándor főorvosnak kiváló munkásságát a gyógyítás terén. Utána a Pesti Chevra Kadisa előjárósága nevében dr. Endrei Henrik igazgató-főtitkár tartott meleg búcsúbeszédet. Beszédében többek között a következőket mondotta: „Siratjuk benned a nagyszerű, jóembert; a kiváló, lelkiismeretes, kötelességtudó orvost és nemes megértőjét ama humánus eszméknek és feladatoknak, melyeknek szolgálatában chevra kadisánk áll.“ Majd dr. Kövesi Géza, a Szeretetkórház igazgató-főorvosa mondott meleg búcsúszavakat.

A BUDAPESTI IZR. KOMAEGYLET közgyűlésén dr. Tarján Ottó elnök beszámolt az Egylet múlt évi működéséről. Feder Miksa pénztáros ismertette az Egylet múlt évi zárszámadását. Dr. Vázsonyi János országgyűlési képviselő méltatta az Egylet múlt évi eredményes munkásságát. Steiner József főtitkár felszólalása után megválasztották az Egylet új vezetőségét. Elnök: dr. Tarján Ottó; alelnökök: Guttman Elek és Steiner Márkus; pénztáros: Feder Miksa; templomelőjárók: Weissbraun Fülöp, Szőke József, Farkas Dávid és Engelmann Hugó. Ellenőrök: Hetényi Ferenc és Kiss Béla.

A HÉBER KULTURA ÉS ISKOLA BARÁTAIHOZ! A héber kultúra és iskolamű barátai Ungváron egy héber iskolahálózatot teremtettek, mely áll: héber óvodából, ötosztályos népiskolából és héber reform-reálgimnáziumból. Az intézet eddig kizárólagosan a „Javneh“ héber kultúrszövetségben tömörült szülők és a héber iskolamű barátai tartották fenn, akik ezt a missziót páratlan áldozatkészséggel és példátlan odaadással végezték. Ezen abszolút életképes és nagy feladatok előtt álló héber iskolamű teljes kifejlődését megakasztotta az a körülmény, hogy a héber gimnáziumnak nincsenek saját helyiségei és ideiglenesen erre alkalmatlan helyiségekben, vagy idegen iskolákban volt kénytelen eddig meghúzódnia. Eme utolsó nehézségek és akadályok elhárítása céljából, a Javneh elhatározta, hogy saját épületet emel és tornatermet épít az *ungvári* héber gimnázium részére, hogy ezzel egyszermindenkorra megoldja ezt a kardinális helyiségkérdést is. Az építkezéshez szükséges telket, a város egyik legszebb centrális fekvésű terén, *Ungvár* város ajándékozta, míg az építkezéshez szükséges pénzt egy nagyszabású gyűjtőakció útján akarjuk előteremteni. Azzal a kéréssel fordulunk tehát köztársaságunk és a külföldi zsidó testvéreinkhez, egyesületekhez, szervezetekhez és pártokhoz: „Segítsetek nekünk ezt a művet kiépíteni és

fenntartani.“ „Segítsetek nekünk felépíteni az *ungvári* héber gimnázium otthonát és tornatermet.“ Segítsetek nekünk, hogy sokszáz zsidó gyermeknek zsidó szellemben európai kultúrát adjunk és így ifjúságunkat jó zsidókká és derék embereké neveljük. Mindennemű összegek a következő címre küldendők: Zsidó Hitelszövetkezet Uzhorod, Postacsekkontó: 83.361, Praha. Zsidó kultúrüdvözléttel: „Javneh“ héber kultúrszövetség Uzhorod. Az *ungvári* héber gimnázium építési bizottsága.

BELGIUMBAN IS? Antwerpenben tüntettek az ottani „fascisták“ a zsidók ellen és komolyan fenyegették a zsidó negyed, ha a rendőrség idejekorán bele nem avatkozik. Ott meg bizonyára azt terjesztik, hogy a „különböző Blumok“ a Harmadik Birodalom mellett csinálnak propagandát, Hitlerekre való tekintet nélkül. És ezt is elhiszi a nép, ha el akarják hitetni vele.

ÉRDEMES!

Az új 36. m. kir.

Osztálysorsjátékon

egyetlen sorsjeggyel nyerhető
szerencsés esetben

pengő **700.000** pengő

A jutalmat **400.000** pengőre,
a főnyereményt **300.000** pengőre
emelték

Az első 4 osztály főnyereményeit majdnem
a duplájára javították.

A népszerű **20.000 P** és **10.000** pengős
nyereményeket lényegesen **szaporították**.

A sorsjegyek fele nyer!

Az I. osztályú sorsjegyek hivatalos árai

Egész	Fél	Negyed	Nyolcad
28.— pengő	14.— pengő	7.— pengő	3.50 pengő

FIZETNI van idő legkésőbb az április 17-én kezdődő
húzás előtt.

RENDELNI azonban tanácsos MINÉL ELŐBB!
Új JÁTÉKTERVET készséggel küldö-
nek mindenkinek az összes főelárusítók

SIRKÖVEK

Művészi kivitelű, fedőlapos siremlékek

Legszebb kivitelben, legolcsóbb árban

BOROS ÉS KOHN

Cégtulajdonos: **BOROS JÓZSEF**

Budapest, Károly király-út 17. Tel. 41-4-92

„A ZSIDÓK ÚTJA“. KELETI LÁSZLÓ GRAFIKAI SOROZATA. Az erdélyi sajtó, különösen az „Újkelet“ ismételtén méltatta Keleti László fiatal grafikus legújabb mappáját, melynek a művész „A zsidók útja“ címet adta. A mappa 7 darab kézzel színezett képből áll és a zsidó szenvedésnek különböző állomásait ábrázolja. A művész 1932-ben már Párisban nagysikerű kiállítást rendezett és a francia sajtó meleg méltatásban részesítette. Rajzai megjelentek a Populaire, Monde, Quotidien, La Tribune Juive és a „Jewish Times“ londoni lapban és sok más napi- és hetilapban. 1933-ban Bukarestben volt nagysikerű kiállítása, ahol a legjobb kritikában részesültek művei, a múlt évben pedig Kolozsváron és Váradon. A mappából bemutatunk néhány lapot, mely a művész felfogására és stílusára a legjellemzőbb.

„SZAVUNK“ címmel új diáklap jelent meg a budai hitközség középiskolai diákszervezeteinek kiadásában. Az első szám érdekes és változatos tartalmával tűnik fel. Szerkesztésében részt vettek Kertész Ágnes, Rózsa Éva, Kondor Klára, Fónagy Iván, Kádár György, Major Lóránt, Szabolesi Miklós, Goldschmidt György, Fenyő György. A fejléceket rajzolta Láng István. A szerkesztésre felügyel dr. Beneschovsky Imre és dr. Vidor Pál.

AZ OROSHÁZI IZR. IFJÚSÁGI KULTURBIZOTTSÁG márciusi vallásos estélyén Nádas Gézáné „A héber költészet renaissancea a XI. században“ címen tartott előadást a zsidó irodalom fénykoráról, melyhez kapcsolódva Frigyes Andrea és Kurz György szavalták el e korszak kiválóbb költőinek néhány alkotását Patai József fordításában. Dr.

Hugo Ungewitter festménye :
Addisz Abeba zsidó főparancsnoka

Bútort vegyünk Lászlónál

Nagymező - utca 66

Legolcsóbb bevásárlási forrás

használt és új műbútor-hálók,
ebédlők, kombinált szobákban,
recamiék, kárpítozott árukban, mo-
dern konyhákban nagy választék.
Félhálók, egyes bútordarabok
hihetetlen olcsón

Pártos Pál ügyvéd „Szociális intézkedések Mózes törvényeiben“ címen fejtegette, hogy a mózesi korszak miként igyekezett megoldani azokat a gazdasági és szociális problémákat, melyek a törvényhozást ma is foglalkoztatják. Az előadásokat Steiner István ifjúsági alelnök vezette be.

A BATTONYAI HITKÖZSÉG nagysikerű kultúrestélyt rendezett a hitközség templomában, amely alkalommal dr. Weisz Pál hódmezővásárhelyi főrabbi tartott előadást „A szolgaság népe“ címen. Az értékes előadást dr. Durchschlag István főrabbi vezette be.

HALÁLOZÁSOK.

Óbudai Freudiger Lipótné szül. Czernobilsky Frida, hosszas szenvedés után elhunyt. A megholdogult igazi zsidó-nagyasszony volt. Első férjének, néhai Lindenbaum Dávidnak korai elhunytá után ő nevelte fel gyermekeit. E felelősségteljes feladat mellett azonban mindenkor időt tudott szakítani magának arra, hogy a zsidó közügyekkel és jótékonyssággal foglalkozhassék. A Budapesten március 22-én megtartott gyászszertartás után, amelyen Sussmann Viktor rabbi, mint az elhunyt személyes barátja is búcsúztatta a megholdogultat, a Nagyasszonyt családja, utolsó kívánságának megfelelően, Bécsbe kísérte, aholis első férje mellett helyezték örök nyugalomra, dr. Feuchtwang bécsi főrabbi, dr. Rakonitz Dezső és dr. Lindenbaum Leó búcsúszavai után. Gyászolják férje, óbudai Freudiger Lipót kormányfőtanácsos, az orthodox zsidóság vezető egyénisége, fiai Lindenbaum Sándor és Sigfrid, leánya Stella, férjezett dr. Rakonitz Dezsőné, veje dr. Rakonitz Dezső és a kiterjedt rokonság.

Dr. Wertheim Iván gyulai fogorvos, emléklapos honvéd főorvos, a kardokkal ékesített signum laudis tulajdonosa, a világháborúban a harctéren szerzett betegségéből eredő súlyos szenvedés után március hó 28-án hajnalban 50 éves korában, boldog házasságának 9-ik évében elhunyt. Nagy részvéttel kísérték utolsó útjára. Minden zsidó kulturális ügynek áldozatkész lelkes támogatója volt.

Nagy részvét mellett kísérték utolsó útjára dr. Edelmann József ny. városi főorvost, aki 70 éves korában Kispesztén elhunyt. A megholdogult négy évtizeden át volt elnöke a Kispesztéi Izr. Hitközségnek, később előljáróságának és képviselőtestületének tagja.

„KELETI MESE“ címen értékes vallásos színjátékot írt dr. Rosenfeld Mátyás kisésti főorvos. A kisésti színház megöltő közönség lelkesen ünnevelte a szerzőt. A színjáték, amint értesülünk, még számos helyen kerül bemutatásra.

PÉNZ LEHET, —PÉNZ LEHET SOK, — DE SOHA-SEM ELÉG! Sok ezer ember töpreng azon, hogyan lehetne kevés befektetéssel nagy vagyorra szert tenni? Eközben figyelmen kívül hagyja azon ismert tény, hogy mily sok millió pengőt nyernek évtizedek óta a m. kir. osztálysorsjátékon! De nyerni csak annak lehet, kinek sorsjegye van! Ezért rendeljen ön is még ma egy sorsjegyet az új, április 17-én kezdődő sorsjátékra akármelyik főárusítónál. Saját érdekében ne mulassza el a váratlan meggazdagodás lehetőségét, a kiszámíthatatlan véletlen esélyét és a páratlan szerencsés alkalmat! *Új sorsjáték — új reménység!*

J ó l é s o l c s ó n
ö l t ö z k ö d h e t i k

ha ruháit

Grosz Lipót

c é g n é l k é s z i t t e t i

BUDAPEST

VI, Vilmos császár-ut 17
I, 14. * Telefon : 70-7-73

A sirok ápolása

úgy a régi Kerepesi-úti, mint az új központi izraelita temetőben **április hó közepén veszi kezdetét.** Befizetések a **Pesti Chevra Kadisa** székházában, VII., Erzsébet-körút 26. szám alatt **már most** eszközölhetők, esetleg ugyanoda postán is beküldhetők.

SIRKÖVEK

3 szó csupán

**SIRKŐ
LÖWY-nél
BUDÁN**

II., Fő-utca 79
Telefon 51-5-81

Külön nagy lerakat

ALKALMI VÉTELEK

a legolcsóbb áron II, Zárda-utca **3**
Margit-krt sarok

Kántorok, énekesek

és mindenki hangját és hangszerjátékát megörökítheti kifogástalan fekete gramofonlemezen
Kohn Béla cég és **Selber József**

Hangfelvő Stúdiójában!

Éneklemezeket már 3.50 pengőtől, beszédlemezeket már 1.— pengőtől készítenek! **Kohn Béla** könyv, zenemű, gramofon és papíráruház, VII. Erzsébet-krt 52. T. 39-0-13

Leány és fiú

Tavaszi kabátok

ruhák és cipők 16 éves korig
nagy választékban

Székelv Jenő üzletében
Peiöfl Sándor-u. 9. és Váci-u. 7.

Minden kalapban ez a márka

Tavaszi ujdonságok!

nyakkendő, fehérnemű, pyjama

és a férfidivatok minden cikkét
a legjobban és legolcsóbban **KOZMA-nál** kapja
VII., Károly király-ut 3, a sarkon

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragó-moste-
rek sírkőraktára

Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Szombat és ünnepnap zárva Tel. 34-9-95
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAK!

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár-út 34

Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Schmidek Géza

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A DYBUK ELŐADÁSA RÓMÁBAN. Ebben az operaszegzónban mutatták be Rómában Ansky drámai legendáját, a Dybukot, amelyet Rocca, a modern olasz zeneélet egyik legnagyobb reménysége zenésített meg. Ha az operából hiányzik is a színdarab egyes érdekesebb részlete, de a lényeg, a misztikus hangulat előnyösen domborodik ki. A prologusból és három felvonásból álló opera egy hatásos jelenettel kezdődik. Felhőfüggöny mögött felhangzik az isteni hírnök hangja. Az első felvonás egy régi zsinagóga belseje, ahol a jegyespár, Chanan és Lea találkozása megy végbe. Itt tudja meg Chanan, hogy Lea a gazdag kereskedővel, Menasével jegyezte el magát. Egy nagy jelenet következik, amelyben Chanan végső elkeseredettségében a túlvilági erőket hívja segítségül. Ezek által legyőzve, holtan rogy össze a zsinagógában. Ez a zeneileg pompásan felépített jelenet a mű legkiemelkedőbb része. A második felvonásban, amely a piacon játszódik le, hatásos a nép tánca és esküvői menete. A harmadik felvonás középpontjában a Dybuknak Lea testéből való kiűzése áll. A mű egy álomképpel zárul. Chanan lelke és Lea örökre letűnt, boldog földiéletéről álmodnak. A földöntúli fényben felragyog Lea és Chanan halhatatlan lelke. A nagy gonddal rendezett előadásnak nagy sikere volt. A közönség meleg ovációval ünnepelte úgy a zeneszerzőt, mint a kiváló szereplőket. Az olasz lapok egyöntetűen legnagyobb elismerés hangján írtak a fiatal zeneszerzőről és megállapították, hogy ilyen nagy sikere Puccini Turandotja óta egyetlen zeneszerzőnek sem volt.

FELHIVÁS. A budapesti Orth. Zsidó Népasztalegyesület (VII., Weselényi-utca 13. sz., félemelet 1. Csekk számlaszáma 16.137) naponta 250—300 szegényt lát el meleg étellel, nagyrészt özvegyeket, árvákat és önhibájukon kívül tönkrement, törődött öreg embereket, kiknek a kapott meleg étel egész napi táplálékuk. A mai nehéz gazdasági helyzet következtében a régi támogatók közül — sajnos — sokan támogatottakká váltak, miáltal a segélyre szorulóknak száma napról napra növekszik. A nemes adakozóktól függ tehát, hogy az egyesület szegényeit továbbra is élelemmel elláthassa.

F. FÜRTH MARGIT

„KERESZTÚTON“

Ára 2.— pengő. Kapható a Mult és Jövő kiadóhivatalában.

Hirdetmény

a husvéti pászka (macesz) forgalombahozataláról

A pesti izr. hitközség előljárósága tudomására adja a Budapest székesfőváros IV—IX., valamint a X. és XIV. kerületek területén lakó híveknek, hogy pászka (macesz) szükségletük folyó évi március 22. napjától (vasárnaptól) kezdve az alábbi helyen lesz beszerezhető:

Központi elárusítóhely: VII., Síp-utca 12. (II. udvar.)

Nyomatékosan figyelmeztetjük a híveket arra is, hogy a hitközség területén kizárólag a pesti izr. hitközség előljárósága van feljogosítva a pászka gyártására és forgalombahozatalára, ennél fogva idegen helyről pászkát behozni tilos. Az ezen tilalom ellenére behozott pászka a közigazgatósági hatóságok által el fog koboztatni, a tilalom ellen vétők ellen pedig a kihágási büntető eljárás meg fog indíttatni.

A pesti izr. hitközség előljárósága

REMÉNY

★

Szerkesztő

DR MOLNÁR ERNŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST, VII., AJTÓSI DÜRER-SOR 9

FÉLÉVI DÍJ 3 PENGŐ. * MUTATVÁNYSZÁM DÍJTALAN.

Gyűjtse össze a **MULT ÉS JÖVŐ** számait. Az év végén maradandó értékű albuma lesz. Tartalomjegyzék és bekötési tábla kiadóhivatalunkban kapható. Ára 2.50 P

Abbáziában meleg tengeri gyógyfürdők a „Residenz“

penzióban mind a négy emeleten kaphatók. Idősebb uraknak és hölgyeknek, szívbetegségeknél, asztmásoknak és elmeszesedésből eredő betegségeknél nagyon fontos, hogy a „Residenz“ nem fekszik magaslaton. Óriási előnye, hogy az összes előírt diéták pontosan betarthatók. Kitűnő konyha. A „Residenz“-ben minden kényelem és az összes modern komfort megtalálható, folyó meleg és hideg víz a szobákban. Lift, központi vízfűtés, 22 fokos meleg, tengerre néző, napos, loggiás és erkélyes szobák, kényelmes ágyakkal. A „Residenz“ egészen a tengerparton fekszik és nem a tengerparttal szemben. Első kategória Feltűnő olcsó penzióárak. Bővebb információt nyújt reggel fél kilenctől este fél hétig (Diana-patika, Károly király-út 5). Minden levélre válaszolunk és prospektust küldünk. Telefon: 31-6-19.

FRÄNKEL orth. kóser gyönyörűen berendezett ÉTTERME

Budapest, VII., Károly király út 3/a. Alkalmi vacsorák,
lakodalmak és bankettek legalkalmasabb helye

Ebéd menüket pontosan házhoz szállít

POLGÁRI ÁRAK

Ami a szülőknek legjobban érdekli

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

LITZMANN IRMA
Budapest, VI. ker.,
Király-utca 18. sz.

F Ü R T H

lakástakarító- és lélegztető vállalat
Budapest, V., Csáky-utca 7. II. emelet
Telefon 24-4-55

Lelkiismeretes munka * Prima referenciák

EZÜST

DISZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR VII., KAZINCZY-UTCA 10
TELEFON: J. 435-28

Olcsón és jól vásárolhatunk

KLEIN ANTAL

UJ

ÁRUHÁZÁBAN

KIRÁLY-UTCA 49.

Csányi u. sarok. Szemben a Nagymező-utcával

DR. GERŐ LÁSZLÓ:

PALESZTINA

földje, népe, történelme,
városai, gazdasági élete,
kulturája. Színes térképpel.
Ára 1 pengő 50 fillér

Kapható a Mult és Jövő kiadóhivatalában

Hajszálak végleges kiirtása villannyal.

Szépségápolás. Szemölcsirtás. Quarz
Pollák Sarolta kozmetikai intézete
Andrássy-ut 32. I.

Cégem specialitásai: (házi kezelésre)

„Miracle” szőrtelenítő-
szer vagy „Miracle” sző-
kitőkenőcs

„Miracle” krém, szappan,
pouder, rouge, a kozme-
tika vívmánya

(Kérjen
prospektust.) Tanítvány kiképzés.

ABBÁZIÁBAN

legelsőrendű hotel-penzióban
megrendelt lakás 1 ágyas,
illetve 2 ágyas balkonos szoba

jutányosan átadó

Érdeklődés a Mult és Jövő kiadóhivatalában

Ilyen még nem volt!

DORSCHOWITZ
paplanüzem
BUDAPEST, VIII
PRÁTER-U. 53
Telefon 36-6-43

Műselyem brocat pehely-
paplan 190/130 ... P 43.-
Műselyem brocat prima
vattapaplan ... P 24.-
Dunnából pehelypaplan,
műselyem brocattal át-
alakítom 22 pengőért

Kendi Antal

lakásberendező
ipar

Semmelweis utca 7

Külön javító és bőrfestő műhely

ÁTRAFÜREDEN

a közismert Ort. kóser
KLEIN PENZIÓ

modern új villában folyóvizes
szobákkal, olcsó előszezon
árakkal május elsején megnyílik.

KÜLÖN GYERMEK PENZIÓ

6 éves kortól kíséret nélkül, szigorú
felügyelet mellett, napi 5-szöri étke-
zéssel napi 5 pengőért vállalom

Felvilágosítást és prospektust küld
IFJ. KLEIN SÁMUEL GYÖNGYÖS